

KULTURÁLIS TANULÁS A KELETI HATÁRON

CIVIL DIMENZIÓK
V. KÖTET

Dr. Juhász Erika (szerk.):

CIVIL DIMENZIÓK V.

Kulturális tanulás a keleti határon

**Magyarország, Erdély, Felvidék és Kárpátalja
közművelődési sajátosságai**

Debrecen, 2019

SZÉCHENYI 2020

HUNGARIAN
GOVERNMENT

European Union
European Social
Fund

INVESTING IN YOUR FUTURE

Kiadói adatok:

Felelős kiadó: KultúrÁsz Közhasznú Egyesület (www.kulturasz.hu)

Kiadó vezetője: Dr. Juhász Erika, elnök

Projektnev: Egyetemes Kultúra

Projektszám: EFOP-5.2.2-17-2017-00065

Műszaki szerkesztő, tipográfus: Pete Balázs – Kállay Gyula Zoltán

Borító tervezője: Pete Balázs

Nyomdai munkák: Kapitális Nyomda

Könyv formátuma: A5 méret

Könyv terjedelme: 180 oldal

Betűtípus: Arial

Lektorálta

Dr. habil. Sári Mihály

Dr. Ponyi László

Civil dimenziók sorozat

Sorozatszerkesztő: Dr. Juhász Erika

ISSN szám: 2063-7829

V. kötet: Kulturális tanulás a keleti határon

Szerkesztette: Dr. Juhász Erika

ISBN szám: 978-615-81640-0-9

SZÉCHENYI 2020

HUNGARIAN
GOVERNMENT

European Union
European Social
Fund

INVESTING IN YOUR FUTURE

Tartalomjegyzék

Dr. Juhász Erika: Kulturális tanulás a keleti határon	8
Dr. Juhász Erika – Kállay Gyula Zoltán: Transznacionális együttműködések a KultúrÁsz Közhasznú Egyesület megvalósításában	10
Bordás István – Dr. Juhász Erika: A közművelődés főbb jellemzői Magyarországon	18
Dr. Széman Emese Rózsa: A magyar közművelődés jelenlegi helyzete Romániában – avagy élet a köztisztviselőkön túl –	38
Vályi Edit – Gabri Rudolf: A magyar kulturális élet a Felvidéken.....	62
Kudlotyák Krisztina: A magyar kulturális élet Kárpátalján	80
MELLÉKLETEK	97
1. melléklet: Dr. Juhász Erika: Képzési és továbbképzési lehetőségek a magyarországi közművelődésben	97
2. melléklet: Válogatott kulturális bibliográfiai adatbázis.....	115
3. melléklet: Kulturális célú szervezetek	138
4. melléklet: Fotóválogatás a közművelődés fotóiból	179

Dr. Juhász Erika

Kulturális tanulás a keleti határon

Egy határon átnyúló együttműködés keretében Magyarország, Erdély, Felvidék és Kárpátalja magyar közművelődési szakemberei dolgozhattak együtt 2 éven keresztül. A kiváló, már korábbi előzményekkel is rendelkező együttműködésnek számos eredménye született, amelyeket ezen felvezetőt követő projektbemutatásból olvashatnak el röviden. A jelen kötet az együttműködő térségek szakembereinek tényszerű tanulmányaiban mutatja be azokat a magyar közművelődési sajátosságokat, amelyek a térségükben megjelennek. A „Kulturális tanulás a keleti határon” kötetünket hiánypótlónak szánjuk. Az egyes magyar lakossággal rendelkező országok közművelődési életéről található tanulmányok, azonban ezek többségében csak egy-egy szakmai területre, vagy egy-egy kisebb térségre, vagy egy-egy szervezetre, intézményre vonatkoznak. Ebben a kötetben arra vállalkozunk, hogy egy-egy áttekinthető terjedelmű tanulmányban mutassuk be a Magyarország keleti határán szomszédos 4 térség közművelődési sajátosságait. Ezzel a kötet alkalmassá válik oktatási célra is: a közművelődési szakemberképzés közép- és felsőfokú szintjein, és szakmai továbbképzésein is átfogó képet tudunk vele bemutatni a keleti határ magyar közművelődési életéről.

A kulturális tanulás összefoglaló fogalma azon tevékenységformáknak, amelyek a kultúra intézmény- és eszközrendszere által formális, nonformális vagy informális kompetenciabővülést eredményeznek. Lehet ez egy tanfolyam, egy színházi előadás, vagy egy rendszeres közösségi tevékenység (pl. hímezés, néptánc, sport stb.). A közművelődés az egyik meghatározó intézmény- és tevékenységrendszere a kulturális tanulásnak, ahol egyéni és közösségi tanulási lehetőségek egyaránt megjelennek tervezett, önirányított és spontán formákban egyaránt. Ezt a sokszínűséget is bemutatjuk a kötet egyes tanulmányaiban a keleti határ négy országának esetein keresztül.

Az egyes tanulmányok némileg eltérő szerkezetben, de bemutatják a legfontosabb sajátosságait a magyar közművelődési életnek. Ennek keretében megismerjük a jogszabályi háttérrel, a finanszírozást, a legfontosabb intézményeket, szervezeteket. Ezáltal átfogó bemutatást kaphatunk a legfőbb jellemzőkről, értékekről és folyamatokról. Ezért is kapta

a kötet alcímként a „Magyarország, Erdély, Felvidék és Kárpátalja közművelődési sajátosságai” címet. A módszertani összegzés mellett fejlesztési javaslatokat is tartalmaz minden egyes ország magyar közművelődési életét bemutató tanulmány. Ezek azok a fejlesztési javaslatok, amelyeket az egyes tanulmányok szerzői az általuk képviselt szakmai közösség véleménye, tapasztalatai alapján a legfontosabbnak tartanak a magyar közösségi, közművelődési élet továbbfejlesztése érdekében.

A kötetben bemutatott projekt sajnos jelenleg nem terjedt ki időbeli és költségbeli vonzatai miatt a teljes Kárpát-medencei magyar közművelődésre, így a vajdasági és muravidéki magyar közművelődési élet bemutatását nem tartalmazza. Terveink között szerepel, hogy a későbbiekben újabb projektlehetőségek és együttműködések keretében ezekről a térségekről is készüljenek rövid, átfogó tanulmányok, és teljessé váljon az a kép, amely a Kárpát-medencei közművelődési életet, ezt a sok esetben sajátos szakmai tevékenységet be tudja mutatni. Nevezhetjük a közművelődést a Kárpát-medencei magyarság „pilot-projektjének”, de ez a sajátos és egyedi szakmai tevékenység olyan hungarikum, amely ennek a térségnek a közösségi életét, a magyarság nemzeti identitását több száz éve meghatározza, mégha közművelődésnek csak az elmúlt 60-70 évben nevezzük is.

Dr. Juhász Erika – Kállay Gyula Zoltán

Transznacionális együttműködések a KultúrÁsz Közhasznú Egyesület megvalósításában

Határokon átfelölő projektet valósít meg a debreceni székhelyű és működésű egyesület romániai, szlovákiai, ukrainai és hazai partnerek bevonásával

1. Kép: A projekt adatait tartalmazó "C" típusú tábla

A KultúrÁsz Közhasznú Egyesület Egyetemes Kultúra címmel valósít meg transznacionális együttműködésekben alapuló projektet 2018. március 1. és 2020. február 29. között. A projekt fő célja a bevont partnerek közreműködésével a kulturális szakterületen olyan módszerek, eljárások és jó gyakorlatok feltárása, tanulmányozása és rendszerezése, amelyek hozzájárulnak a nemzettudat megtartásához, fejlesztik a helyi identitást, közösséget építenek, segítik az önkéntesség elterjedését, a hagyományok átörökítését és a fiatalok szülőföldön maradását. A projektidőszak alatt kiemelt feladat a Kárpát-medencei magyarság hagyományőrző, önkéntes alapon szerveződő kulturális gyakorlatának megismerése, jó gyakorlatok adaptációja a hazai viszonyok között, az együttműködő partnerek egymástól való kölcsönös tanulási elvének szem előtt tartásával.

A projekt elsődleges célcsoportját jelentik az együttműködő partnerek, és azok hatókörében működő kulturális, ifjúsági és közösségfejlesztő szakemberek, önkéntesek, továbbá azok a fiatalok, akik a projekt közösségfejlesztési programjába bekapcsolódnak.

A projektben az alábbi felvidéki, erdélyi, kárpátaljai és magyarországi szervezetek dolgoznak együtt:

1. Education of the Future (Ungvár, Ukrajna)
2. Pro Cultura Subcarpathica (Beregszász, Ukrajna)
3. Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (Kolozsvár, Románia)
4. Nagykapos és Vidéke Társulás (Nagykapos, Szlovákia)
5. Magyar Népművelők Egyesülete (Magyarország, Sárospatak)
6. Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont (Székelyudvarhely, Románia)
7. Teleki Magyar Ház (Nagybánya, Románia)
8. Téka Alapítvány (Szamosújvár, Románia)

A projekt céljainak elérése érdekében az együttműködő szervezetek az alábbi tevékenységeket megvalósítását vállalják a Pályázati Felhívásban foglaltakkal összhangban a projektidőszak végéig:

1. A projekt fő vizsgálódási területe a kulturális civil szervezetek és intézmények hálózati együttműködése, a multikulturális sokszínűség megóvása és ápolása, az együttműködések tartalmának kibővítése a tapasztalatcserék erősítése érdekében. A teljes projekt arra épül, hogy a Kárpát-medencei magyarság hagyományőrző, önkéntes alapon szerveződő kulturális gyakorlatát megismerjük, jó gyakorlatokat adaptáljunk a hazai viszonyok között, amelyet az együttműködő partnerek egymástól való kölcsönös tanulás elvének szem előtt tartásával tesszük. Ennek érdekében az együttműködő 4 ország szakemberei *szakirodalmi gyűjteményt* állítanak össze a témához kapcsolódó szakirodalmakból. A szakirodalmi gyűjteménybe belekerülhetnek tudományos igénnyel megjelent online vagy nyomtatott formátumú folyóiratcikkek, könyvek, jó gyakorlat bemutatások, valamint szakmai honlapok elérhetőségei. A tevékenység eredményeképpen egy 117 bibliográfia tételből álló online adatbázis került létrehozásra, amelyet elérhetővé tettük a projekt honlapján.

Az így létrejött adatbázis segíti a tanulmányozni kívánt terület megismerését az egyes partnerországokban, valamint a projekt keretében megvalósuló kutatáshoz és jó gyakorlatok adaptációjához járul hozzá. Emellett erősíti a nemzetközi együttműködést, amely a közösen létrehozott adatbázisban is megnyilvánul.

2. Nemzetközi együttműködés keretében *közös adatbázist* hozunk létre. Az adatbázis tartalmazza szlovák, román, ukrán és magyar intézmények, szervezetek, hagyományörző csoportok, ifjúsági csoportok szervezeti adatait (név, elérhetőség, képviselő neve, tevékenységeik), valamint a tématerületen megvalósuló jó gyakorlatainak jellemző jegyeit, kulcsszavait. A tevékenység eredményeképpen egy 106 szervezet/csoport adataiból adatbázist készítettünk, amelyet szintén elérhetővé tettük projektünk honlapján. A létrejött adatbázis már a projekt ideje alatt a nemzetközi kapcsolatok bővítését, azonos területen működő szervezetek határon átnyúló, hálózati tevékenységének megerősítését, a jó gyakorlatok transzferálását, valamint a jelenlegi projekten túli további közös együttműködések lehetőségét generálhatja.
3. A projekt fő céljaként jelöltük meg - a pályázati felhívással összhangban - a *nemzetközi tapasztalatok és jó gyakorlatok* megismerését, kipróbálását és ajánlások kidolgozását a hazai alkalmazásra, annak érdekében, hogy a Magyarországon érzékelt megoldandó társadalmi hiányok és problémák jobb kezelése érdekében alkalmazzunk más országokban hatékonyan működő módszereket. A tevékenység keretében jó gyakorlatok leírása, tapasztalatainak bemutatása és hazai viszonyok közötti adaptálhatóságának átgondolása történt meg. A KultúrÁsz Egyesület bevont szakemberei és a résztvevő partnerek szakemberei a közösen kiválasztott jó gyakorlatokat egységes szempontrendszer alapján írták le. Így az együttműködő 4 országban feltárt jó gyakorlatok mindegyikéből került a jó gyakorlat gyűjteménybe néhány leírás. Eredményként elkészült egy jó gyakorlat válogatást tartalmazó kötet, amely összesen 35 hazai és külföldi eseteleírást tartalmaz. A jó gyakorlat kötetet magyar és angol nyelven is elérhetővé tettük a projektünk honlapján.

2. Kép: Az elkészült magyar és angol nyelvű jó gyakorlat kötetek borítói

4. A pályázati felhívással összhangban projektünk választott tématerülete a kulturális civil szervezetek és intézmények hálózati együttműködésének lehetőségei és tevékenységei a fiatalok helyben tartásában a hagyományörzés, valamint az önkéntesség lehetőségei területén. A tématerület hazai és határon túli gyakorlatainak, lehetőségeinek, az igénybe vevők motivációinak, tapasztalatainak megismerése érdekében összehasonlító kutatást és elemzést végeztünk, amelynek célcsoportja a kulturális és közösségi szolgáltatások igénybe vevői voltak. A projektgazda által kidolgozott kutatási tervre építve *kérdőíves kutatást* valósítottunk meg több mint 1000 fős mintán (magyarországi, szlovákiai, romániai, ukrainai kulturális tevékenységet igénybe vevők (15 év felett), minden országból legalább 100 fő került be a mintába). A kutatás főbb eredményeit és azok alapján az ajánlásainkat a hazai szakpolitika számára kutatási zárójelentésben foglaltuk össze, melyet ábrákkal és diagramokkal tettünk színesebbé.

5. Közösségfejlesztő érzékenyítő tréninget valósítottunk meg a projekt időszaka alatt 3 csoportban, csoportonként 4 alkalommal. A tréningek célcsoportját hazai humán szolgáltatásokat nyújtó civil szervezetek, ill. intézmények munkatársai jelentették. A tréning sorozat célja volt, hogy lehetőséget kínáljon a projekt során összegyűjtött jó gyakorlatok adaptációjának kipróbálására hazai viszonyok között, valamint, hogy hozzájáruljon a hazai és a határon túl élő magyar fiatalok közötti kapcsolat fejlesztéséhez, kulturális hagyományaink átörökítéséhez is. A 3 csoportnak különböző tematikával valósítottunk meg tréningprogramot, amelynek szakmai terve, háttér anyagai, kidolgozott módszertana a projekt lezárását követően más szakemberek számára is átadható és megvalósítható további csoportoknak.
6. A projekt során két alkalommal csatlakoztak a megvalósító szakemberek a „Művelődés hete – tanulás ünnepe” rendezvénysorozathoz, amelynek keretében 4 db *hagyományőrző standot* hoztunk létre, amelyek a romániai, szlovákiai, ukrainai és hazai magyar hagyományok és kulturális örökségek bemutatására, népszerűsítésére szolgáltak. A multikulturális sokszínűség jegyében az adott ország többségi társadalmával közös tevékenységek, hagyományörzés bemutatása is megvalósult. A standok szakmai tartalmának, látványvilágának, tevékenységeinek, arculatának kialakítása a projekt partnerek

sokszínű kreatív munkája nyomán jött létre. 2018-ban és 2019-ben az egynapos hagyományörző fesztivál keretében mindkét alkalommal több mint 1000 főt sikerült a standok által kínált programokba bevonni.

3. kép: Kulturális témájú erdélyi hagyományörző stand

7. A szakmai munka egyeztetése, a projekt feladatainak tervezése *műhelymunkák* keretében történik, amely műhelymunkákon az együttműködő intézmények képviselői is részt vesznek a projekt hatékony megvalósítása érdekében. A projektben együttműködő 4 ország intézményeivel évente min. 6 alkalommal tartunk műhelymunkát, amely során személyesen találkozunk Magyarországon. Az egyes műhelyalkalmakon, alkalmanként min. 10 fő vesz részt.

4. kép: Életkép a Szolnokon megvalósított műhelymunkáról

8. A projekt során évente 4 alkalommal magyarországi tanulmányutakat szervezünk. A tanulmányutak során olyan hazai jó gyakorlatokat, módszereket, kulturális lehetőségeket, kulturális örökségeket ismerhetnek meg a résztvevők, amellyel frissíthetik módszertani eszköztárukat, bővíthetik kapcsolatrendszerüket, ismereteiket a programterületen és ezáltal sikeresebben láthatják el feladataikat a mindennapokban.

5. kép: Hazai és külföldi szakemberek szakmai tanulmányúton

9. A projekt annak érdekében jön létre, hogy hozzájáruljon a transznacionális együttműködéssel megvalósuló fejlesztésekhez. A projektben együtt kutató, gondolkodó gyakorló hazai és határon túli szakemberek a kulturális és ifjúság ügy területén azon dolgoznak, hogy tudásuk naprakészen tartásával és a nemzetközi tapasztalatok becsatornázásával fejlesztési javaslatokat fogalmazhassanak meg a szakmapolitika számára. Ennek érdekében *módszertani-szakmai összegzést és szakmai ajánlásokat* fogalmaztunk meg a nemzetközi együttműködések révén szakmai kiadvány formájában, amelyet elektronikus és nyomtatott formában is elérhetővé teszünk magyar és angol nyelven egyaránt.
10. A projekt során mind a 4 együttműködő ország számára készítünk egy kb. 10 perces *kisfilmet*, amely az adott ország kulturális sajátosságait, kulturális jó gyakorlatait hivatott bemutatni. A kifesteket elérhetővé tesszük bárki számára, így oktatási céllal is szabadon felhasználhatóvá válik.

11. A projektben együttműködő szakemberek számára lehetővé tesszük különböző *nemzetközi konferenciákon* történő részvételt. A konferenciákon előadások és poszterbemutatók keretében a projekt eredményeinek és azok nyomán megfogalmazott javaslatok továbbadása történik meg a kevésbé fejlettebb régiókban.
12. A projekt szakmai zárásaként és az eredmények összefoglalása, kommunikálása érdekében *konferenciát szervezünk*. Az egynapos, Debrecenben megrendezésre kerülő konferencián részt vesznek a megvalósításban résztvevő hazai és külföldi szakemberek. Résztvevőként számítunk további szakemberekre is, akik partnereink lehetnek a jövőben, és számukra hasznos és új szakmai ismereteket, jó gyakorlatokat adhatunk át.
13. A projekt keretében *frissítettük informatikai eszközparkunkat* is a szakmai munka hatékony megvalósítása érdekében. A frissítés során többek között laptopokat, irodai és statisztikai szoftvereket, projektort és nyomtatót vásároltunk a projekt terhére.
14. A projekt eredményeit folyamatosan közzétesszük a *projekt honlapján*. Vállaltuk, hogy a projekt két éve alatt min. 100 bejegyzést készítünk, bejegyzésenként min. 800 karakter terjedelemben. A honlapot akadálymentesített formában is elérhetővé tesszük.

A projekt 2020. február 29-i zárását követően a létrehozott eredményeket továbbra is elérhetővé tesszük, valamint a projekt során létrejött és elmélyült szakmai együttműködések fenntartjuk a hazai és nemzetközi partnerekkel.

A projekt támogatása az EFOP-5.2.2-17 pályázati konstrukció keretében történik.

Bemutatott pályázat azonosítója: EFOP-5.2.2-17-2017-00065

Projekt honlapcíme: www.egyetemeskultura.com

Bordás István – Dr. Juhász Erika

A közművelődés főbb jellemzői Magyarországon

1. Bevezetés

A magyar közművelődés egy olyan sajátos fogalmi és tevékenységrendszer, amely egyedülálló Európában. Történelmi gyökerei legalább a XIX. század első harmadára, a reformkorra vezethetők vissza.¹ Bár az elmúlt közel két évszázad történelmi viharai sok buktatót és akadályt gördítettek e rendszer fejlődése elé, bátran állíthatjuk, hogy ma ez a hálózat szolgálja leghatékonyabban és legszéleskörűbben a magyar polgárok mindennapi kulturálódási és közösségi igényeit. A statisztikai adatok fényesen bizonyítják ezen állítás valóságát. A legutóbbi adatösszesítés szerint a közművelődési szervezetek 67 millió látogatót fogadtak egy év alatt, és több mint harmincezer művelődő közösségnek adnak otthont.

A közművelődési feladatellátás intézményrendszere és törvényi háttere teljes egészében biztosított. A jogszabályok ezt a feladatellátást alapvetően az önkormányzatok hatáskörébe utalják. Ugyanakkor a rendelkezésre álló adatok bizonyossága szerint a Magyarországon működő közel négyezer önkormányzati hatókörbe tartozó intézményen túl, majd kétezer civil és egyházi fenntartású közművelődési szervezet tevékenykedik.

Jelen tanulmányunk arra vállalkozik, hogy elsősorban az önkormányzati hatókörbe tartozó intézmények sajátosságait, mai helyzetét tekintse át. Az elemzés több forrásból is táplálkozik. Egyrészt figyelembe veszi a kötelező statisztikai adatszolgáltatás által rendelkezésre bocsájtott információkat². Továbbá fontos források a közművelődési szakmai publikációk és konferenciák adatai. Nem hagyható azonban figyelmen kívül e tanulmány készítőinek személyes tapasztalati bázisa sem. A közel két évtizedre visszatekintő szakfelügyeleti és minősítő auditori munka fontos alapjai a megállapításoknak.

---

¹ Bővebben lásd: Juhász Erika (2016): A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon. Debrecen, Csokonai Kiadó

² A tanulmány megírásakor rendelkezésre álló adatok a 2018-as közművelődési statisztikai adatgyűjtésből származnak.

Ez a tanulmány csak érintőlegesen foglalkozik a civil szervezetek közművelődési tevékenységével. Az erre vonatkozó adatok és információk elemzése nem képezik annak tárgyát.³

2. A közművelődési feladatellátás jogi háttere

A Magyarországot teljes egészében lefedő közművelődési intézményhálózat működése jogi tekintetben teljes egészében szabályozott. A tevékenység folytatásának környezete minden jogszabályi szinten megjelenik. Az állampolgárok művelődési, közösségi szolgáltatásokkal történő ellátásának szükségessége már az Alkotmányban is megfogalmazódik. A közművelődés mindennapjait pedig teljeskörűen szabályozzák az idevonatkozó kormány- és miniszteri rendeletek.

Történetiségét tekintve a közművelődési tevékenység jogi szabályozása már a szocializmus időszakában elindult. A 70-es évek közepére teljessé váló akkori intézményrendszer, valamint az ehhez kapcsolódó szakmai fejlesztések szükségessé tették e tevékenység jogi környezetének kialakítását. Ennek eredményeképpen 1976-ban született meg az első közművelődési törvény Magyarországon⁴.

Ha a jelenlegi jogi környezetet vizsgáljuk, megállapítható, hogy az a legmagasabb jogszabályi szintjétől kezdődően a települési jogalkotás hatóköréig szabályozza a közművelődési feladatellátás szükségességét, tartalmát, formáit, szakmai és tárgyi környezetét.

Magyarország Alkotmánya XI. cikkében a következőképpen fogalmaz:

(1) Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.

(2) Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az

---

³ Bővebben erről a témáról olvasható: Márkus Edina – Pete Nikoletta (2018): Civil ismeretek a közösségi művelődésben. [Tudástár a közösségi művelődésben online sorozat 11. kötet.] Elérhető: <https://nmi.hu/tudastar/tudastar-a-kozossegi-muvelodesben/>

⁴ 1976. évi V. törvény a közművelődésről

oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.”

Ebből következően két törvényi szintű szabályozás is foglalkozik a feladatellátással. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. tv. az önkormányzatok kötelességévé teszi a közművelődési feladatellátást. E törvény 13.§-a a következőket tartalmazza:

„13. § (1)⁴ A helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatok különösen:

7. kulturális szolgáltatás, különösen a nyilvános könyvtári ellátás biztosítása; filmszínház, előadó-művészeti szervezet támogatása, a kulturális örökség helyi védelme; a helyi közművelődési tevékenység támogatása;”

A közművelődési tevékenység törvényi szinten történő részletes szabályozását az 1997. évi CXL. törvény teszi meg. Az alkotmánnyal összhangban e joganyag preambuluma így rendelkezik:

„A kulturális örökséghez tartozó javak múltunk és jelenünk megismerésének pótolhatatlan forrásai, a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség egészének elválaszthatatlan összetevői; szellemi birtokbavételük minden ember alapvető joga. Az e fogalomkörbe tartozó értékek különös védelme, megőrzése és fenntartása, valamint a nyilvánosság számára történő széles körű és egyenlő hozzáférhetővé tétele a mindenkori társadalom kötelezettsége.”

Mindezekon túl számos joganyag született a közművelődési feladatellátás különböző részterületeinek körülményeinek szabályozásáról. Összefoglalóan ezek a területek a következők:⁵

- A közművelődési alapszolgáltatások, valamint az intézmények működésének követelményei.
- A közművelődési intézményekben foglalkoztatottak végzettségi követelményei.
- A közművelődési intézményekben dolgozók szakmai továbbképzése.

---

⁵ Bővebben lásd Kary József et al. (2018): Útmutató a közművelődési szakterület megújult jogszabályi környezetének alkalmazásához. Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet

- A közművelődési tevékenység szakmai felügyelete.
- A közművelődési intézmények minőségügyi rendszere.

3. A közművelődési feladatellátás gazdasági háttere

A közművelődési feladatellátás gazdasági háttere az állami hozzájárulásként jogszabály szerint kapott normatív támogatás, az önkormányzatok saját költségvetéséből biztosított összeg, a hazai és főként Európai Unió vagy más nemzetközi pályázati bevételek, valamint a saját bevételek összegéből tevődik össze.

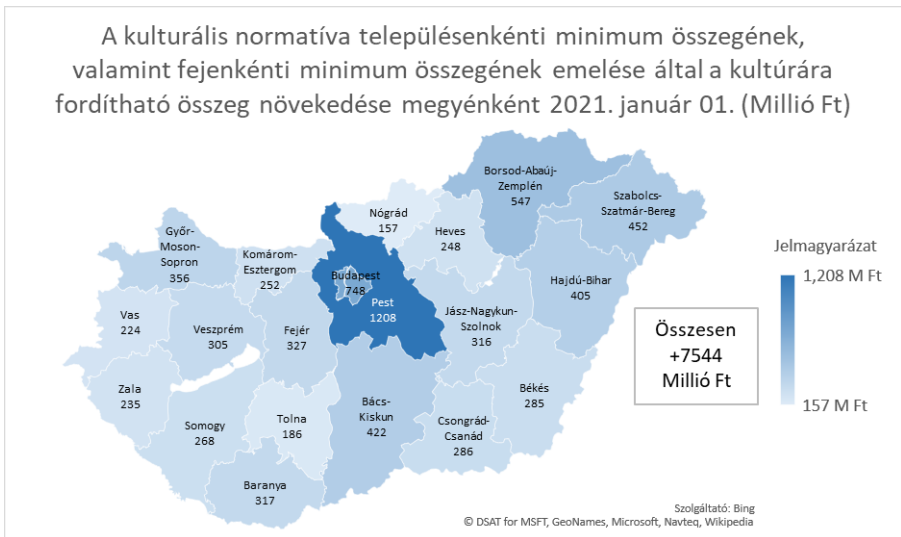
A kötelezően előírt közművelődési és közgyűteményi szolgáltatások támogatására az állam normatív hozzájárulást nyújt az önkormányzatok számára. E támogatás mértékét jelenleg 1.251 Ft/fő-ben határozza meg Magyarország költségvetése. Ennél kevesebb hozzájárulást ad a fővárosi és megyeszékhelyi városok költségvetéséhez⁶. A kistéleplési feladatellátás fokozottabb támogatása érdekében ez az összeg azonban nem lehet kevesebb mint évi 1.800.000 Ft.

2021-től jelentős növekedés figyelhető meg a normatíva összegében: 2.170 Ft/fő, de minimum évi 2.270.000 Ft. Ezzel együtt a fővárosi és megyeszékhelyi minimum normatíva összege is növekszik.⁷ A normatív hozzájárulás összege az elmúlt években 14-15 milliárd forintnyi forrást jelentett a települési önkormányzatok számára, és ennek a 2021. évi növekedése egy jelentős előrelépés a közművelődési feladatellátás gazdasági alapjának megteremtésére.

---

⁶ Megyeszékhely megyei jogú városok és Szentendre Város Önkormányzata közművelődési feladatainak támogatása 459 Ft/fő, Budapest Főváros Önkormányzata múzeumi, könyvtári és közművelődési feladatainak támogatása 692,2 millió forint, a fővárosi kerületi önkormányzatok közművelődési feladatainak támogatása pedig 410 Ft/fő.

⁷ Megyeszékhely megyei jogú városok és Szentendre Város Önkormányzata közművelődési feladatainak támogatása 950 forint/fő, Budapest Főváros Önkormányzata múzeumi, könyvtári és közművelődési feladatainak támogatása 1.171.000.000 Ft, a fővárosi kerületi önkormányzatok közművelődési feladatainak támogatása pedig 560 forint/fő.

Forrás: Nemzeti Művelődési Intézet adatbázisa 2020.

Ugyanakkor ezen a hozzájáruláson túl az önkormányzatok maguk is finanszírozzák a feladatellátást. Bár részletes statisztikai adatok e tekintetben nem állnak rendelkezésre, de gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az önkormányzatok saját erőből történő finanszírozása sokszor meghaladja a normatív hozzájárulás mértékét. Kistelepülések esetében ez átlagosan az állam által biztosított összeg fele, kétharmada. A városok sok esetben megduplázzák, megháromszorozzák a normatíva által biztosított összeget. A megyeszékhelyi városok, illetve a fővárosi kerületek a közművelődésre a normatívának többszörösét is nyújtják a feladatellátáshoz.

Mindezekon túl a települési közművelődési szervezetek – jelentősen eltérő mértékben ugyan, de – komoly pályázati aktivitást mutatnak, amelyek mind a hazai források elérésére, mind pedig az európai uniós támogatások lehívására vonatkoznak.

Hazai forrásként első sorban a Nemzeti Kulturális Alap által működtetett pályázati konstrukciók említendők meg. A civil közművelődési szervezetek számára elérhetők még továbbá a Nemzeti Együttműködési Alap forrásai.

Az önkormányzatok önrész vállalása mellett, közvetlenül az ágazati minisztériumhoz is fordulhatnak az úgynevezett közművelődési érdekeltségnövelő támogatás elnyeréséért⁸.

Az Európai Unió pályázati rendszerek szintén hozzáférhetők ezen szervezetek számára. Megállapítható azonban, hogy a 2007-2013-as költségvetési időszakban a pályázati konstrukciók sajátossága okán jelentősebb forrásle hívás történt ezekből az alapokból, mint a jelenlegiben. A rendelkezésre álló összesítések szerint szakmai és infrastrukturális fejlesztésekre közel 30 milliárd forint felhasználását tudta elérni a közművelődési intézményrendszer⁹. A jelenlegi költségvetési időszak támogatáspolitikája elsősorban a humán fejlesztésekre irányul, ebből következően a felhasználás mértéke jóval alacsonyabb. Bár erről részletes összesítés csak a költségvetési időszak lejártával készülhet.

Főként a városokban mindezek mellett nagyon jelentős forrást jelentenek a saját bevételek is a rendezvények belépőiből, marketingtevékenységből, bérbeadásból, egyéb szolgáltatásokból.

4. A közművelődési feladatellátás mindennapjai a településeken

A 2018-as lezárt statisztikai év szerint Magyarországon 3.177 önkormányzat működik. Ez a szám tartalmazza a több százezer lakosú megyei jogú városokat vagy a budapesti kerületeket éppúgy, mint a néhány száz lakosú kis falvakat. A jog a tekintetben, hogy a közművelődési feladatellátás kötelező a települések számára, nem tesz különbséget. Természetszerűleg azonban a feladatellátás módjáról és körülményeiről határozó jogszabályi környezet más-más feltételrendszert szab meg az eltérő nagyságú települések számára. Az alábbiakban számba vesszük a különböző településtípusokon megvalósuló közművelődési tevékenységek sajátosságait. Igyekszünk bemutatni az itt működő intézményrendszer tárgyi

---

⁸ Ez a támogatás 2020-ban 300 millió forint lesz, 2021-től azonban szerkezetileg átalakul a le hívás módja.

⁹ A forrásle hívások meghatározó pályázati konstrukciói a kulturális területen: 2004-2006. Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program, 2007-2013. Társadalmi Megújulás Operatív Program, Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program, 2014-2020. Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program.

és személyi feltételeit, kitérünk az intézményrendszerek szegmenseiben megvalósuló legfontosabb innovációkra.

a) A kistelepülések közművelődési tevékenységének helyzete

A rendelkezésre álló adatok szerint 2.809 községi státuszú önkormányzat működik ma Magyarországon. Hazánk településszerkezetének sajátossága, hogy ezek közül 1739 azon falvak száma, amelynek lakossága nem éri el az ezer főt. Ugyanakkor találhatóak olyan községi státuszú települések is, amelyek lakosságszáma meghaladja az 5.000 főt is.

Az előbbieket elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén, Somogy és Zala megyékben találhatók. Az utóbbiak Bács-Kiskun, Szolnok, Csongrád, Pest és Hajdú-Bihar megyékre jellemzők¹⁰.

Ezen települések számára az alapszolgáltatások körülményeit meghatározó jogszabály a közművelődési szintér üzemeltetését teszi kötelezővé. A 2018. évi statisztika szerint ezen településeken 2661 közösségi szintér működik. Ha abból is indulunk ki, hogy a nagyobb községek intézményi feltételek között valósítják meg a kötelező feladatellátást, akkor közel 200 olyan önkormányzat van ebben a körben, amely jelenleg még nem tesz eleget a törvényi kötelezettségének.

Általánosan jellemző a falusi közösségi szinterekre (többféle elnevezés is közkeletű: kultúrház, művelődési ház, faluház, közösségi ház), hogy a kulturális feladatellátás minden egyes szegmensét befogadja. Egyszerre klub, könyvtár, színházterem vagy települési rendezvényház is. Bár az elmúlt másfél évtizedben több kísérlet is történt arra, hogy járási szinten, vagy csak kisebb települési körben ösztönözzék az önkormányzatokat a kultúra területén történő együttműködésre, ez csak részlegesen sikerült.

A feladatellátás tartalmát illetően ez az a településtípus, amely a legnagyobb különbségeket mutatja. Éppúgy jellemző az évi egy rendezvényre (falunap) korlátozódó közművelődési munka, mint a rendkívül szerteágazó közösségi, kulturális, szórakoztató eseményeket felsorakoztató nyüzsgő közösségi élet. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ez nem elsősorban a település nagyság függvénye. Sokkalta inkább a helyi lakosság aktivitásának, a település vezetése a kultúra iránti elkötelezettségének,

---

¹⁰ Így például Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 358 település található, amelyből csak 28 város. Csongrád megyében 60 település, amelyből 8 város.

valamint a közművelődési szakember létének és személyiségének függvénye.

A kistelepülési közösségi színterek személyi feltételeire elsősorban az jellemző, hogy kevés a főállású, vagy részfoglalkozású alkalmazott. Sokkalta inkább jellemző a megbízásos jogviszonyban való foglalkoztatás. Általánosságban megállapítható azonban, hogy ezen települések közösségi, kulturális élete nagy arányban függ az önkéntes munkától.

Ezen a helyzeten jelentősen változtat az az EMMI rendelet, amely feladatellátás körülményeit szabályozza¹¹, hiszen e jogszabály 2021-re minden települési önkormányzat számára kötelezővé teszi a legalább középfokú szakirányú végzettséggel rendelkező közművelődési szakember foglalkoztatását.

A közösségi színterek nem önálló intézmények. Gazdálkodásuk többnyire az önkormányzatok költségvetésén belül folyik.

A községi státuszú települések közművelődési infrastruktúrájának fejlesztése az elmúlt több mint két évtizedben több különböző forrás bevonásával megtörtént. A 90-es évek második felében az úgynevezett revitalizációs program nyújtott támogatást ehhez. A 2000-es évek első évtizede a közkinccs programról szólt e tekintetben. 2010-től az EU-s források bevonása (IKSZT, Regionális Településfejlesztési Programok) jelentett forrást a kultúrházak felújításához. A 2018. utáni időszak esetében pedig a Magyar Kormány Falufejlesztési Programja ad lehetőséget az intézményi infrastruktúra megújulására. Általánosságban megállapítható, hogy mindazon települések közösségi színterei megújultak az elmúlt 25 évben, ahol a lakosság és a település vezetése részéről kellő igény mutatkozott erre. Ugyanakkor elmondható az is, hogy azon településcsoportok, amelyek Magyarország leghátrányosabb helyzetű részében találhatóak, továbbra is súlyos helyzetben vannak mind az ellátás tartalmát, mind pedig az infrastruktúra állapotát illetően. Ennek oka nyilvánvalóan összetett, elsősorban a gazdasági és szociális hiányok együttesében keresendő.

---

¹¹ 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről

A közművelődési színterek működtetésének legfontosabb szakmai innovációja az elmúlt másfél évtizedben az integrált közösségi szolgáltató helyek megjelenése és működtetési feltételeinek kidolgozása. Erre az Európai Unió Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapja nyújtott támogatást. A kétlépcsős pályázati rendszerben a közel 3000 jogosult település közül 1003 pályázatot fogalmaztak meg az igénylők. A benyújtott támogatási kérelmek közül 635 fejlesztést finanszírozott a közreműködő szervezet. Megállapítható tehát, hogy ezeken a településeken teljes egészében megújult a kulturális infrastruktúra oly módon, hogy az további szolgáltatások bevonását is lehetővé tette. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy ezek az ún. IKSZT-k kínálnak ugyan a kultúrán kívüli szolgáltatásokat is a lakosoknak (elsősorban szociális jellegűeket), de alapvetően kultúrházakként funkcionálnak. Az IKSZT-k számára megfogalmazott szakmai követelmény azonban szemléletváltást indított el a települési kulturális ellátásban. E szemléletváltás elsősorban a közösségi és szociokulturális megközelítés megjelenését feltételezi a szolgáltatás mindennapjaiban.

b) A városi feladatellátás sajátosságai

Magyarországon 322 városi státuszú település található. Ezen települések csoportja szintén jelentős eltérést mutat, mint fejlettség, mind lakosságszám tekintetében. 202 olyan város van, amelynek lakosságszáma nem haladja meg a 10.000 főt. Szép számmal vannak olyanok is, amely lélekszáma nem éri el a 5.000 főt (90). E településcsoport alsó szegmensének feladatellátása közelebb áll a községekéhez, mint a nagyobb városokéhoz. Ugyanakkor elmondható, hogy a 152 járási székhelyként funkcionáló város esetében többnyire a közművelődés erős településösszetartó és -fejlesztő erőként van jelen. Eltérő mértékben ugyan, de szinte minden esetben az itt működő intézmények járási funkciókat is magukra vállalnak. A városokban – egy-két jogsértő kivételtől eltekintve – intézményekről beszélünk, hiszen az 1997. évi CXL. törvény a városok számára kötelezővé teszi közművelődési intézmény alapítását és fenntartását.

Általánosságban megállapítható, hogy a foglalkoztatott szakemberek számát, a felhasznált erőforrásokat, a működő intézmények számát tekintve az ezeken a településeken funkcionáló közművelődési szervezetek alkotják a magyarországi feladatellátás gerincét.

Jellemző, hogy az itt működő közművelődési intézmények többfunkciós szervezetként működnek. A közművelődési funkciókon túl befogadják a könyvtár, esetleg a mozik tevékenységét is. Nem ritkán muzeális intézményi feladatokat is ellátnak. Az önkormányzati intézmények gazdálkodási feltételeit szabályozó jogszabályok változása okán a városi művelődési intézmények nem önálló gazdálkodásúak. Bár a kétezres évek elején tapasztalható volt az önkormányzatok részéről némi törekvés arra, hogy non-profit gazdasági társasággá alakítsák át az önkormányzati intézményeket, ez azonban nem vált annyira elterjedtté, mint a nagyobb városok esetében. Jó néhányszor előfordult az is, hogy a korábbi gazdasági társasági működési formát újra „intézményesítették”.

Az infrastruktúrafejlesztések esetében ez a településcsoport volt a legkevésbé támogatott az utóbbi két évtizedben. Bár az itt működő művelődési házak jó része megfelelő műszaki állapotban van, generális felújítási program nem valósult meg az utóbbi időkben. Sem hazai, sem Európai Unió források nem álltak rendelkezésre. Ebből következően az önkormányzatok saját erőből igyekeztek felújítani vagy műszakilag szinten tartani művelődési intézményeiket.

A megvalósult kulturális programok tekintetében ezek a szervezetek a szakmai tevékenységek szinte teljes egészét lefedik. Mind a korábbi, mind pedig a kulturális törvény legutóbbi módosítása utáni feladatstruktúra tekintetében elmondható, hogy ezekben a szervezetekben teljeskörű munka folyik.

A városokban az intézmények szakemberellátottsága jónak mondható. A státuszok többnyire szakirányú közép- vagy felsőfokú végzettségű szakemberekkel vannak feltöltve. Jelentős számú a mesterfokozatú szakirányú végzettséggel rendelkező munkatársak száma itt. Ugyanakkor a következő évek egyre erősödő gondja lesz a városi feladatellátásban a szakalkalmazotti gárda elöregedése, az utánpótlás megtalálása.

A szakmai tevékenység finanszírozási forrásairól szerzett tapasztalatok alapján bátran ki lehet jelteni, hogy az önkormányzatok az állami normatív hozzájárulást két-háromszorosán is kiegészítik egy-egy intézmény

költségvetését tekintve. A saját bevételek arányát vizsgálva látható, hogy ez az intézménytípus az, amely már jelentős arányban egészíti ki költségvetését ezzel a forrással. Természetesen a település gazdasági erejének függvényében ez jelentős különbségeket mutat.

Mind az Európai Unió források lehívását, mind pedig a hazai pályázati támogatások felhasználását illetően a városi intézmények rendkívüli aktivitást mutatnak. Ezek a szervezetek állandó pályázói az NKA-nak, az Európai Unió pályázatok benyújtását vizsgálva szintén nagyszámú támogatási kérelem jelenik meg ebből a településtípusból.

A városi művelődési házak szakmai működését végiggondolva több innovációs bázis is felfedezhető az elmúlt két évtizedben. Jelentősen megmozgatta a szakmai fejlődést az elérhető EU-s források megjelenése a szakmában. Ez nem csupán a források kibővülését jelentette, hanem erősen motiválta az intézményeket a PCM szemlélet alkalmazására, illetve a munka dokumentáltságának javítására.

Más irányból, de szintén ezeket a folyamatokat erősítette a közművelődési minőségügyi rendszer bevezetése. Ez még abban az esetben is igaz, ha az adott intézmény nem vett részt minősítési eljárásban. A szakmai konzultációk, a közvélemény erősen szorítja a szervezeti kultúrát ebbe az irányba.

Részben az Európai Unió forrásoknak is köszönhetően a 2010-es évek elején jelentős szakmai fejlesztések történtek ezekben az intézményekben az LLL szemlélet mentén. A szakképzés és a felnőttképzés struktúrájának folyamatos átalakítása nyomán azonban az itt kidolgozott innovációkat jelentősen leértékelték az elmúlt években.

A korábbiakban említett járási feladatellátási funkciót sem a jogszabályi környezet, sem a kultúrpolitikai szándék nem erősíti a mindennapi munkában. Ennek ellenére azon városok intézményei, amelyek járási székhelyként funkcionálnak, többé-kevésbé végeznek járási feladatellátást. Ez elsősorban abból ered, hogy maguk a járási székhelyek természetes központjai egy-egy településcsoportnak. A 2006-tól megvalósuló Közkincs Program 2010 után ugyan nem folytatódott, de az ott megvalósuló szakmai fejlesztések, kapcsolatok bizonyos szinten tovább élnek. A városok környékén található kistelepülések „kultúrmunkásai” természetesen fordulnak segítségért a városi művelődési házak munkatársaihoz.

Ők sokszor több évtizeden át felhalmozódott ismeretekkel, kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, amelyeket a rászoruló kollégák rendelkezésére tudnak bocsájtani. E tevékenységet sokszor munkaterven kívül, szakmai elkötelezettségből végzik az intézmények szakemberei.

c) A közművelődés zászlóshajói az agórák

A közművelődés számára az elmúlt 20 év legjelentősebb infrastrukturális és szakmai fejlesztési programja volt az agórák létrehozása. Ez az Európai Unió projekt a 23 megyei jogú városból 13-et érintett¹². Egy kivételével (Hódmezővásárhely) a megyeszékhelyek városi művelődési központjainak átalakítása nem csupán azok infrastrukturális felújítását, bővítését jelentette, hanem egy olyan új szakmai szemlélet létrehozását is, amely új alapokra helyezte a nagyvárosi közművelődési feladatellátást. Ennek lényege a kultúrát és annak minden határterületét érintő komplex szolgáltatás struktúra kialakítása volt, oly módon, hogy az közösségi alapon nyugodjék. A létrejövő új intézmények gazdálkodási körülményeit tekintve többnyire non-profit Kft-ként működnek. Ez azt jelenti, hogy az intézményi korlátokon túli gazdálkodási lehetőségek rendelkezésre állnak. Ez abban az esetben jelenik meg lehetőségként, ha a nagyvárosok kulturális életében megjelenő profittermelő képességet tudják hasznosítani a szervezetek. A lehetőség tehát adott, hogy az itt keletkező nyereséget olyan közösségi és szociokulturális programok finanszírozására fordítsák, amelyek társadalmilag fontosak, de nehezen finanszírozhatók. Ezek az agórák többnyire élnek ezzel a lehetőséggel. Ebből következően a „klasszikus” közművelődési tevékenységek teljes skáláján túl ezek a szakmai szervezetek más szolgáltatásokat is nyújtanak a nagyvárosok lakóinak. Gyakorlatok például az ifjúsági vagy családtámogató projektek, a tehetséggondozás, a turisztikai célú feladatok.

Az Agóra Program eredeti szándéka szerint ezek az intézmények területi közművelődési feladatellátási funkciókat is el kell, hogy lássanak. E feladatuknak azonban a legutóbbi erre irányuló közművelődési szakfelügleleti vizsgálat tanulsága szerint, nem minden esetben tudnak

---

¹² További két agora úgynevezett pólus agoraként (Debrecen, Győr) jött létre. Ezek tudományos ismeretterjesztő élményközpontok. Egy tervezett fejlesztés (Miskolc) pedig nem valósult meg.

megfelelni. A szakfelügyeleti jelentések megállapításai szerint ez elsősorban nem az intézményben dolgozó szakemberek szándékán, hanem az önkormányzatok finanszírozási hajlandóságán múlik.

A fejlesztés során létrejövő épületegyüttesekben olyan európai szintű környezetet hoztak létre a kultúráközvetítés számára, amely már önmagában is vonzó a városlakóknak. Ez a tény és az átgondolt, kiegészített szolgáltatásstruktúra együttese eredményezte azt, hogy ezen intézmények látogatói száma jelentősen megnőtt az utóbbi időkben. Nem ritka éves szinten a kétszázezer feletti látogatószám. Ez az öröndetes tény azonban felvet egy olyan problémát, amelyet az önkormányzatok részben nem tudnak megoldani. Nevezetesen az, hogy a nagy igénybevétel gyorsan amortizálja az épületeket és az eszközparkot. Azok az átlagnál gyorsabban szorulnak megújulásra, de ennek forrása nem mindig áll rendelkezésre.

d) A közművelődés mindennapjai a fővárosban

A közel kétmillió lakosú Budapest sajátos helyet képvisel a magyar közművelődési feladatellátásban. A város nagysága és gazdasági ereje a piaci alapú kulturális szolgáltatások óriási választékát kínálja. Felvetődhet tehát a kérdés, hogy szükséges-e a „klasszikus” közművelődési intézményrendszer működtetése e metropolisz keretei között. Az ezen a területen jellemző mindennapi gyakorlat bizonyítja azt, hogy nagy mértékben szükség van erre. Ennek több oka is van. Egyrészt a rendszerváltást követő évtizedekben megerősödött az úgynevezett városrészi identitás igénye. Ennek fejlesztése, tartalmi kiszolgálása nem történhet piaci alapon. Ezt a városrészi, kerületi önkormányzatok fontos kulturális kérdésnek tekintik. Ugyanakkor a városlakók jelentős része részben vagy egészében nem képes a kulturális igényeit piaci alapon kielégíteni. Egyrészt mert anyagi ereje nincs rá, másrészt a város területi kiterjedtsége hozzáférési problémákat vet fel, harmadrészt pedig vannak olyan kulturális szolgáltatások, amelyek piaci alapon nem működtethetők.

A Budapesten működő 23 kerületi önkormányzat mindegyike fenntart közművelődési intézményt. Az elmúlt 15 évben ezek az intézmények nagyrésztben non-profit gazdasági társasággá alakultak. Ennek ellenére a kerületi önkormányzatok jelentős összegekkel támogatják a közművelődési tevékenységet. Szakmai és finanszírozási problémák elsősorban azokban

az esetekben fordulnak elő, ahol a közművelődési intézmény nem önálló szervezetként, hanem valamely önkormányzat által alapított, sok szolgáltatási területet magába foglaló vállalkozás részeként működik.

Mindezekkel együtt az önkormányzatok szinte mindenütt jelentős felújítási munkákat végeztek ezekben az intézményekben, ebből következően a működési feltételek sokat javultak. Nehezíti a munkát azonban, hogy többnyire sok telephelyen (különösen a külső kerületekben) működő intézmények szakmai tevékenységét nehéz összehangolni. Nem ritka a 10-15 működési hellyel üzemelő közművelődési intézmény sem a fővárosban. Bár szervezési szempontból ez nehézség, ugyanakkor éppen ez adja az intézményrendszer egyik legnagyobb erősségét, nevezetesen azt, hogy a lakosok könnyen elérhetik az itt kínált szolgáltatásokat.

A fővárosi kerületek közművelődési intézményeire szintén jellemző az a gazdasági tény, hogy a normatív támogatást az önkormányzatok jelentős mértékben kiegészítik.

A szakemberellátottság jónak mondható, ugyanakkor az elmúlt évek jellemző tendenciája, hogy a jól képzett, főleg fiatal szakemberek elhagyják a szakmát, a más szakmai területeken megjelenő jóval nagyobb kereseti lehetőségek okán, ahol bármely univerzálisabb tartalmú szakmai végzettséget elfogadnak. Ez bizonyos esetekben a megfelelő végzettségű szakemberek hiányát is generálja.

Szakmai innovációkat vizsgálva az a kulturális kínálat, amely Budapestet jellemzi, inspirálóan hat a munkatársakra. A folyamatos megújulás és az újabbnál újabb szolgáltatások kínálata nélkül ezek az intézmények hamar elveszítenék közönségüket és közösségeiket ebben a városban. Ez a kínálatbővülés – mint ahogy az agórák esetében is – elsősorban a kulturális szolgáltatások határterületei felé irányul. Az intézmények hatékonyan hasznosítják a hozzáférhetőségből adódó előnyeiket, illetve a területen élők szociokulturális igényeit. Több fórumon is megfogalmazták, hogy fontos feladataik egyike a kulturális esélyegyenlőtlenség csökkentése.

e) Sajátos civil közművelődési hálózat a Területi Művelődési Intézmények Egyesülete

A közművelődési statisztika szerint 2400-nál több civil szervezet (alapítvány, egyesület) folytat közművelődési tevékenységet. Ezzel a

számmal összevetve a közművelődési megállapodások számát (441), jól látható, hogy közművelődési intézmény civil szervezeti működtetése nem jellemző nagy számban. Ugyanakkor van egy sajátos intézményhálózat Magyarországon, amely – jelentős állami támogatással ugyan – civil alapon szerveződik. A Területi Művelődési Intézmények Egyesülete által összefogott civil együttműködés alapját az egykori szakszervezeti művelődési házak képezik. A 60 művelődési házat a rendszerváltás előtt a különböző ágazati szakszervezetek tartották fent. A szakszervezeti rendszer átalakulása után az intézmények „gazda” nélkül maradtak. A további üzemeltetést és szakmai feladatellátást úgy oldották meg, hogy minden egyes intézmény mellé létrehoztak egy civil szervezetet, amelyek aztán megalapították a Területi Művelődési Intézmények Egyesületét (TEMI). A magyar állam ezen az ernyőszervezeten keresztül támogatja az intézményeket. A központi költségvetés által biztosított összeget pályázati úton osztja szét a TEMI.

Sok kisebb településen ezek a művelődési házak az egyetlen feladatellátók. Nagyon városokban olyan speciális vagy rétegszolgáltatásokat nyújtanak, amelyek kiegészítik az alapszolgáltató intézmények tevékenységét. Tevékenységükben nem különböznek az önkormányzati fenntartású intézmények működésétől. Szakmai és innovációs problémáik is hasonlóak. Sajátos gondjaik azonban az elsősorban az egyesületi működésből, illetve a TEMI támogatáson túli finanszírozás hiányaiból adódnak. Az önkormányzatok vagy nem támogatják őket, vagy csekély összegű támogatást adnak. Annak ellenére, hogy sok esetben települési feladatokat is ellátnak. Szintén sajátos problémája ezen intézményeknek, hogy használatukban lévő ingatlanok tulajdonjoga nem az övék, hanem többnyire az államé. Így a karbantartási és felújítási munkák finanszírozása és bonyolítása nehézségekbe ütközik.

e) Az országos szakmai feladatellátás intézménye

A kulturális alaptörvény értelmében a közművelődési szakma háttértámogatási és szakmai fejlesztési feladatainak ellátását a Nemzeti Művelődési Intézet¹³ végzi. Az 1946-ban létrejött Népi Művelési Intézet (első elnöke Illyés Gyula) szellemi jogutódjaként működő szervezet a

---

¹³ Pontos jogi megnevezése: NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.

lakiteleki Népfőiskola Alapítvány által létrehozott gazdasági társaságként közfeladatellátási szerződés keretei között végzi tevékenységét.

Az országos közművelődési szervezet megyei igazgatóságain keresztül teljes egészében lefedi Magyarország területét. Mindezekon túl tevékenysége a határon túli magyar lakta vidékekre is kiterjed. Munkájában hatékonyan működik együtt az egyes területek közművelődési szervezeteivel, és a velük alapított Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztallal.

Tevékenysége a szakmafejlesztésen és szakmai háttértámogatás keretében kiterjed a képzési feladatok végrehajtására. Szakmai továbbképzési programjai, szakképzési programjai országszerte valósulnak meg. A jövő szakembereinek képzése érdekében együttműködik a felsőoktatási intézményekkel.

A szakma tájékoztatása érdekében széleskörű információs portfólióval rendelkezik. Hasznosítja a hagyományos könyvkiadás (pl. Szín folyóirat, szakmai kiadványok) lehetőségeit éppúgy, mint a modern információtechnológia eszközeit (pl. közösségi oldal, Kulturális Szemle online folyóirat, Tudástár a közösségi művelődésben online kiadványsorozat).

Az egyetemekkel együttműködve komplex, a szakma fejlődését segítő kutatási programmal rendelkezik. Rendszeresen szervez adatgyűjtést, feldolgozást, a kutatási eredményeit közreadja, és felhasználja a jogszabályi környezet megújítására, a támogatási stratégiák kialakítására, a képzési tartalmak megújítására.

Önálló közművelődési projekteket tervez és valósít meg a Kárpát-medencei magyarság körében, mint például a Komatál program, az Újra öltünk, örökítünk program, a Pajtaszínház program. Ezekben együttműködik a közművelődési intézmények és közösségi szinterek széles körével.¹⁴

---

¹⁴ További információk a szervezet honlapján: www.nmi.hu

5. A közművelődés szakemberek képzése továbbképzése¹⁵

A közművelődési feladatellátás szakemberigényének kielégítésére közép- és felsőfokú végzettséget nyújtó iskolarendszerű és iskolán kívüli képzési lehetőségek állnak rendelkezésre.

Az országos képzési jegyzék (OKJ) szerint középfokon és felsőfokon van mód közművelődési szakképesítés szerzésére. E képzési formákat vállalkozói alapon több szervezet is végzi, a legnagyobb képző azonban a Nemzeti Művelődési Intézet.

A felsőfokú közművelődési képzés megszerzésére immáron több mint 40 éve van mód Magyarországon felsőoktatási intézményeiben. Néhány év kihagyás után mára újra rendelkezésre áll a teljes felsőoktatási struktúra a különböző szintű közművelődési jellegű diploma megszerzésére. A korábbi időkben a képzés hangsúlya elsősorban a népművelő, közművelődési szemléleten volt. A kilencvenes években ez a hangsúly a menedzserszemlélet, illetve a felnőttképzés irányába tolódott el. A néhány éve helyreállított teljes közművelődési felsőoktatási struktúra szemléletét elsősorban közösségi megközelítés jellemzi.

Jelenleg BA szinten rendelkezésre áll a közösség-szervező szak, amely három specializációt is tartalmaz. Ezek: kulturális közösség-szervezés, ifjúsági közösség-szervezés és humánfejlesztés. Szintén érettségi után igénybe vehető az osztatlan képzésben megvalósuló közösségi művelődés tanára képzés más tanárszakkal párosítva. Mesterszakon andragológiát, illetve kulturális mediációt lehet tanulni az egyetemeken. Doktori fokozat elérésére pedig a neveléstudományi diszciplínák keretei között van mód a közművelődési szakembereknek.

A már gyakorló szakembereknek a jogszabály¹⁶ írja elő a szakmai továbbképzésen való részvétel kötelezettségét. E kötelezettségnek szakmai képzésben (felsőfokú vagy felsőoktatási), nyelvvizsgálóval záruló nyelvi képzésben, illetve szakmai továbbképzési programban való részvétellel

---

¹⁵ Bővebben: Juhász Erika – Pete Nikolett: A közösségi művelődés képzési és továbbképzési rendszere. [Tudástár a közösségi művelődésben online sorozat I. kötet.] Elérhető: <https://nmi.hu/tudastar/tudastar-a-kozossegi-muvelodesben/>

¹⁶ 32/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet a kulturális szakemberek továbbképzéséről

lehet megfelelni. A képzési programokról szóló rendelet értelmében¹⁷ csak olyan szakmai továbbképzés felel meg e követelményeknek, amelyet az EMMI Kulturális Államtitkársága által működtetett akkreditációs bizottság jóváhagyott. Jelenleg a legnagyobb szakmai továbbképző szervezet a Nemzeti Művelődési Intézet.

6. Néhány szakmafejlesztési javaslat

a. A közművelődési intézmények nyilvántartási rendszerének bevezetése.

Az 1997. évi CXL. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok minden településen kötelezővé teszik a közművelődési feladatellátás, adott szintnek megfelelő szervezetének működtetését. A közművelődési statisztikai adatszolgáltatást, illetve az önkormányzatok által nyújtott adatszolgáltatásokat áttekintve arra a következtetésre juthatunk, hogy nem állapítható meg a közművelődési célú szervezetek száma. A már említett jogszabályok ugyanakkor típustól függően, pontos elvárásokat fogalmaznak meg az egyes közművelődési szervezetek szakember és infrastrukturális feltételeit illetően. Tehát minden további nélkül megállapítható, hogy az adott szervezet a rendelkezésre álló erőforrások és a jogszabályok által támasztott feltételeknek eleget téve mely intézmény típusba tartozik. Az áttekinthető és pontos adatszolgáltatások érdekében szükséges lenne az egyes közművelődési szervezetek kötelező nyilvántartási rendszerén kialakítása. Ilyen rendszerek az ugyancsak a kulturális alaptörvény hatálya alá tartozó közgyűjtemények esetében működnek. A közművelődési intézmények nyilvántartásának létrehozásával nem csupán az adatszolgáltatások pontosságát lehetne szolgálni, hanem egységesítené a kulturális alapellátásban dolgozó intézménytípusok nyilvántartását is.

b. Járási feladatellátás fejlesztése.

A településstruktúra és a települések fejlettségének különbözősége okán eltérő lehetőségekkel és szakmai, anyagi támogatásokkal működnek a kistélepülési feladatellátók. A járási székhelyű közművelődési intézmények a települések természetes vonzáskörzeti szerepéből és a kulturális

---

¹⁷ 378/2017. (XII. 11.) Korm. rendelet a kulturális szakemberek szakmai továbbképzésének nyilvántartásba vételi szabályairól

kapcsolatokból kiindulva sok helyen végeznek járási típusú segítő szolgáltatást. Ezek mértéke, minősége rendkívül változó. Az azonban mindenképp megállapítható, hogy – főleg az elmaradott térségek esetében – ilyen típusú ellátásra szükség van. Ennek igénye valószínűleg még inkább erősödni fog azzal, hogy az önkormányzatok eleget fognak tenni törvényi kötelezettségüknek és szakembereket fognak alkalmazni a helyi feladatellátás biztosítása érdekében. A fejlesztési javaslat lényege egy olyan mintaprojekt létrehozása, amelyben járási szintű mentori, segítő hálózat alakulna ki az egyes településeken dolgozó munkatársak között. A járási székhelyű művelődési intézmény rész- vagy egész munkaidőben olyan munkatársat foglalkoztatna, akinek feladata az egyes települések közművelődési munkájának segítése, munkájuk összehangolása. Fontos feladat lenne továbbá az itt dolgozó szakemberek egyéni vagy közösségi segítése, szakmai továbbfejlődésük biztosítása.

c. Minőségi művészeti programok megvalósításának segítése.

A városi szintű közművelődési intézmények nagyszámban befogadó színházként is működnek. Az itt dolgozó szakemberek súlyos problémája az, hogy megfizethető, ugyanakkor minőségi programokat tudjanak biztosítani közönségük/közösségük számára. Ugyanakkor sem anyagilag, sem humán erőforrás biztosításával nem tudják megoldani, hogy a megvásárolandó produkciókat előzetesen megtekintsék, illetve a munkatársak nem járatosak a professzionális művészeti menedzsment kérdésében. Célszerű és praktikus lenne bizonyos város csoportok (megyei vagy kisebb szinten) együttműködése abban a tekintetben, hogy melyek azok a produkciók, amelyek megfelelnek a minőségi és a megfizethetőségi feltételeknek. A több város összefogásával létrejövő együttműködés lehetővé tenné a produkciók minőségének előzetes ellenőrzését. Lehetséges lenne továbbá a művészeti közéletbe történő hatékonyabb bekapcsolódás, amely egyéb előnyökkel is járhatna.

Felhasznált források

1976. évi V. törvény a közművelődésről

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

20/2018. (VII.9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi szintek követelményeiről.

32/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet a kulturális szakemberek továbbképzéséről

378/2017. (XII. 11.) Korm. rendelet a kulturális szakemberek szakmai továbbképzésének nyilvántartásba vételi szabályairól

Juhász Erika – Pete Nikoletta (2018): A közösségi művelődés képzési és továbbképzési rendszere. [Tudástár a közösségi művelődésben online sorozat I. kötet.] Elérhető: <https://nmi.hu/tudastar/tudastar-a-kozossegi-muvelodesben/>

Juhász Erika (2016): A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon. Debrecen, Csokonai Kiadó

Juhász Erika (2018): Kultúra és tőke: befektetés a közösségi művelődésbe. In: SZÍN - KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS folyóirat, 3. szám, 47-50. pp.

Kary József et al. (2018): Útmutató a közművelődési szakterület megújult jogszabályi környezetének alkalmazásához. Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet

Kulturális statisztika 2018. évi adatok. Elérhető: www.kultstat.emmi.gov.hu

Márkus Edina – Pete Nikoletta (2018): Civil ismeretek a közösségi művelődésben. [Tudástár a közösségi művelődésben online sorozat 11. kötet.] Elérhető: <https://nmi.hu/tudastar/tudastar-a-kozossegi-muvelodesben/>

Nemzeti Művelődési Intézet honlapja: www.nmi.hu

Dr. Széman Emese Rózsa

A magyar közművelődés jelenlegi helyzete Romániában – avagy élet a közintézményeken túl –

Mottó: „Ki a köznek élhet: annak élni érdemes!”

1. Bevezető

A Szász Károlytól származó idézet, melyet mottómul választottam, s mely jó ideje az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület jelmondata is, szinte tökéletesen leírja a romániai, erdélyi közművelődésben dolgozók helyzetét. Többségük (akár fizetett alkalmazottak, akár nem) elhivatottságból végez közösségi munkát, valóban szolgálja a közösséget, s sok esetben ez ad értelmet életének. Amint a későbbiekben részletesen kitérek rá, erdélyi, azaz kisebbségi viszonylatban nem beszélhetünk arról az intézményi hálózatról, amely Magyarországon létezik. Természetesen itt is vannak közintézmények, kötelező módon minden megyében, illetve településen, egészen a kistelepülésekig, de ezek (a székely megyék kivételével) csak nagyon kis mértékben szolgálják a magyar lakosságot, így országos szinten nem tárgyalom őket, a székely megyékre kitérek. Emellett párhuzamosan létezik egy egyesületi, alapítványi, társasági szint, melyek nagyrésze kifejezetten a magyar kultúra, (köz)művelődés mentén szerveződik. Ez utóbbiaknak a működése, tevékenységi területe viszont semmilyen módon nincsen szabályozva, keretbe foglalva, lehetőségeik leginkább a vezető rátermettségén és sokszor a körülményeken múlnak.

Fogalmak

Még mielőtt az érdemi mondanivalóra rátérnék, tisztáznom kell néhány fogalmat. *Romániai* magyarokról beszélek, és nem *erdélyiekről*, hiszen magyarok élnek a Kárpát-kanyaron túl is, népesebb számban Bákó megyében, illetve Bukarestben. Az ő tevékenységük kulturális-közművelődési szempontból is jelentős az ország magyar lakossága tekintetében.

Erdély alatt jelen esetben (ha csak nincsen külön kiemelve, hogy a történelmi Erdélyről, vagy belső Erdélyről van szó), a politikai Erdély értendő, azaz az a teljes terület, amelyet a trianoni békeszerződés, illetve később az 1947-es párizsi békeszerződés Romániának ítelt. Ez, a mai közigazgatási rend szerint Arad, Beszterce-Naszód, Bihar, Brassó, Fehér, Hargita, Hunyad, Kolozs, Kovászna, Krassó-Szörény, Máramaros, Maros, Szatmár, Szeben, Szilágy, Temes megyéket öleli fel. A politikai Erdély tehát magába foglalja Máramarost, a Partiumot és a Bánság északi, Romániához tartozó részét is.

A *kulturális* és *közművelődési* fogalmakat a kisebbségi magyar nyelvhasználatban megkülönböztetjük ugyan, de a román nyelvhasználat nem tesz különbséget. Így némelykor ez a két fogalom közelíthet egymáshoz, esetleg összemosódhat. Mindazonáltal igyekszem a dolgozatban külön kezelni őket, vagy esetleg kapcsolt fogalmakként. A *szórvány* fogalmát a következő fejezetben részletesebben tárgyalom.

2. Magyarság Romániában – területi megoszlás, demográfia

Románia teljes területe 238.391 km², ebből Erdélyként beszélünk 102 834 km²-ről. (Csak összehasonlításképpen: Magyarország területe 93.030 km².) A népsűrűség 84 fő/km² (Magyarországon 106 fő/km²), ez nyilván az ország közepén áthaladó, az Erdélyt lehatároló Kárpátoknak is következménye, melynek legmagasabb romániai csúcsa majdnem 2500 m.

A 2011-es népszámlálási adatok szerint Románia összlakossága 20.121.641 fő, ebből 16.792.868 (88,9%) vallotta magát román, 1.227.623 fő (6,5%) pedig magyar nemzetiségűnek. A bevallott anyanyelvi adatok ettől kissé eltérőek, román anyanyelvű 17.176.544 (90,9%), míg magyar anyanyelvűnek 1.259.914 (6,7%) vallotta magát (Erdélystat 1., 2019). Romániában a közeljövőben, 2020-2021-ben esedékes újra népszámlálás, ami jelentős eltéréseket mutathat. Az 1990 óta tartó kivándorlás becslések szerint 2020-ra eléri a 4 millió főt (Ghețău, 2019), valamint egy friss kutatás szerint több mint 592.000 romániai gyermek él az EU-ban Románián kívül, illetve egy 2019 nyári felmérés arról számolt be, hogy 2000 és 2018 között legalább 630 000 olyan gyerek született külföldön, akinek az anyja vagy az apja román állampolgár (Gycsaba, 2019). Természetesen ez utóbbi kutatások a teljes népességre vonatkoznak, a magyar népességre vetítve csak becslések vannak (vö. az Erdélystat elemzését: *Népesedési perspektívák Erdélyben: 2011-2031. A magyar anyanyelvűek számának és arányának várható alakulás – Erdélystat 1., 2019*).

A népesedés, illetve anyanyelvi megoszlás arányát a mai Erdélyre vetítve kicsit módosul a kép. Itt az összlakosság 6.789.250 fő, ebből 4.794.577 (74,8%) román, 1.216.666 (19%) a magyar etnikumú, illetve 4.948.264 (77,2%) román és 1.248.623 (19,5%) a magyar anyanyelvű (Erdélystat 1, 2019).

A számottevő magyar lakossággal rendelkező megyék, valamint Bukarest esetében a helyzet a következőképpen néz ki (Erdélystat 2., 2019):

Kárpátokon kívül – magyarság aránya		
Bákó	0,7%	szórvány
Bukarest	0,2%	szórvány
Kárpátokon belül – magyarság aránya		
Arad	9,0%	szórvány
Beszterce-Naszód	5,2%	szórvány
Bihar	25,3%	szórványosodó
Brassó	7,7%	szórvány
Fehér	4,6%	szórvány
Hargita	85,2%	többsmagyarság
Hunyad	4,0%	szórvány
Kolozs	15,9%	szórvány
Kovászna	73,7%	többsmagyarság
Krassó-Szörény	1,1%	szórvány
Máramaros	7,2%	szórvány
Maros	38,1%	fronthelyzet
Szatmár	34,7%	fronthelyzet
Szeben	2,9%	szórvány
Szilágy	23,3%	szórványosodó
Temes	5,6%	szórvány

Jelen esetben nem tárgyalom külön a szórványt és mélyszórvány, hiszen nincsen konszenzus arról, hogy pontosan hol a határ. Amint látható, ha Bákó megyét és Bukarestet nem is számoljuk, a 16 erdélyi megye közül csupán kettőben, Hargita és Kovászna megyében beszélhetünk többségről, azaz többsmagyarságról. Harmadik székely megyeként Marost szokás emlegetni, de ott az összlakosság aránya már az 50%-ot sem éri el. Maros megye izgalmas demográfiai szempontból: keleti fele a többsmagyarsághoz tartozónak számít, nyugati, mezősi része pedig erősen szórvány. A további 13 megye között is alig akad, ahol jelentősen 20% fölött volna a magyarság aránya.

Szórvány vagy diaszpóra?

Kénytelen vagyok néhány szót szólni a szórványról, hiszen – valahol így olvastam – ez voltaképpen hungarikum. Nemzetközi szóhasználatban ugyanis ennek a fogalomnak az összefogó megnevezése a diaszpóra, a magyar őshonos kisebbségekre, legalább is Erdélyben, ha nem tömbben élnek, a szórvány megnevezést használjuk. Dr. Bodó Barna szórványkutató így fogalmaz: *„A szórványt meg kell különböztetni a diaszpórától, amely a történelmi szállásterületről való elvándorlással, politikai, gazdasági vagy szociális okokból bekövetkező migrációval jön létre, vagyis számára nem adottak a történelmi szálláshelyen maradással kapcsolatos őshonosságra építő jogok: intézmények biztosítása etnikai identitásának megőrzésére. A »közmegegyezésszerű diaszpóra fogalomban hangsúlyosan jelen van a szétszórás, a vándorlás, az eredeti helyről való elkerülés momentuma, addig a magyar 'belső használatú' szórvány fogalomban a helybenmaradás, a maradék-jelleg, a regresszió és a veszélyeztetettség a hangsúlyos jellemzők».*” (Bodó, 2019) Ugyanakkor Vetési László szociográfustól, szórványkutatótól tudjuk, hogy *„a fogalom tömör, egyszólatos definícióval nem ragadható meg”, Erdélyi szórványsors* című tanulmányában járja körül részletesen a témát. (Vetési, 2006)

Nem-hivatalos megegyezés szerint a 20% alatti közösségek számítanak szórványnak. Így például előfordulhat, hogy valahol megyei szinten szórványról, vagy szórványosodásról beszélünk (a 20-25% közötti magyar lakossággal rendelkező megyéket fenyegeti ez a veszély), de települési szinten vannak magyar tömbök (például Szilágy megye); míg például Dél-Erdélyben vagy a Bánságban nemcsak szórvány megyéről, hanem szórvány településekről is beszélhetünk. Persze, a 20%-tól az 1-2%-ig nagy a távolság, de a 20% alatti magyarság száma rohamos csökkenést mutat. Minél nagyobb a szórványosodás aránya, annál jelentősebb a vegyes házasságok száma, és statisztikákból tudjuk, hogy a vegyes házasságokban születő gyerekek 80%-a a többségi nemzethez fog tartozni. Lényeges kiemelni a nagyvárosi szórványt, melyre az utóbbi időben kezdenek gondot fordítani, de sokáig nem volt a figyelem előterében. Azért fontos ez a kérdéskör, hiszen például Kolozsvárnak 50.000 körül, egyetemi időben jóval efölött van a magyar lakossága, ami Magyarországon egy közepes nagyságú városnak felel meg, de ez az összlakosságnak nem éri

el a 17%-át sem. Bizonyos szempontból ezek a közösségek veszélyeztetettebbek, éppen a városi élet következtében: kevésbé alakulnak ki olyan közösségek, mint egy-egy kisebb településen. Természetesen, erre is van ellenpélda, Nagyszeben előtt jár a magyar közösség szervezésében, miközben ott 1% körül mozog a magyarok aránya.

Szórvány és tömbmagyarság

A két fogalom különválasztása azért is lényeges, mert a kulturális-közművelődési élet tekintetében is jelentősen eltérnek egymástól a különböző etnikai arányokkal rendelkező régiók. Így a dolgozat folyamán különbséget teszek a tömbmagyarság és a fronthelyzetben, valamint szórványban élő romániai magyarság helyzete, lehetőségei, tevékenységei között.

3. Kulturális életre vonatkozó törvénykezés Romániában

Nehéz helyzetben van a kulturális és/vagy közművelődési szakember, ha olyasmiről kell írnia, amibe olykor még a jogászoknak is beletörik a bicskája. Mindenekelőtt tisztázni kell: a román nyelvben a *közművelődés* szó nem létezik, *kulturális*, *művelődési* illetve *közösségi művelődés* fogalmakkal operálnak.

Romániában jelenleg két Sürgősségi Kormányrendelet van érvényben, amely valamilyen módon szabályozza a művelődési intézmények életét, működését és menedzselését. A 2006. december 21-i 118-as sürgősségi rendelet a *„művelődési intézmények létesítéséről, szervezéséről és működéséről”* rendelkezik; ezt utoljára 2014 szeptemberében módosították (Jogalkotási portál, 2006). A 2008. november 25-i 189-es sürgősségi rendelet pedig *„az előadásokat és koncerteket szervező intézmények, múzeumok és közgyűjtemények, könyvtárak és közjogi kulturális intézmények menedzsmentjét”* tárgyalja; utoljára 2015-januárjában módosították. (Jogalkotási portál, 2008) Ezek közül az utóbbival jelen esetben kevésbé foglalkozom, mivel az kifejezetten a közintézmények menedzsmentjét szabályozza, s ezt, bár szerves része az intézmények

működésének, mégsem tartom szorosan jelen tanulmány keretei közé tartozónak.

A működésről szóló 2006-os Sürgősségi Kormányrendelet esetében fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy ez majdnem egészében ugyancsak a közintézményekről szól, a nem állami civil szervezetekre, kulturális, (köz)művelődési egyesületekre vonatkozóan nagyjából egy mondatnyi van benne. Az Általános rendelkezések rész 2. cikkének első bekezdésében olvashatjuk: *„E sürgősségi rendelet értelmében művelődési intézmények azon közintézmények vagy magánjogi jogi személyek – szervezési és finanszírozási formájuktól függetlenül –, amelyek a művelődés a tájékoztatás és az élethosszig tartó tanulás tárgykörében tevékenykednek, ezáltal biztosítva a társadalmi kohéziót és az információhoz való közösségi hozzáférést elősegítő közhasznú kulturális szolgáltatásokat.* (Románia Hivatalos Közlönye, 2007)

A jogszabály tehát megengedi a nem közintézményi keretet, de nem ad rá működési eligazítást. A következő bekezdésben pedig felsorolja, hogy melyek ezek az említett művelődési intézmények: *„kultúrotthonok, művelődési házak, népfőiskolák, népművészeti és kézműipari iskolák, művelődési központok, a hagyományos kultúrát konzerváló és népszerűsítő központok és más hasonlók”.* Ezek a rendeletek magyar viszonylatban a székely megyék intézményhálózatára vonatkoznak, az ezek keretiben működő művészeti együttesekre, akkreditált képzési központokra. Emellett vonatkoznak azoknak a kistelepüléseknek a művelődési házára, ahol magyar önkormányzati vezetés működik.

A romániai egyesületek és alapítványok a román jogi szóhasználat szerint magánjogi jogi személyeknek számítanak (azaz nem közjogiak, mint a közintézmények). Ezeknek az alapítását, működési követelményeit, illetve felszámolását 2000-ig az 1924. évi 21. törvény szabályozta (Jogalkotási portál, 1924), 2000-ben a 26. számú Kormányrendelettel (Jogalkotási portál 2000) írták ezt felül, melyet azóta is időről-időre módosítanak, utoljára 2019-ben. (Jogalkotási portál 2000) Ez a rendelet meghatározza az egyesületek és alapítványok mibenlétét, szabályozza bejegyzésüket, szervezési és működési formájukat, az alapszabálmódosítás feltételeit és körülményeit. Ugyanez a rendelet szabályozza a szövetségek létrehozását és működését (melyet két vagy több egyesület és/vagy alapítvány hozhat létre), az egyesületek és alapítványok közhasznúvá válásának menetét, bevételi

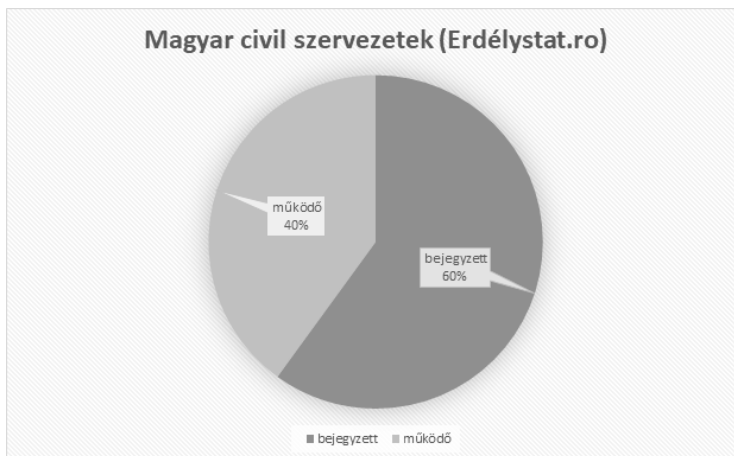
lehetőségeiket, viszonyukat az állami hatóságokkal, megszűnésüket és felszámolásukat. Szintén ebben a rendeletben kapott helyet a Nonprofit jogi személyek nemzeti nyilvántartásának megalkotására vonatkozó fejezet, mely nyilvántartást az Igazságügyi Minisztérium vezeti.

Ennek a rendeletnek az értelmében egy egyesület bejegyzéséhez Romániában legalább 3 személyre van szükség, néhány hivatalos iratra és 200 lej (megközelítőleg 14.000 Ft) alaptőkére. Alapítvány egy személy is tehet, alaptőkéje az alapításkor érvényes garantált bérminimum százszorosa kell legyen.

A 2000-es rendelet tehát szabályozza magát a jogi keretet a megalapításhoz és működéshez, illetve benne foglaltatik, hogy a szervezet létrehozásának célja lehet egy közösség érdeke (de nonprofit módon személyes érdek is), de a kulturális életre vonatkozóan, a nem állami intézmények, szervezetek esetében nincsen jogszabály.

4. Magyar civil szervezetek Romániában

Egész Erdélyben, nem téve különbséget a tömbmagyarság és a szórvány területek között, az *Erdélystat.ro* portál intézményi adatbázisa szerint hozzávetőlegesen 2.000 magyar civil szervezetet jegyeztek be, melyből nagyjából 800 körüli az aktív és állandóan működő szervezetek száma. (Erdélystat 1., 2019) Ezek jelentős részében alkalmazott nélkül, önkéntességi alapon végeznek közművelődési és kultúraterjesztő feladatot, csak pár tucat azon szervezetek száma, melyek 1-3 alkalmazottal működnek, és szinte két kezünkön megszámlálhatjuk azokat, melyek 10 alkalmazottnál többet foglalkoztatnak, de ezek általában elsődlegesen nem közművelődési, hanem oktatási vagy szociális feladatokat látnak el.

Bár közművelődéssel, természetesen, számos szervezet foglalkozik Romániában, a közművelődési jelző csupán háromnak szerepel a nevében (az EMKE-n kívül a Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány Marosvásárhelyen, az Apáczai Csere János Közművelődési Egyesület Brassóban, valamint a Misztótfalusi Kis Miklós Közművelődési Egyesület Nagybányán), de csupán az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) országos szervezet, kiterjedt fiók- és társszervezeti rendszerrel.

Az EMKE, az 1885-ös megalakulása óta eltelt 135 esztendőben, az akkori alapszabálynak megfelelően vállalta, *„hogyműködési körében a hazafiságot fejlessze a nemzeti művelődés által”*. A történelmi változások következtében az EMKE működése 4 korszakra tagolható, amelyben az első periódus, 1885 és 1915 között, mint aranykor vonult be a szervezet történetébe. A második korszak a „lappangás” korszakának is nevezhető, a királyi Romániában elsősorban Sándor Józsefnek (előbb titkár, majd később ügyvezető alelnök és elnök is) volt köszönhető, hogy az EMKE tovább működhetett¹⁸, egészen 1948-as felszámolásáig, mely a harmadik korszakot nyitotta meg.

¹⁸ A tisztelet jeléül, halálának 75. évfordulóján, valamint az EMKE alapításának 135. évfordulója alkalmából 2020. április 4-én az EMKE emléktáblát avat az egyesület volt székhelyén, a Magyar / 21 Decembrie 1989 utca 34. szám alatt. (jelenleg az épület az Erdélyi Református Egyházkerület tulajdona).

A negyedik periódusa már a mai korhoz kötődik. 1991-es újraalakulása után az EMKE segítségével jött létre egész Erdély közművelődési és kulturális intézményrendszere, elősegítve a különböző szakmai szervezetek újraindítását az EMKE égisze alatt, majd önállósodását, valamint kialakítva a magyar házak láncolatát.

Az EMKE elsősorban a szórvánnyal foglalkozik, annak közművelődési életének szervezését segíti elő. Így magától értetődik, hogy ez nem érinti a székely megyéket (Hargita, Kovászna, részben Maros), ugyanakkor az erdélyi részeken kívül magába foglalja a Kárpátokon túli magyarság közművelődési szervezeteinek jelentős részét, így a Bákó megyei és bukaresti magyar házakat.

Kultúra és közművelődés a tömbmagyarságban

A többségében magyarok lakta székely megyékben létező közművelődési tevékenységek szervezése sem működik mindenhol egyformán. Kovászna megyében minden közművelődési szervezetet, könyvkiadást, értéktárkezelést a megyei tanács (önkormányzat) alárendeltségében működő kulturális igazgatóság végzi. Az 1968-ban még Népi Alkotások Háza néven működő intézmény mai nevét, a Kovászna Megyei Művelődési Központot 2002-től viseli. Részt vállalnak Háromszék kulturális értékeinek, kulturális eseményeinek, hagyományainak és népszokásainak felkutatásában, dokumentálásában és népszerűsítésében. Az alapítás óta elsődleges kötelezettségüknek tekintik kiemelt célcsoportként kezelni a fiatalokat, emellett a kultúra számos területén tevékenykedők szakmai továbbképzésével is foglalkoznak. Felismerve, hogy a közösség történelmi és kulturális identitásképzésében elengedhetetlen az információs-kulturális körforgás, lelkesen támogatják a közművelődés területén alkotó műkedvelő csoportok, egyének közösségformáló tevékenységét, és a köztük létrejövő kulturális párbeszédet. Saját megfogalmazásukban tevékenységük legegyszerűbben a közművelődés klasszikus 3 K-jával összegezhető: kutatás, képzés és kiadványszerkesztés, melyek mellett megyei, regionális és nemzetközi fesztiválokat, kiállításokat, táborokat, hagyományőrző rendezvényeket, tudományos kollokviumokat és előadásokat szerveznek és támogatnak. A Kovászna Megyei Művelődési Központ mindezeket a tevékenységeket 14 alkalmazottal látja el.

Hargita megyében ez a tevékenység már három részre oszlik, ebből kettő a megyéhez tartozik: a Csíkszeredában működő Hargita Megyei Kulturális Központ, valamint a székelyudvarhelyi Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont. A harmadik a Gyergyószentmiklósi Művelődési Központ, itt a fenntartó a városi önkormányzat.

A Hargita Megyei Kulturális Központ, a Kovászna megyeihez hasonlóan az 1968-ban megalakult Megyei Népi Alkotások Házának jogutódja, jelenleg a Hargita Megyei Tanács önálló jogi személyként működő szakintézménye. A megyei kulturális élet tudományos és módszertani központjaként segíti a helyi társadalom különböző közművelődési és közösségi szerveződéseit, szaktanácsadó és rendezvényszervező szerepe révén összekötő kapocsként szolgál a közművelődési intézmények és civil szervezetek körében. Feladatának tekinti a megye kulturális értékeinek, hagyományainak gyűjtését, kutatását, megőrzését, illetve közkinccsé tételét. Tevékenységük három alappillére a rendezvényszervezés, a felnőttképzés és a kutatói munka, emellett pedig rendszeresen jelentetnek meg kiadványokat. Céljuknak tekintik kielégíteni a térség lakosságának kulturális igényeit és törekszenek arra, hogy minden korosztály megtalálja a számára megfelelő programot, igényes szórakozási lehetőséget. Évente átlagosan 150 kulturális projektet valósítanak meg vidéki és városi helyszíneken közel 100 partnerintézmény/szervezet együttműködésével és számos esetben pályázati források bevonásával. A központ 11 alkalmazottal dolgozik.

A Hargita Megyei Hagyományőrző Forrásközpont alaptevékenysége a rendezvényszervezés: közművelődési programok (fesztiválok, vetélkedők), tudományos és ismeretterjesztő jellegű előadások, konferenciák, szakmai tanácskozások, események (könyvbemutató, képzőművészeti és néprajzi kiállítás, koncert) szervezése, műkedvelő színjátszók találkozója, dokumentációs fotótábor, tájházak Hargita megyében, szakmai találkozók szervezése Hargita megyében, vidéki ifjúsági fesztiválok és versenyek (színjátszás, népdaléneklés, vers- és prózamondás), hagyományos népviseletek dokumentálása és ismertté tétele, népi motívumok mai használatban (képzések, kiállítások), néprajzi és helyismereti kiadványok szerkesztése, néprajzi jellegű dokumentumfilmek készítése és bemutatása Hargita megyében, kulturális programajánló honlap működtetése.

Az intézmény 2006 óta van bejegyezve, tehát több mint 10 év tapasztalat áll a tizenegy alkalmazottal dolgozó munkaközösség mögött.

A Gyergyószentmiklósi Művelődési Központ Gyergyószentmiklós Megyei Jogú Város alintézménye, 2002-ben jött létre. Feladata kulturális és közösségi rendezvények szervezése, jelmondatuk: Közösség és kultúra, a jövő záloga. Az év során több mint 50 rendezvény főszervezői, illetve társszervezői.

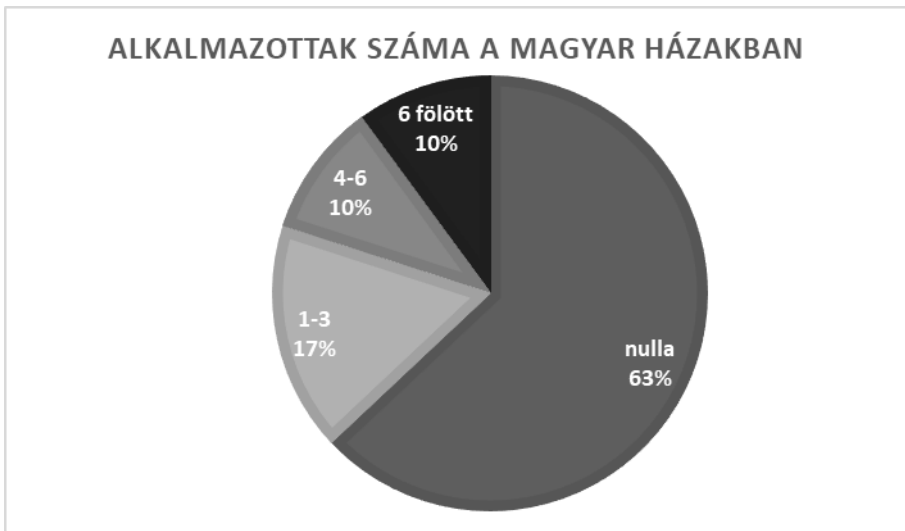
Ezeknek a székelyföldi, azaz tömbmagyarságbeli intézményeknek a finanszírozása román állami költségvetésből történik, és ezért például az EMKE nem is szeretne, de nem is tud beleszólni az ott végzett közművelődési tevékenységekbe; ugyanakkor a megyei igazgatók az EMKE elnökségének tagjai. Ezeken a területeken az igazgatóságok / kulturális központok mellett további számos civil szervezet is foglalkozik közművelődéssel.

Kultúra és közművelődés a szórványban – fókuszban a Magyar Házak

Az újjraalapítás óta eltelt csaknem 30 év alatt az EMKE jól működő magyar házakat hívott életre, melyek egy része ma már önállósodott (önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezet működteti, valamint adott esetben a székhelyül szolgáló épületek tulajdonjogát is átvették az EMKE-től), de szoros kapcsolatban áll a létrehozó egyesülettel. Ezek elsődlegesen a szórványban található, és a székhelyük szerinti település kulturális és közművelődési életének szervezésén kívül betöltenek egy-egy kistérségi közművelődési életét koordináló szerepkört is. Erre legjobb példa a nagybányai Teleki EMKE Magyar Ház (ennek fenntartója a már említett Misztótfalusi Kis Miklós Közművelődési Egyesület), amely vállalta szinte az egész megyében élő szórványmagyság közművelődési életének szervezését. A partiumi közművelődési élet szervezésének két központja van, az egyik a Bihar megyei Nagyvárad, a másik a Szatmár megyei Szatmárnémeti. Dél-Erdély szórványban élő magyarsága közművelődési életét 5 központ koordinálja, Fehér megyében Nagyenyeden a Dr. Szász Pál Egyesület, Szeben megyében a HÍD – Magyar Ház egyesület és a szászmedgyesi EMKE, Vajdahunyadon a Hunyad megyei EMKE, míg Brassóban elsődlegesen az Apáczai Csere János Közművelődési Egyesület. Kolozsvár, mint Erdély kulturális fővárosa, különleges státuszt

élvez, mert több országos szakmai szervezetnek a székhelye, például az Erdélyi Múzeum-Egyesület, az Erdélyi Magyar Írók Ligája, a Kriza János Néprajzi Társaság, vagy a Barabás Miklós Céh, melyek fő szakmai tevékenységük mellett közművelődési feladatokat is ellátnak.

Mivel a magyar házak láncolatát az EMKE fogja össze, az ő munkájukra, illetve a háttérükben álló szervezetekre, szervezetek tevékenységére van részletesebb rálátásunk – ezek, mint említettem is, nagyjából lefedik a magyar lakta területeket. Javarészt egy szintén tíz évvel ezelőtti felmérésre alapozva azt mondhatjuk, hogy ezek nagyon kevés fizetett alkalmazottal, vagy éppen anélkül működnek: 63% alkalmazott nélkül, 1–3 alkalmazottal 17%, 4–6 alkalmazottal 10%, 6 fölött ugyancsak 10% – de ehhez hozzá kell tenni, hogy ezek mindegyike elsősorban oktatási, szociális, illetve könyvtári feladatokat lát el (például Kallós – Válaszút, TÉKA – Szamosújvár, vagy Heltai – Kolozsvár). Emellett, ha csak a civil szervezeteket vesszük (hiszen a magyar házak egy részénél az RMDSZ a fenntartó vagy a helyszínt ő biztosítja, s így ő biztosít alkalmazottat is a magyar házba), ott nagyjából 85% körül van az állandó fizetett alkalmazott nélkül működőknek a száma.

Ezek az „egyszemélyes” (alkalmazott nélkül) működő civil szervezetek általában minden feladatot ellátnak: képzőművészeti kiállítások, író-olvasó találkozók, könyvbemutatók szervezése, jeles évfordulók megünneplése, játszóház, tábor szervezése, lebonyolítják a különböző megyei szintű vagy kistérségi zenei, versmondó, mesemondó stb. versenyeket – tehát lefedik a közművelődés teljes palettáját. Évente átlagos szinten 20 és 160-170 közötti rendezvénnyel lehet számolni szervezetenként (akár ott is, ahol egy személy van, fizetés nélkül!), amelybe a saját székhelyükön szervezett eseményeik mellett a környező településeken rendezettek is beletartoznak. Ehhez az EMKE kapcsolatteremtő és logisztikai háttérrel biztosít – anyagi támogatást azonban, lévén, hogy az EMKE maga is pályázatokból él, nincsen lehetősége. Szükség pedig volna rá, a legfrissebb felújítások is szép lassan egy évtizedesek, sok helyen elavult az infrastruktúra, így fontos volna legalább a fenntartási költségeik állandó biztosítása.

Az anyagi, infrastrukturális hiányosságok mellett külön ki kell emelnünk a közművelődési területen jelen lévő szakemberhiányt. Míg Magyarországon az 1960-as évektől létezik művelődésszervező (vagy annak megfelelő) szak, addig Romániában ilyen nem létezett. A román nyelvű felsőoktatásban néhány (például a színháztudomány szakhoz) rendelnek hozzá egy-egy kulturális menedzsment tárgyat (például pályázatírás, projektterv), illetve a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarának Magyar Néprajz és Antropológiai Intézete 4-5 éve indította el a Kultúratudomány / Művelődésszervező szakot. Ez utóbbi is kicsit félmegoldás, mivel a leírásában is ezt olvashatjuk: *„a szak keretében elméleti és gyakorlati tantárgyak széles skáláján keresztül a kultúra definícióival és típusaival, a kultúra kutatásának történetével, módszertanával és terminológiájával foglalkozunk. Nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy a diákjaink a körülöttük zajló kulturális és társadalmi folyamatokról önállóan, és ha kell, kritikusan tudjanak gondolkodni. A szakmai gyakorlat keretében részben önálló kutatási feladatot oldanak meg a hallgatók, részben kulturális intézmények keretében végeznek gyakorlati munkát a leendő művelődésszervezők.”* – de természetesen a semminél ez is jóval több.

A képzési palettát a székelyudvarhelyi illetőségű, 1993-ban alapított Human Reform Alapítvány gazdagítja. Az évek során *kulturális intézményigazgatói* és *kulturális impresszárió* akkreditált képzéseket, valamint trénerképzéseket

tartottak, illetve hamarosan akkreditálnak egy *kulturális intézményi referens* képzés. Ezek a képzések magyarul elérhetők, a román állam és a munkaügy által is akkreditált, az EU-ban érvényes oklevelet nyújtanak. Meghirdetés alapján, vagy megrendelésre szervezik képzéseiket. Bár működési területük lefedi egész Erdélyt, a meghirdetett, úgymond „szabad piaci” képzések híre nemigen jut el a nagyközönséghez.

Jelenleg a közművelődési feladatokat 90%-ban „pályaelhagyók”, elsősorban bölcsészek, de akár mérnökök, orvosok látják el, akik részben együtt nőttek fel az 1990 utáni rendszerrel, amelyben már helyet kaphattak a civil, kulturális, közművelődési szervezetek; és jó esetben, minden adandó alkalmat megragadnak, hogy képezzék, tovább képezzék magukat.

5. Kiemelkedő kulturális szervezetek Romániában

Ha kulturális életről beszélünk (ami jóval tágabb, mint a szorosan vett közművelődés), akkor nagyon szerteágazó területre tévedünk. A néptáncsoportok, színjátszó csoportok, népzenei együttesek, kórusok, ifjúsági csoportok (klubok, diáktanács¹⁹), baba-mama klubok, körök (sakk, bridzs, hímező stb.), jeles ünnepi műhelyek mind olyan tevékenységi területek, amelyekkel egy kulturális-közművelődési szervezetnek foglalkoznia kell – különösen, ha a településen állami intézményi szinten nincsen magyar képviselő. A közös cél, nyilvánvalóan a nyelvmegtartás, használati lehetőség, identitásörzés mellett az, hogy „tartozom valahová” érzést adjon a helyi magyarság tagjainak, közösséget formáljon belőlük.

A tömbmagyarságbeli kulturális életről beszéltem már korábban. Részleteibe ennek a szegmensnek azért nem szándékozom belemenni, mivel az ottani művelődési intézmények működési köre nagyjából megegyezik, vagy nagyon hasonló a magyarországi művelődési házak tevékenységével. Ugyanazokat a feladatokat látják el, hasonló az intézményszervezés, megfelelően a jogszabályok által előírt követelményeknek.

---

¹⁹ Hivatalosan egy iskolának egy diáktanácsa lehet, ami vegyes tannyelvű intézményben értelemszerűen román. Így a magyar diáktanácsok működését sokszor civil szervezetek segítik, teret, jogi háttérrel (például pályázáshoz) adva munkájuknak.

A nem tömbbéli kulturális-közművelődési életet bemutatandó kiemelttel néhány intézményt, egyesületet, közösséget, amelyet különféle szempontok alapján mintaértékűnek lehet tekinteni. Ezek többé vagy kevésbé kapcsolódnak az EMKE Magyar Ház-láncolatához, regionális szinten is jelentős tevékenységet kifejtve. Bár az EMKE Magyar Házairól lesz szó, valójában ezeknek többségében a tulajdonjoga sem az EMKE-é, vagy ha mégis, magát a munkát önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezetek végzik, önálló költségvetéssel, éves tervvel, az EMKE nem szól, nem is akar ebbe a munkába beleszólni, csupán segíteni, ahol és amiben tud. (A kölcsönös segélynyújtás céljával szeretné a láncolatot hálózattá fejleszteni.)

Kárpátokon túli magyar kulturális élet

A Kárpátokon túl három magyar ház van: kettő Bákó megyében, valamint egy Bukarestben.

Bákó megyében nincs egy százalék a magyarok aránya (0,7%), a megyeszékhelyen nagyjából ugyanez a helyzet (0,8%), 120 fő körül. Az itteni magyar háznak a fenntartója a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége, ők szervezik meg és irányítják a moldvai fakultatív (délutáni) magyar oktatást a falvakban, ez az elsődleges tevékenységi területük, melyen 85 alkalmazottal dolgoznak. Emellett főleg népművészeti oktatással és vetélkedők szervezésével foglalkoznak, de tevékenységi területük széles körű – a vallási terület itt annyiban más, mint a Kárpátokon innen, hogy Moldvában nem biztosított a magyar misézés a római katolikusoknak sem, így ezt is önszerveződni kell megoldaniuk. Emellett a Szövetség az idei esztendőben indította el csángó népzenei képzését, már 100 körüli a diákok száma.

Pusztináról nincs pontos adatunk, Perzsoj községhez tartozik, melyben 5% a magyarság, nagyjából 260 fő, emlékeim szerint, amikor ott jártam, ennek a nagyrésze vagy egésze Pusztinán élhet. Nekik, legalább is a 2010-es felmérés szerint, 6 alkalmazottjuk van, ebből három magyar tanár (mára a tanárok átkerültek a Szövetség alkalmazásába). Hagyományörző programokat, Nyisztor Ilona vezetésével főleg játszóház, népdal-, néptánc-, népzeneoktatás, illetve kézműves tevékenységek szervezésével tartanak, a délutáni magyar oktatás mellett ezzel erősítik a közösséget. Rendszeresek az Óbudai Népzene Iskolával szervezett táboraik, melyeket több mint húsz éve rendeznek. Két alkalommal szerveztek eddig (Petőfi Programos

segítségével) nyelvőrző gyermektábort – tapasztalatom szerint Pusztinán még kevésbé gond ez, de nagyon sok településen a gyerekek, bár tanulnak magyarul, egymás között románul beszélgetnek, sokszor a magyar tudó szülőkkel is.

Bukarestben valamivel több, mint 3.000 magyar él, ez fél százalék sincsen. A Petőfi Művelődési Ház rendszeresen szervez táncházat, mellyel sikeresen szólítják meg az oda költöző fiatalokat is, hagyományos kulturális eseményeket (jeles ünnepek, író-olvasó találkozók), fő feladatuk a magyar kulturális élet szervezése, valamint kiállnak a magyar oktatás mellett (óvodától érettségiig lehet magyarul tanulni, Ady Endre Líceum). Idén tizenhetedik alkalommal szervezték meg a Bukaresti Magyar Napokat, amely egyhetes rendezvénysorozat.

Kárpátokon belüli (erdélyi) magyar kulturális élet

A kiemelkedő intézmények részletesebb bemutatását a nagybányai Teleki Magyar Házzal kell kezdenem. A jelenlegi Máramaros megyéhez (7,2% összmagyarság) tartozó Nagybánya magyar lakossága 11,3%, hírneve a magyar kultúrtörténetben nem ismeretlen, gondoljunk csak a nagybányai festőiskolára. *„A Teleki Magyar Ház 2002. évi létrehozását (addig Nagybányai EMKE néven működtek – SzER. megj.) egyaránt segítette a nagybányai magyarság és a civil szervezetek szinte egyidejű nagy elhatározása, valamint a kedvező anyaországi támogatáspolitikai. 1989 után alakuló-újjaalakuló egyesületeink, az erőre kapó helyi művelődési kezdeményezések az ezredforduló idejére egyre gyakrabban szembesültek azzal, hogy nincs megfelelő életterük, nincs épület, ahol székhelyüket berendezzék, programjaikat lebonyolítsák.”* – olvasható Dávid Lajos összefoglalójában. (Dávid, 2014) Kulturális-közművelődési kínálata a táncházaktól gyermektáborokig, kézműves rendezvényektől nyári játszóházig, könyvbemutatóktól hangversenyekig, különféle tanfolyamoktól honismereti kirándulásokig terjed, valamint könyvtárat működtetnek. Szervezőként, társszervezőként, adott esetben alapítóként bábáskodtak a különféle fesztiválok, városi szintű napok létrejötténél, illetve vesznek részt megszervezésükben (Fötér Fesztivál, Gesztenye Ünnepe, Szent István Napok, Teleki Napok). Tevékenységi területük felöleli a kistérséget, Bányavidék (sőt Máramaros) is a figyelmük előterében van.

Szeben megye magyar lakossága kb. 2,9%, Nagyszebené 1%, ami nagyjából 2.000 főt jelent. A HÍD – Szebeni Magyarok Egyesülete, Serfőző Levente vezetésével, alkalmazott nélkül működik, munkájukat azonban nagyban segíti a Petőfi Programmal odakerülő munkatárs (olykor egy közeli településről, Vízaknáról is átjárt a PP-s). Amit az ő esetükben ki kell emelni, hogy itt nagyon erősen nyelv- és identitásmegtartásról van szó – azzal együtt, hogy minden rendezvényük kétnyelvű: egy százalékos aránynál már nem lehet másképp. Látható, hogy egyre több kisközösségi programjuk is van, mint például a baba-mama klub, a néptánc, valamint nem hagyhatjuk szó nélkül a két nagy rendezvényüket, a 2019-ben tízedik Hungarikum Napokat, valamint 14. Ars Hungarica Fesztivált. Saját maguk is úgy mondják, hogy az előbbi a „könnyedebb”, a szélesebb réteg megszólaltató, az utóbbi célja „a helyi magyar közösség számára kulturális értéket, hovatartozási érzést, kikapcsolódási lehetőséget kínál”.

Hunyad megyéből két házat említenék meg, a vajdahunyadit és csernakeresztúrit. Hunyad megyében 4% körül van a magyarok aránya, erre rímel a vajdahunyadi 5%, nagyjából 3.000 fő. Csernakeresztúr közigazgatásilag Dévához tartozik, a Déva: 7,8% magyarságnak valószínűleg a legnagyobb rész itt él, lévén, hogy Csernakeresztúr egy 57%-os magyarságú sziget a szórványban.

A Vajdahunyadi Magyar Ház új, nagyobb épülete több szervezetnek ad otthon, de fenntartója civil szervezet, amelynek ugyan nincsen alkalmazottja, de mivel az RMDSZ-szel jó és szoros kapcsolatot ápolnak, ez segíti munkájukat. Egyik fő tevékenység a házban, éppen emiatt, a délutáni magyar oktatás megszervezése, valamint a szokásos tevékenységek, rendezvények (író–olvasó találkozók, könyvbemutatók, olvasó maraton, irodalmi estek, szavalóversenyek, ünnepek körüli események, szabadegyetemi előadások). Viszont a nagy és sokféle térnek köszönhetően ifjúsági vagy egyéb klubok is működnek a házban, illetve vendéglátásra is lehetőségük van. Regionális kitekintésű a nagyszabású eseményük, az egyhetes Hunyad Megyei Magyar Napok rendezvénysorozat, ami ugyan külső hatásra indult, de volt előzménye, a Hunyadi Kulturális Napok, így magukénak érzik a helyiek. Ennek segítségével, legalább egy évben egyszer aktívan be tudják kapcsolni a környező települések magyarságát is.

A csernaakeresztúri ház annyiban lóg ki a sorból, hogy itt egy tájházról beszélünk, amelyet egy hagyományőrző egyesület működtet. Az egyesület a '90-es évektől tudatosan folytatja a hagyományőrző tevékenységét, házat vettek, szakszerűen, eredeti állapotban felújították, berendezték a tájházat, illetve vendégházat. Esetükben nemcsak arról beszélhetünk, hogy az egyetlen magyar többségű település a megyében, de ők az ide telepített bukovinai székelyek legnagyobb csoportja is (ők székelyeknek tartják magukat, Déván ugyancsak bukovinai, de csángó telepek vannak). Ettől a történelmi háttértől talán még összetartóbb a közösség, ebben a hagyományőrzésben ismerték fel a lehetőséget saját maguk megmaradása számára, ugyanakkor gazdasági potenciált is látva benne, tehát eben az esetben egyértelműen a közösségi alapú gazdaságfejlesztés szép példáját láthatjuk.

Utoljára hagytam, a személyes érintettség okán is, egy partiumi kistelepülés kulturális szervezetét a szilágysomlyói EMKE Magyar Házat. A legutóbbi népszámlálási adatok szerint itt még 23% a magyarság aránya, a valóságban 20 körül lehet. A ház fizetett alkalmazott nélkül működik, az épületben kap helyet a Báthory István Alapítvány, valamint az RMDSZ irodája, ez utóbbinál van egy alkalmazott. Vannak heti, havi vagy éves szintű rendszeres események, mint amilyenek a különböző klubok vagy körök (baba-mama, olvasó, hímező, bridzs), a játszóház, vagy a kistérségi hatókörű versenyek megszervezése. A ház a különféle kulturális események helyszíne mellett (mint amilyenek az író-olvasó találkozók, kiállítások stb.) valóban közösségi térként próbál funkcionálni, bár ezt sokszor kulcsosház szerepben tud ellátni. Itt próbálnak a felnőtt amatőr színjátékosok, ők az utóbbi évek sikertörténete abból a szempontból is, hogy itt valóban közösségépítés történt: közösen kirándulnak, szilvesztereznek, ez utóbbinak ugyancsak a magyar ház az helyszínt. De volt már rá példa, hogy gyerek születésnapjára „kérték kölcsön” a házat. Valamint a mostani vezetőségváltása után a középiskolai diáktanács is minden bizonnyal itt fog ülésezni. Új kezdeményezés nagy sikerrel a baba-mama klub, valamint a hímezőkör.

Quo vadis? – fejlesztési javaslatok

Montecuccoli óta tudjuk, hogy a háborúhoz három dolog kell: pénz, pénz és pénz. Valahogy így vagyunk ezzel a kultúrában is (bár, tudjuk, számos csodálatra méltó dolog született szinte nulla lejből vagy forintból, „csupán” lelkesedésből). Az állandó helyszínnel rendelkező szervezeteknek (Magyar Házak fenntartói, illetve más, ingatlanl, irodával rendelkező szervezet) elengedhetetlen volna a nyugodt működéshez egy olyan állandó támogatási rendszer kidolgozása, amely a minimális működési feltételeket biztosítaná (adó/bérlés, közüzemi számlák, adott esetben a bérek, legalább részben stb.). Sok szervezet fölött folyamatosan Damoklész kardjaként leng, hogy lesz-e miből kifizetni a számlákat, kicseréltetni a csatornát, megjavíttatani a lépcsőt, és az energiák az érdemi, tartalmi munka helyett a kármentésre mennek el.

Azokon a területeken, helyszíneken – elsősorban a szövetségben vagy a mélyszövetségben –, ahol már vannak sok éve jól működő civil szervezetek – lásd például Óradnát –, ezekre külön figyelmet kellene fordítani. Segítséget nyújtani nekik (természetesen, ha van befogadó szándék), hogy megtarthassák magyar anyanyelvüket, kultúrájukat, még akkor is, ha a magyarság száma aránylag kicsi (vagy éppen azért), sok a vegyesházasság, és a pap vagy lelkipásztor is minimum két nyelven szól a hívekhez.

Azoknak a településeknek az esetében, ahol a helyi önkormányzatokban önálló magyar képvisellel nem rendelkeznek, vagy rendelkeznek, de a tanács döntéshozói testületében súlytalan a képvisellelük, az erdélyi tömbmagyarság patrónusi szerepet vállalhatna, lehetőségeihez mérten elsősorban nem anyagi, hanem logisztikai, módszertani fejlesztést, illetve akár kész programötleteket nyújthatna, mellyel hozzájárulhatna a közösségfejlesztéshez. Ezekben az esetekben a történelmi egyházakra, esetenként a jelen levő értelmiségiekre (lelkipásztor, pedagógus, orvos, orvos asszisztens, gyógyszerész, agrár- vagy állattenyésztési mérnök, állatorvos és -asszisztens stb.) vagy bármilyen más felső, illetve középfokú végzettségű tenni akaró emberre kellene és lehetne támaszkodni.

A módszertani fejlesztés keretében az említett, Székelyudvarhelyen működő képzési központ egyébként egész Erdélyt átfogó munkáját kellene, lehetne kiterjeszteni. Mivel ebben a központban tréner/oktatói képzés is van, képzők képzésével meg lehetne teremteni minden megyében, kistérségi szinten egy központot, egy-egy magyar ház, vagy más civil szervezet székhelyén, ahol a területi képzések szervezése folyna. Így el lehetne jutni minden kistérsülésre, s legalább szervezeteként egy-egy szakirányú képzéssel rendelkező munkatárs lenne. Ebből a folyamatból természetesen nem maradnának ki, amelyben igény volna rá, a kistérsülések magyar önkormányzatainak munkatársai sem.

Ennek két fontos hozadéka lenne. Amellett, hogy ez egyes esetekben az illető bérezését is befolyásolhatná, hiszen ezek a képzések a román állam által és nemzetközileg is akkreditáltak, az illető intézményvezető presztízsét is növelné. Számos esetben találkozunk olyan problémával, hogy a több éves, évtizedes tapasztalattal rendelkező kolléga (akár intézményvezető), szakirányú képesítés hiányában, háttérbe szorul a frissen végzett diplomás (művelődésszervező) mellett. Ezzel a képzési rendszerrel közelíteni lehetne a már a kultúrában, közművelődésben dolgozókat a most művelődésszervező szakot végzőkkel, meg lehetne teremteni azt a közös nyelvet, amelyen a tudás-, információ- és feladatátadás gördülékenyen megtörténhetne. Természetesen, ahhoz, hogy mindez az elöregedő, magyar szempontból azt is mondhatjuk: elfogyó kistérsüléseken is működhessen, a rendszer mögé anyagi háttér is kellene. Ezt a fejlesztések második bekezdésében jelzett problémával, illetve megoldási tervvel lehetne és kellene összehangolni.

Az akkreditált képzések mellett olyan, országos szinten működő programokra is szükség volna, amelyekkel a fiatalokat, közép- vagy akár általános iskolásokat lehetne a kultúra, közművelődés felé terelni. Erre léteznek már törekvések, gondoljunk a különféle vetélkedőkre, az alternatív tantárgyversenyekre, a népi kultúrát népszerűsítő versenyekre, vagy akár az Örökségünk őrei programra, mely a műemlékvédelemre irányítja a figyelmet. Az EMKE által koordinált *Hétköznapi hőseink* EMMI-projekt (nem vetélkedő) ennek egyik olyan szelete lehetne, amely egy eddig fehér foltot fedne le: a példamutató emberek felkutatását, népszerűsítését. Jelenleg 18 település van már feltárva ebből a szempontból, a most futó projektben nyolc helység diákcsoportjával dolgozunk.

Megfelelő anyagi és humánerőforrással ezt a projektet, megtartva célkitűzéseit és kereteit, ki lehetne bővíteni, nemcsak egy központtal szervezni, hanem regionális lebontásban megkeresni minden magyar lakta település egy vagy több hősét – még ha ez nagyon utópisztikusan hangzik is. Ezzel értéket, súlyt adnánk azoknak az embereknek és munkájuknak, akik sokat tesznek saját településükért, kistérségükért, a fiatalokat pedig érzékennyé tehetnénk a kulturális (köz)munka iránt.

Ugyanígy növelni kellene, lehetne azoknak a szakmai találkozóknak a számát, ahol kevésbé híres, de ismeretlen előadók osztanák meg gondolataikat a passzív hallgatósággal, ehelyett inkább az egyes szervezetek jó példái mentén kerekednének ki beszélgetések, akár viták. Ha abból indulunk ki, hogy valamilyen alap kulturális/közművelődési képzése mindenkinek van, ezek a találkozók részben megerősíteni, részben segíteni tudnák az egyes közösségek szervezőit, saját tapasztalatokra építkezve, a jó példákon keresztül tudnának fejlesztő hatást kifejteni.

Zárszóként (de egyáltalán nem utolsó sorban): fontos, talán a legfontosabb volna egy olyan kutatói munkacsoport létrehozása, amely az erdélyi, romániai közművelődés több mint száz évét feltárja, illetőleg, ezek mentén kidolgoz egy specifikusan az itteni viszonyokra érvényes módszertani útmutatót. Az erdélyi közművelődésnek jelenleg alig van bibliográfiája, holott a sajátos viszonyok miatt (a kisebbségi lét különféle válfajai) a magyarországi szakirodalmat, terminológiát nem lehet tökéletesen adaptálni. Ehhez talán az emberanyag meg is volna (tettere kész és lelkes fiatal kutatók), az anyagi háttér azonban mindenképpen hiányzik. Közben eredményeket csak úgy lehetne elérni, ha ez a hipotetikus munkacsoport minden energiáját erre, illetve a szakmai anyagok fejlesztésére tudná fordítani. Ehhez keretet, infrastrukturális és szakmai háttérrel az EMKE Szabédi László Emlékházban működő kutatókönyvtár tudna biztosítani.

Felhasznált szakirodalom:

- Bodó Barna (2019): Szórvány tipológia. MCSZESZ (<http://civilportal.ro/dr-bodo-barna/> (letöltés ideje: 2019.09.03.))
- Dávid Lajos (2014): Közművelődés a szórványban. A Teleki Magyar Ház. Művelődés, Magyar Házak Romániában melléklet, (elektronikus elérés: <https://muvelodes.net/kozmuvelodes-a-szorvanyban-a-teleki-magyar-haz> – letöltés ideje: 2019.09.03.)
- Erdélystat 1. (2019): Statisztikai és intézményi adatok magyar nyelven Romániáról, Erdélyről, erdélyi magyarokról. Románia adatlapja (<http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/romania/3293> (letöltés ideje: 2019.09.03.))
- Erdélystat (2019): Népesedési perspektívák Erdélyben. <http://statisztikak.erdelystat.ro/cikkek/nepesedesi-perpsektivak-erdelyben-2011-2031/24> (letöltés ideje: 2019.09.03)
- Gycsaba (2019): Kivándorlásból jeles: már közel 600 ezer romániai gyermek él egy másik EU-s országban. (<https://foter.ro/cikk/kivandorlasbol-jeles-mar-kozel-600-ezer-romaniai-gyermek-el-egy-masik-eu-s-orszagban/> (letöltés ideje 2019.09.03.))
- Jogalkotási portál (1924) (román nyelven: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/8> (letöltés ideje: 2019.09.03.))
- Jogalkotási portál (2000) (román nyelven: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/20740> – letöltés ideje: 2019.09.03.)
- Jogalkotási portál 1. (2006) (román nyelven: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/78022> – letöltés ideje: 2019.09.03.)
- Jogalkotási portál 2. (2008) (román nyelven: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/99863> – letöltés ideje: 2019.09.03.)
- Románia Hivatalos Közlönye (2007): A Monitorul Oficial al României kivonatos fordítása.

- Vasile Ghețău (2019): Románia elnéptelenedésének területi dimenziói. (https://foter.ro/cikk/20190225_romania_elneptelenedesenek_teruleti_dimenziói/) (letöltés ideje: 2019.09.03.)
- Vetési László: Erdélyi szórványsors – Tények, tervek és álmok. In: Mint oldott kéve. Barangolások a szórványvilágban. (szerk. Dávid Gyula, Veress Zoltán). [Stockholm], [2006], Erdélyi Könyv Egylet. 157–216. (elektronikus elérés: <http://www.diaszporaalapitvany.ro/data/tanulmanyok/tanulmanyok/erdelyi-szorvanysors-sved.pdf> – letöltés ideje: 2019.09.03.)

Vályi Edit – Gabri Rudolf

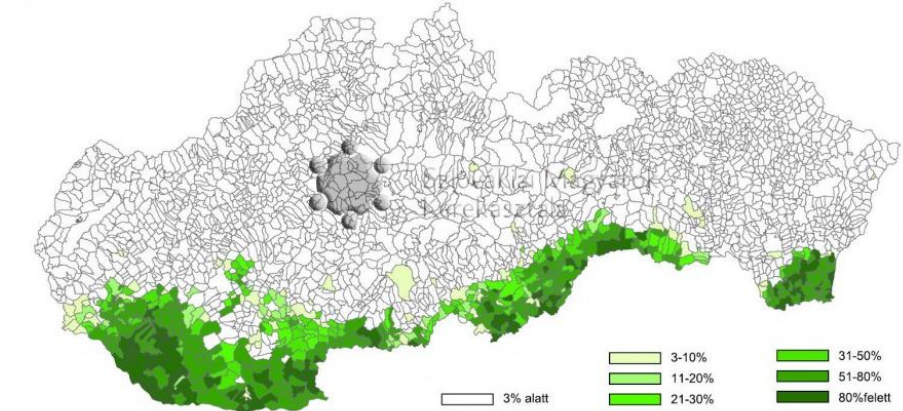
A magyar kulturális élet a Felvidéken

1. A magyar lakosság területi elhelyezkedése, statisztikai mutatók

A Felvidék fogalma az elmúlt száz évben többféleképpen is használatos volt, Trianont követően mintegy Szlovákia szinonimájaként élt a magyar nyelvhasználatban, beleértve a földrajzi értelemben felvidéki jellegűnek korántsem nevezhető kisalföldi területeket - a Csallóközt, Mátusföldet, a Vág és Garam közét -, továbbá a Nagyalföld északkeleti kiszögellését alkotó Felső-Bodroγκözt és az Ung-vidéket is. Mára egyre inkább Dél-Szlovákia magyarok által lakott területeit értik Felvidék alatt.

Szlovákia 1996-ban végrehajtott közigazgatási felosztása alkalmával az országot 8 kerületre/megyére, ezen belül 79 járásra osztották. Magyarok 5 megyében és 16 járásban élnek, névszerint: Kassa megye (Nagymihályi, Töketeremesi, Kassa, Kassa-vidéki és Rozsnyói járás), Besztercebánya megye (Nagyőrcei, Rimaszombati, Losonci, Nagykürtösi járás), Nyitra megye (Lévai, Érsekújvári, Nyitrai, Komáromi, Vágsellyei járás), Nagyszombat megye (Galántai és Dunaszerdahelyi járás), Pozsony megye (Szenci járás). Szlovákia járásai a területrendezéskor oly módon lettek kialakítva, hogy közülük csupán kettőben, a Dunaszerdahelyi és Komáromi járásban van a magyarság abszolút többségben, Nyugat-Szlovákia többi járásában 10-40% közt, a Nyitrai járásban 10%-nál alacsonyabb, Közép-Szlovákia járásaiban 20-40% közt, míg Kelet-Szlovákia járásaiban 10-30% közt van a magyarok aránya. Látható, hogy a magyarság nem egy egységes tömbben él, hanem Pozsony és Kassa városokban, elnyúltnan egy változó szélességű sávban a déli országhatár mentén, a Zoboralja településeinek továbbá a Bodroγκöz és Ung-vidék magyar ajkú lakossága egy különálló tömbben él az ország délkeleti szegletében. (Szlovákiai Magyar Adatbank, 2019)

2. A magyar nemzetiségű lakosság aránya Szlovákia településein 2011-ben

© Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2012
Adatforrás: www.statistics.sk

Forrás: http://bgazrt.hu/npki/a_nemzetpolitika_oktatasa/terkepek/etnikai_terkepek/

A Statisztikai Hivatal legutóbbi elemzése alapján (2018. december) Szlovákia összlakossága 5 450 421 fő volt, ebből a szlovák nemzetiségűek száma hozzávetőlegesen 4 444 800 fő, ami az ország teljes lakosságára vetítve 81,55 százalékának felel meg. A Szlovák Köztársaság területén a többségi nemzetiségen kívül több nemzeti kisebbség is él, a felmérések alapján a lakosság mintegy 12,26 százaléka vallotta magát valamilyen nemzeti kisebbséghez tartozónak. Közülük mintegy 69,28 % magyar nemzetiségű, pontosabban a magyarok lélekszáma 451 900 fő, vagyis az összlakosság 8,29 százalékát alkotják.

3. A kulturális élet jogi szabályozása és támogató rendszere

A kultúra jogi szempontból egy viszonylag új tevékenységi terület az Európai Unió számára: az Európai Unió e téren kifejtett tevékenységének jogi alapjait csak az 1992-es Maastrichti Szerződés teremtette meg. E tevékenység célja a közös európai kulturális örökség előtérbe helyezése az Európán belüli együttműködés bátorításán és támogatásán keresztül. A Szlovák Köztársaság is csatlakozott az 1995-ös Strasbourgi *A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény* aláíróihoz, melyben kötelezettséget vállal arra, hogy támogatja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kultúrájuk megőrzését és fejlesztését, úgyszintén identitásuknak, nevezetesen vallásuk, nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük megőrzésének feltételeit.

A szlovákiai magyar kulturális élet virágzásának egyik alappillére a magyar nyelvhasználat, azaz, hogy az állam mennyire teszi azt lehetővé, valamint mennyire biztosít támogató közeget a kisebbségi kultúra számára. Alapvetően a magyar nyelvű kulturális élet megélésének feltételei Szlovákiában elfogadhatóak. A Törvény a nemzeti kisebbségi nyelvek használatáról (184/1999) kimondja, hogy a Szlovák Köztársaság nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárának az államnyelv használata mellett joga van a nemzeti kisebbség nyelvét is használni. Az említett törvény részletezi a nyelvhasználatot a hivatali érintkezésben, valamint a nyilvánosság tájékoztatásában is. A kulturális életet ez a következőképpen érinti: „A nyilvánosság számára készült kulturális célú alkalmi nyomtatványokat, galériák, múzeumok, könyvtárak katalógusait, muzik, színházak, koncertek és egyéb kulturális rendezvények programjait (...) ki lehet adni kisebbségi nyelven is, miközben az alapinformációkat fel kell tüntetni államnyelven is.” (Törvénytár, 2019)

Szlovákiában a kulturális élettel szorosan összefüggő nevelés és oktatás a kisebbség nyelvén is megvalósulhat. Magyar nyelven óvodai, alap-, középiskolai és felsőoktatási szinten is folyik a nevelő-oktató munka.

A kisebbségi kulturális élet támogatására és előmozdítására Szlovákiában létrehozták a Nemzeti Kisebbségek Kultúráját Támogató Alapot. Az Alap, mint közjogi intézmény működését a *Törvény a Nemzeti Kisebbségek Kultúráját Támogató Alapról, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről (138/2017)* törvény szabályozza. A Nemzeti Kisebbségek

Kultúráját Támogató Alap küldetése a nemzeti kisebbségek kultúrájának támogatása a kulturális és tudományos tevékenységek területén. Támogatja a színjátszást, zene-, tánc-, audiovizuális- és képzőművészetet, az irodalmi tevékenységeket, könyvkiadást, műfordítást, a nevelést és oktatást a kisebbségi jog területein, védi a kisebbségek kulturális értékeit, identitásuk megőrzését, elősegíti a kisebbségek közötti interkulturális párbeszédet, megteremti a többségi nemzet és a kisebbségek közötti megértés feltételeit. Az Alap felsorolt tevékenységeit pályázati támogatások és ösztöndíjak formájában valósítja meg. (Nemzeti Kisebbségi Alap, 2019)

4. Magyar kulturális szervezetek a Felvidéken

Szlovákiában a magyar települési önkormányzatok mellett a magyar kulturális élet fő szervezői a polgári társulások, nonprofit szervezetek, és a civilek, önkéntesek. A legfontosabb magyar kulturális szervezetek és intézmények a következők:

4.1. Szlovákia Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – CSEMADOK

A Csemadok Szlovákia és Közép-Európa legnagyobb taglétszámú kulturális szervezete. A szervezetnek jelenleg is több mint 53 ezer tagja van, csaknem minden magyarok lakta településen van szervezete. Felépítése lépcsőzetes, országos, területi és helyi szervezetekből áll, helyi szinten kulturális csoportok, alapszervezetek és egyéb közművelődési közösségek alkotják.

1949. március 5-én Pozsonyban alakították meg a szervezetet, Szlovákia magyarok által lakott területeiről mintegy 300 személy jelenlétében Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete néven, melynek rövidítése a Csemadok mozaikszó. A szervezet elnevezése többször változott, mai neve Szlovákia Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – CSEMADOK.

Az 1945–1948-as jogfosztottság utáni időszakban egyetlen magyar intézményként a szlovákiai magyarság körében szervezte a kulturális életet, ápolta a hagyományokat és a népművészeti értékeket. Ösztönözte és

támogatta a kisebbségi kultúra fejlesztését, az anyanyelv használatát, a szakképzést és az általános műveltségi szint emelését.

A Csemadok egy pártoktól és kormányoktól független szervezet, amely az öngazgatás elvére épülve elősegíti a Szlovák Köztársaság területén élő magyarok nemzeti azonosságtudata, kultúrája, együvé tartozása megőrzését és fejlődését, védi társadalmi érdekeit, egy nyitott kulturális, társadalmi, érdekvédelmi szövetség, amely segíti a magyar civil társadalom működését.

Sokrétű tevékenységet végez ma is: irodalmi rendezvényeket, tanfolyamokat, népművelő előadásokat, kulturális rendezvényeket szervez, műkedvelő művészeti együtteseket hoz létre (színjátékos- és népi tánccsoportokat, énekkarokat). Együttműködik írókkal, író-olvasó találkozókat szervez, irodalmi műveket népszerűsít. Jelentős szerepet játszik a néprajzi és népzenei kutatás megszervezésében.

Országos szintű rendezvényeket és versenyeket szervez: Duna Menti Tavasz, Kodály Zoltán Napok, Tompa Mihály Vers- és Prózamondó Verseny, Bíborpiros Szép Rózsa, stb.

A szövetség célja lehetőséget teremteni a szlovákiai magyar nemzeti közösség tagjainak az önszerveződésre, hozzájárulni a szlovákiai magyarság közművelődésének a fejlesztéséhez. Kiemelt feladatként kezeli a szlovákiai magyarok önazonosságának megtartását és fejlesztését, nemzeti kultúrájának, hagyományainak és anyanyelvének megőrzését és ápolását, különös tekintettel az anyanyelvű oktatás biztosítására az óvodáktól az egyetemig.

Feladatai közé tartozik a magyar kultúra és kulturális emlékek, értékek felkutatása, gyűjtése, ápolása, terjesztése, támogatása és publikálása; a magyar és külföldi kapcsolattartás; magyar rendezvények szervezése; kultúrcsoportok segítése; magyar kultúra ápolásának ösztönzése. (Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok, 2019)

4.2. Rákóczi Hálózat

A magyar identitástudat erősítésében, az anyanyelv megőrzésében, a nemzeti hagyományok ápolásában, valamint a kultúra egyéb területein vállal feladatokat. A magyarországi Rákóczi Szövetség alapítói 1993-ban hívták életre a Felvidéki Város és Vidéke Célalapok hálózatát. A Célalaphálózat követve a természetes, történelmi régiókat 25 helyi célalapból áll. Ezek a régiók behálózzák a felvidéki magyarság által lakott dél-szlovákiai területsávot Pozsonytól egészen Nagykaposig.

A Célalaphálózat szoros kapcsolatot tart fenn a Rákóczi Szövetséggel és a Rákóczi Szövetség Alapítványával. A Rákóczi Szövetség minden évben a kitűzött célok megvalósítása érdekében pályázatokat hirdet a Célalapok részére, ezzel segítve az egyes régiókban a magyar kultúra és oktatás ügyét. A Célalapok a Rákóczi Szövetséggel együttműködve társadalomszervezői tevékenységet folytatnak, ezek közül kiemelhető az óvodai és iskolai beiratkozási programjában való részvétel, valamint az újszülött-köszöntő Gólyahír program.

A felvidéki célalaphálózat fejlesztése érdekében alakult meg 2018-ban a Szlovákiában bejegyzett Rákóczi Hálózat nevű polgári társulás.

A Hálózat legfőbb feladata a magyar identitás megőrzésének támogatása, elsősorban a magyar iskolaválasztás népszerűsítése által. A Rákóczi Szövetség minden évben a Célalapok segítségével valósítja meg a felvidéki Beiratkozási Programját. A Célalapok részt vesznek a szlovákiai magyar újszülötteket és családjukat megszólító Gólyahír Program munkájában, aktív beiratkozási kampányt folytatnak az iskolaválasztási, majd pedig a beiratkozási időszakban. Felhívják a magyar szülők figyelmét az anyanyelvi oktatás fontosságára. Ennek a munkának köszönhetően Felvidéken közel 3600 diák részesül beiratkozási ösztöndíjban és több mint 13 ezer óvodáskorú gyermek kap ajándécsomagot karácsony előtt, valamint számos családi és gyerekprogram valósul meg a célalapok révén a felvidék minden pontján. (Rákóczi Szövetség honlapja, 2019)

4.3. Hagyományok Háza Hálózat – Szlovákia

A Nemzeti Kulturális Örökség minisztere 2001. január elsején megalapította a Hagyományok Háza elnevezésű nemzeti intézményt a Kárpát-medencei néphagyomány ápolása és továbbéltetése céljából. Ez a nemzeti kulturális

intézmény 2017-ben elkezdte a határon túli hálózatosodás megszervezését és a megyei feladatellátás kiterjesztését. Létrehozta a Hagyományok Háza Hálózat kárpátaljai, erdélyi, vajdasági és szlovákiai fiókiintézményeit, melyek tevékenysége a rendezvényszervezés, a gyűjteményezés és a hagyományátadás különféle területeit öleli fel. A Hagyományok Háza Hálózat szlovákiai fiókiintézményének célja a szlovákiai magyarság hagyományos kultúrájának és népművészetének megismertetése, népszerűsítése, dokumentálása, valamint az oktatásban, a közművelődésben és az előadó-művészetben betöltött szerepének megerősítése. A szervezet irodája Füleken található.

Képzéseik: *A néphagyomány beépítése az óvodai és iskolai nevelő-oktató munkába*, melynek célja, hogy a hallgatók bővebb néprajzi tájékozottságra tegyenek szert, elsajátítsák a hagyományközvetítés pedagógiai módszertanát, valamint megismerjék az óvodai és iskolai hagyományápolással összefüggő életkori szempontok és képesség alapú differenciálás lehetőségeit, illetve elsajátítsák a néphagyomány különböző területeinek az óvodai nevelési és iskolai oktatási folyamatba való egyidejű beillesztésének tervezési módszereit.

A másik képzésük a *Népi játékok és néptánc az óvodában és iskolában*, melynek célja, hogy a pedagógusok megismerkedjenek a néptánc alapjaival, a népi játékok átadásának módszertanával, a megszerzett tudásukat képesek legyenek alkalmazni az óvodai és iskolai nevelőmunkában, tanórákon vagy szakköri foglalkozásokon, illetve, hogy általános tájékozottságra tegyenek szert a néprajz alapjaiból, a tájegységek, népcsoportok, jeles napok és ünnepi szokások témaköréből, táncfolklorisztikai alapismeretekből.

Rendezvényeik: Országos Kézműves Konferencia, HH Módszertani Napok, Mesekocsmá és fesztiválok Gombaszögi Nyári Tábor – Folkszőglet. Ezenkívül társszervező és szakmai partnerként jelen vannak a zselízi Országos Népművészeti Fesztiválon, az Ipolyi Arnold Országos Népmesemondó Versenyen, az Eszterlánc Országos Gyermeknéptáncfesztiválon, a Néptánc-Antológián és a Fonográf Fesztiválon is.

További céljaik a szlovákiai magyar népművészet és folklórelét múltjának és jelenének a dokumentálása és közzététele. (Hagyományok Háza – Szlovákia, 2019)

4.4. Kassai Thália Színház

A Thália Színház 1969-ben alakult Kassán. Az elmúlt évtizedek alatt Kassa hatalmas változásokon esett át. Miközben a város népessége hatalmasra duzzadt, magyar lakosságának számaránya jelentősen megváltozott. A legutóbbi 2011-es népszámlálás idején Szlovákia második legnépesebb városában már csak 2,8 százalék vallotta magát magyarnak.

A színház éppen ezért nem kizárólag székhelyén, vagyis csak Kassán működik, hanem vándorszínházként, utazó társulatként az ország egész területén fejt ki tevékenységét, sőt észak-kelet Magyarország több területe is, természetes és fontos játszóhelye. Tájélozszínházként járja a közeli és távolabbi városokat és falvakat. A kassai Thália Színház nemzetiségi színház, de Szlovákia magyar közössége mellett, minden színházszerető, színházértő, szórakozásra vagy éppen szellemi és esztétikai kalandokra vágyó nézőt határon innen és túl, meg kíván szólítani. Jelenleg Európa legészakibb magyar színháza. Repertoárjában közkedvelt klasszikus és modern darabok, zenés és prózai művek egyaránt megtekinthetők. (Thália Színház, 2019)

4.5. Komáromi Jókai Színház

A Komáromi Jókai Színház a kassai Thália-színház mellett a Szlovákiában működő két magyar nyelvű színház egyike. Az 1952-ben alakult *Magyar Területi Színház* (Matesz) utódjaként fontos szerepet tölt a szlovákiai magyarság közművelődésében. 1990-ben vette fel jelenlegi nevét. Fenntartója a Nyitrai kerület önkormányzata, jelenlegi igazgatója Tóth Tibor. Az elmúlt időszakban jelentősen gazdagodott a színház stílárís eszköztára, a máig domináns realista produkciók mellett otthonra talált a stilizáció, az abszurd és a groteszk, a színház nyitottabb a fiatal alkotók felé, jelen vannak a kortárs szerzők. (Jókai Színház, 2019)

4.6. Ifjú Szívek Táncszínház

Az Ifjú Szívek Táncszínház a szlovákiai magyar kulturális élet és táncművészet egyik jelentős műhelye. 1955-ben alapították, 2000 szeptember elsejétől működik hivatásos táncszínházként. Közép-Európa tradicionális tánc- és zenekultúráját színházi táncelőadásain keresztül

társadalmi értéként mutatja fel és erősíti bel- és külföldön egyaránt. Munkájában kitüntetett figyelmet kap a szlovákiai magyar hagyományos néptánc és népzene színpadi megformálása.

Műsorai műfajilag változatosak: a tradicionális tánckultúra formanyelvére épülő táncszínházi darabok, a táncokat életképszerűen, területek szerint bemutató néptáncelőadások és kimondottan az ifjúság számára készült műsorok szerepelnek a repertoáron.

Az együttes célközönsége elsősorban a szlovákiai magyarság, de bemutatkozott már a világ legkülönbélebb színpadain. Hagományos folklórműsorait és táncszínházi előadásait fesztiválokon és önálló turnésorozatok keretén belül tárta a nézőkönség elé New York-tól Stockholmig, Avignontól egészen Sydney-ig.

Színházi produkciók alkotása és bemutatása mellett az együttes aktívan közreműködik néhány országos rendezvény szervezésében és lebonyolításában is. Tevékenységi köre kiterjed a 20. században gyűjtött archív tánc- és zenei felvételek dokumentálására, rendszerezésére és hozzáférhetővé tételére, valamint a hazai néptáncoktatás szerepének megerősítésére. (Ifjú Szívek Táncszínház, 2019)

4.7. Szóttos Kamara Néptáncegyüttes

A Szóttos a szlovákiai magyar népművészet reprezentatív együttese. Tagjai olyan amatőrök, akik szeretik a népművészetet, szívügyük annak ápolása és továbbadása. A Szóttos 1969-ben alakult azzal a céllal, hogy segítse felkutatni, ápolni és megőrizni a hazai és az egyetemes magyar, valamint a környező népek népművészeti hagyományainak legszebb értékeit, különös tekintettel a néptánc, népdal és hangszeres népzene felkutatására, ápolására, ezek színpadi formában való feldolgozására és terjesztésére. Fellépéseik zömét főleg Szlovákia magyarlakta városaiban, falvaiban valósítják meg. Ezenkívül gyakori meghívottai különböző hazai, nemzetközi jellegű folklórfesztiváloknak, többször is szerepeltek külföldön is: Magyarország, Ausztria, Németország, Olaszország, Venezuela, Portugália, Svájc, Ausztrália, Új-Zéland. (Szóttos Kamara Néptáncegyüttes, 2019)

4.8. Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma – Pozsony

A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma speciális intézményként a szlovákiai magyarság történetét, anyagi és szellemi kultúráját vizsgálja, ezzel párhuzamosan tudományos kutatómunkát, dokumentációs és módszertani tevékenységet folytat.

2002 júliusától a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumaként, a Szlovák Nemzeti Múzeum önálló egységeként működik. Az intézmény központja Pozsonyban, a Žižka utca 18. szám alatti Brämer-kúriában található. Az itt megtekinthető állandó kiállítás a szlovákiai magyarok tárgyi és szellemi kultúrájának emlékeit mutatja be, érinti a történelmi sorsfordulókat, felvonultatja a népművészet legjellemzőbb értékeit. A múzeum galériájában kortárs képzőművészek alkotásai láthatók különböző időszaki kiállításokon. Irányítása alá tartozik az alsósztregovai (Dolná Strehová) Madách-kastély és a szklabonyai Mikszáth Kálmán Emlékház is. (Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, 2019)

4.9. ROVÁS

A Rovás egy képzőművészeti alkotóközösség, a felvidéki művészetet képviseli és kiállításokon, előadásokon, továbbképzéseken azt preferálja. 1990 óta működik. Eredeti központja Szepsiben volt, ahol sikeresen működtette a Rovás Városi Galériát. 2010-től Kassán a Löffler-villában van a székhelye. Elsősorban a művészetekre fókuszál, kiemelten a képzőművészetre, az irodalomra, a film- és színművészetre, valamint az intermediális törekvésekre. Szabad alkotótevékenységgel, kiállítások, workshopok és alkotótáborok szervezésével foglalkozik, valamint a képzőművészet, tárgyalgó művészet, irodalom területén rendezett előadásokkal és szimpóziumokkal, továbbá webdízájnnal, művészeti logisztikával, újságírással és kiadói tevékenységgel is. Tehetséggondozó programja keretében évente több csoportos és önálló kiállítást, szimpóziumot, workshopot, alkotótáborot, továbbképzést és kurzust szervez különböző célcsoportoknak.

Kiadója a Rovart háromnyelvű művészeti, kulturális és művelődési portálnak. Alkotótáborai folyamatosan mestertáborokká alakultak át, amelyek eNRA – Nemzetközi Rovás Alkotóközösség néven több helyszínen működnek (Erdély, Tihany, Kassa).

Működtetője a széleskörű kapcsolatokkal rendelkező Rovás Szabadakadémiának (Löffler Akadémia), amely a kortárs és klasszikus értékeket képviselő képzőművészet és magyar kultúra képzési központja, Szabadművészeti Esti Iskolával, festészeti, szobrászati és grafikai műhelyekkel, műtermekkel.

A Rovás az önképzésre épít, valamint az állandó szakmai továbbfejlesztésre. Felkarolja és támogatja a pályakezdő, fiatal művészeket, értelmiségieket, és képviseli érdekeiket, kiállításokon ad lehetőséget a kortárs képzőművészeknek a megmérettetésre, önálló bemutatkozásra gondoskodva a megnyitók szakmai színvonaláról, alkotótáborokat, képzőművészeti versenyeket, továbbképzéseket szervez különböző célcsoportoknak (gyerek- és ifjúsági workshopok, művészeti összejövetelek), előadásokat, szimpóziumokat, szemináriumokat, különböző találkozókát és fesztiválokat rendez regionális, országos és nemzetközi viszonylatban is meghatározott célcsoportoknak.

A MaJel – a Rovás Alkotóközösség sikeres projektjének neve, amely által Kassa belvárosában egy nívós művészeti és kulturális központot hoztak létre. A Központban létrejött egy kortárs képzőművészeti galéria, egy olyan művész-bisztró, ahol könyvbemutatók, író-olvasó találkozók, előadások és zenei estek zajlanak, megalapították a Kolár Péter könyvtárat és olvasótermet, továbbképzések céljából előadótermet hoztak létre, műtermeket és műhelyek, művészeti rezidenciát alakítottak ki, ahol turisták is megszállhatnak. A MaJel egy magyar szigetet jelent Kassán, amely magában foglal egy borozót, éttermet, cukrászdát és kávézót, kiadó szobákat és rezidenciákat, olyan információs központot, ahol az együttműködő magyarországi és hazai szervezetek, intézmények és közösségek nemcsak szórólappal, könyvekkel és katalógusokkal népszerűsíthetik magukat, településeiket, társulásaikat és egyesületeiket, hanem kézműveseik termékei, művészeik alkotásai, kiadóik könyvei, hungarikumai és ismert termékei által konkrétan is jelen lehetnek. Ahol a szlovák érdeklődők előtt népszerűsíthetik programjaikat, rendezvényeiket, létesítményeiket, ahol kirándulási és üdülési lehetőségeiket kínálhatják fel.

4.10. Diákhálózat

A Diákhálózat a Szlovákiában, Csehországban és Magyarországon tanuló szlovákiai magyar egyetemisták kulturális és érdekvédelmi szervezete. 1990-ben alakult két diákszervezet egyesülésével.

Három országban, minden olyan egyetemi városban jelen van tagszervezetei révén, ahol jelentősebb létszámú szlovákiai magyar fiatal tanul. Összesen kilenc egyetemi városban működik tagszervezete: Prága (*Ady Endre Diákkör AED*), Brünn (*Kazinczy Ferenc Diákklub KAFEDIK*), Pozsony (*József Attila Ifjúsági Klub JAİK*), Nyitra (*Juhász Gyula Ifjúsági Klub JUGYIK*), Nagyszombat (Nagyszombati Diákklub NDK), Komárom (Jókai Mór Diákkör JÓMÓD), Budapest (Kaszás Attila Diákkör KAD), Kassa (KIKELET), Besztercebánya (Mikszáth Kálmán Diákklub MIKÁD).

Kulturális, közművelődési, érdekvédelmi és oktatási tevékenységet folytat. Célja a szlovákiai magyar diákság érdekvédelme és képviselése, valamint kulturális életének fellendítése. Feladatának tekinti továbbá az információnyújtást a felsőoktatási lehetőségekről. Koordinálja a klubokból, középiskolás alapszervezetekből érkező kezdeményezéseket, segíti ezek megvalósítását, kulturális, szakmai programokat biztosít tagjai számára. Lapja az *Alma Mater*.

A tagszervezetektől eltérően nem helyi rendezvényekkel foglalkozik, hanem mint ernyőszervezet, országos szinten tevékenykedik. A Diákhálózat politikailag független szervezet, tevékenységeit különböző alapítványi és állami támogatásokból, valamint támogatók adományaiból finanszírozza. A szervezet központi irodája Pozsonyban található. Céljai közé tartozik a magyar nemzeti hagyományok és kultúra ápolása, a fiatal magyar értelmiség bekapcsolása a nemzeti és nemzetközi tudományos és szakmai életbe, valamint a fiatal magyar értelmiség kivándorlásának csökkentése.

A Diákhálózat érdekvédelmi tevékenysége alatt az oktatásban, fiatalokat érintő problémákban való állásfoglalást és érdekérvényesítést kell érteni. Ezen feladat ellátása érdekében a Diákhálózat tagja több érdekegyeztető fórumnak: a Szlovák Ifjúsági Tanácsnak, a Magyar Ifjúsági Konferencia Összhangnak, az Ifjúsági Civil Fórumnak, a Szlovákiai Magyarok Kerekasztalának.

A Diákhálózat egyik legfontosabb kulturális tevékenysége a nagy hagyományokra visszatekintő, egész Csehország és Szlovákia magyar egyetemistáit egyesítő Gombaszögi Nyári Tábor megrendezése. (Diákhálózat, 2019)

5. Kulturális tevékenységek, rendezvények a felvidéki magyar kulturális életben

A szlovákiai magyar kulturális élet rendkívül sokszínű, a kultúra valamennyi szegmense fellelhető. Mind a magyar nemzeti ünnepekről való megemlékezések, hagyományörzés, magyar népi kultúra, mind pedig a jelenkori élő magyar kultúra képviselői jelen vannak a kulturális életben. A fentiekben felsorolt szervezetek leginkább a magyar népi hagyományokkal, népzene, néptánc átörökítésével foglalkoznak kézműves foglalkozások, folklórfesztiválok, táncházak megvalósításával; ugyanakkor a manapság népszerű fesztiválok is megtalálhatóak a szlovákiai magyar kulturális élet palettáján.

5.1. Gombaszögi Nyári Tábor

A Gombaszögi Nyári Tábor a szlovákiai magyar fiatalok egyik legnagyobb nyári rendezvénye: egy hetes fesztivál, szabadegyetem és táborozás. A táborban a különböző előadói színpadok és tematikus sátrak viták, panelbeszélgetések, színházi és egyéb előadások, kézműves foglalkozások és koncertek helyszínéül szolgálnak. Az eseményt jelenlegi formájában 2008 óta rendezik meg.

A Gombaszögi Nyári Tábor jellegét tekintve egy sokszínű közművelődési rendezvény, amelynek nagy hagyománya van a (cseh)szlovákiai magyar közösségen belül, ugyanis több évtizedes múltra tekint vissza. E tradíció kezdetei 1928-ra nyúlnak vissza, majd a 60-as évektől a csehszlovákiai magyar egyetemista diákklubok révén kapott új lendületet és szellemiséget. Minden nehézség dacára, évről évre több százan vettek részt ezen eseményeken, mígnem 2008-tól elkezdődött egy új fejezet a Tábor életében. Manapság több ezer táborozója és látogatója van a rendezvénynek.

A szervezői csapat kezdetben a Diákhálózathoz és annak tagszervezeteiből állt, majd a Sine Metu Polgári Társulás és több mint egy tucat szlovákiai magyar civil szervezet csatlakozásával színes és színvonalas rendezvény formálódik évről évre. A szervezők egy pártpolitikailag független, az önkéntességen és az együttműködésen alapuló tábor – fesztivál – szabadegyetem jellegű rendezvényért tevékenykednek, amelynek legfontosabb célja a generációkon átívelő szlovákiai magyar közösségépítés. (Gombaszögi Nyári Tábor, 2019)

5.2. Martosi Szabadegyetem

A Martosi Szabadegyetemet, hagyományteremtő és egyúttal hiánypótló céllal az erdélyi Tusványos mintájára 2013-ban tartották meg először, a fesztivállal egybekötött szabadegyetem azóta a felvidéki magyarság egyik legnagyobb nyári rendezvényévé vált. A szabadegyetem fő szervezői a Via Nova Ifjúsági Csoport és a komáromi Selye János Egyetem hallgatói önkormányzata (SJE HÖK). Ez egy nyári szabadegyetem és zenei fesztivál, amit a legtöbben MartFesztként ismernek. A fesztivál közéleti, kulturális, sport- és családi programokat kínál, magyarországi fellépők mellett teret ad a felvidéki magyar együtteseknek, művészeknek, előadóknak. A szabadegyetemen közéleti előadások és vitafórumok keretében politikusokkal és szakemberekkel beszélgetve érintenek a felvidéki magyarság számára fontos kérdéseket például a nemzetpolitika, oktatásügy vagy kultúra területén. (Martfeszt, 2019)

6. A felvidéki magyar kulturális élet kiemelkedő személyiségei

Számos kiemelkedő személyiséggel büszkélkedhet a felvidéki magyar kulturális élet. A teljesség igénye nélkül Felvidékhez fűződik Dobos László, Egri Viktor, Grendel Lajos, Hodossy Gyula, Duba Gyula, Márai Sándor, Fábry Zoltán, Gál Sándor író, Mécs László, Kassák Lajos, Koncsol László, Tőzsér Árpád, Gyurcsó István, Gyüre Lajos költő, Kaszás Attila, Kassai Csongor, Kerekes Vica, Benkő Géza színész, Szvorák Katalin népdalénekes vagy a Ghymes Együttes neve.

7. A felvidéki magyar kulturális élet fejlesztésének lehetőségei

Nemzeti szinten Szlovákiában a Stratégia rozvoja kultúry SR 2014-2020 dokumentum elismeri, hogy a kultúra terén végrehajtott beruházásokkal hozzájárulhatunk az olyan fontos problémák megoldásához, mint a munkanélküliség vagy a gazdaság lassú növekedése. Ezt támasztják alá további megyei szintű stratégiák, melyek a pangó régiók fejlődését a kulturális tevékenységekben látják.

2019 júniusában az ország kormánya elfogadta a Kulturális Minisztérium által előterjesztett, a helyi és a regionális kultúra, valamint a nemzeti kisebbségek kultúrájának fejlesztéséről szóló, 2030-ig érvényes stratégiai dokumentumot (MKSR, 2019).

A dokumentum fő célja egy a kultúra fejlesztését szolgáló hosszútávú és szisztematikus terv kialakítása. A fő változást a regionális kultúra megerősítésében, a prioritások egyértelmű meghatározásában és a kulturális tevékenységek magasabb anyagi támogatásában látják.

A minisztérium fő prioritásai közé tartozik:

- a nyilvános könyvtárak minőségének javítása,
- megfelelő jogi környezet kialakítása a nemzeti kisebbségek kultúrájának fejlesztése érdekében,
- eszközök kialakítása a regionális kulturális intézmények szakmai tevékenységének koordinálására és optimalizálására,
- regionális tevékenységek bővítése,
- a műemlékvédelem hatékonyabbá tétele.

Stratégiai célként jelöli meg a kulturális központok megerősítését, hogy a lakosság szemében egy vonzó közművelődési, kulturális színtérként jelenjenek meg.

A dokumentum azt is kiemeli, hogy a jelenlegi pénzügyi körülmények között a kitűzött célok nem valósulhatnak meg: szükség van a kultúra területén dolgozó szakemberek bérezésének emelésére, az európai támogató rendszerek hatékonyabb kihasználására, a regionális és kisebbségi kultúra támogatásának emelésére és a Kulturális Minisztérium dotációs programjainak magasabb anyagi támogatására.

A javasolt intézkedések között szerepel, hogy a kulturális tárca szakértői segítsék az ország kulturális örökségének bemutatását, elsősorban a tájékozott és igényes külföldi látogatókat, vagyis a kulturális turizmus iránt érdeklődőket célozva meg. Ez utóbbi hatékonyabb támogatása érdekében a dokumentum szerint szükség lesz a támogatói rendszer megreformálására, valamint a törvényi szabályozás megváltoztatása is, illetve növelni kell a módszeresen képzett kulturális dolgozók számát. A nemzeti kisebbségek kultúrájának fejlődését több intézkedéssel segítenék elő, az egyik egy kortárs kisebbségi kultúrával foglalkozó központ létrehozására vonatkozik. A dokumentum továbbá tartalmaz egy olyan javaslatot is, hogy a statisztikai felmérések rendszerében jelenjen meg a nemzeti kisebbségek kultúrájának témája is. (MKSR, 2019)

7.1. Fejlesztési javaslatok a kulturális szervezetek hatékonyabb működése érdekében

A stratégiai dokumentum is kiemeli, hogy a kulturális élet fejlődésének alapfeltétele, hogy megfelelő jogi és gazdasági környezetet alakítsanak ki. Ezen tényezők kormányzati döntéseken múlnak, de maga a kulturális szervezet is sokat tehet fejlődése érdekében:

- Fontos a kultúra területén dolgozók folyamatos szakmai fejlődése, hogy lépést tudjanak tartani a modern kor igényeivel és követelményeivel. Új módszerek és eszközök ismerete, melyeket alkalmazhatnak a kulturális rendezvények szervezésében és megvalósítása során.
- A szervezet/csoport tevékenységeinek láthatóvá tétele a célközönség számára – ehhez a modern és hagyományos felületek használata (honlap, web, újság, szóróanyag, TV, rádió, hangosbemondó, stb.) akár több nyelven is (magyar, szlovák).
- Törekedni kell minőségi szolgáltatásokat nyújtani – ez különösen fontos a kisebbségi kultúra területén, hiszen itt a többségi nemzet által szervezett kulturális rendezvényekkel is fel kell tudni venni a versenyt.
- Kapcsolatépítés és hálózatosodás – elősegíti a jó gyakorlatok átvételét és a potenciális közönség létszámának növekedését, partnereink révén több embert érhetünk el.

Felhasznált szakirodalom:

- Diákhálózat
Online elérhetőség: <https://www.diakhalozat.sk/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 28.)
- Gombaszögi Nyári Tábor honlapja
Online elérhetőség: www.gombaszog.sk (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- Hagyományok Háza – Szlovákia honlapja
Online elérhetőség: <http://elohagyomany.sk/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 27.)
- Ifjú Szívek Táncszínház honlapja
Online elérhetőség: <https://www.ifjuszivek.sk/hu> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- Jókai Színház honlapja
Online elérhetőség: <https://www.jokai.sk/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- Martfeszti honlapja
Online elérhetőség: www.martfeszt.sk (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- Nemzeti Kisebbségi Alap honlapja
Online elérhetőség: www.kultminor.sk (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- Rákóczi Szövetség honlapja
Online elérhetőség: <https://www.rakocziszovetseg.org> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- MKSR (2019): Stratégie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry a kultúry národnostných menšín Slovenskej republiky do roku 2030
- Szlovákiai Magyar Adatbank
Online elérhetőség: www.adatbank.sk (letöltés dátuma: 2019. augusztus 27.)
- Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumának honlapja
Online elérhetőség: <https://www.snm.sk/?a-muzeumrol> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)

- Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok honlapja Online elérhetőség: www.csemadok-hu.eu (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- Szőttes Kamara Néptáncgyűttes honlapja Online elérhetőség: <http://szottes.sk/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 28.)
- Thália Színház honlapja Online elérhetőség: <http://www.thaliaszinhaz.sk/> (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)
- Törvénytár honlapja

Online elérhetőség:

- www.torvenytar.sk (letöltés dátuma: 2019. augusztus 26.)

Kudlotyák Krisztina

A magyar kulturális élet Kárpátalján

Kárpátalja jelenlegi területe a Trianoni szerződés következményeként jött létre, a megnevezés több történelmi vármegyeyrészt takar, amit az I. és II. világháború ideje alatt többször is gazdaországot váltott.

A jelenlegi Kárpátalja Ukrajnához tartozik, hivatalos neve Закарпаття (azaz Kárpáton túli terület) és az ország legnyugatibb területi egysége, földrajzi elhelyezkedése kivételes helyzetet teremt, hiszen közös határai vannak Szlovákiával, Romániával, Magyarországgal, Lengyelországgal. (KMT, 2017) A megye területe 12 777 km², lakossága az utolsó hivatalos népszámlálás (2001) adatai szerint 1 millió 250 ezer fő (KÁSH, 2018) – a Kárpátalja Statisztikai Hivatal 2019 decemberi közleménye szerint 1 254 264 fő – azaz növekvő tendenciát mutat. (KÁSH, 2019). A terepi tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy népességfogyás egyértelmű probléma Ukrajna és Kárpátalja-szerte, így egy újabb népszámlálásig a népességi adatok csak becslések.

A kárpátaljai lakosság meghatározó jellemzője a sokszínűség: az országhatárok körülbelül hatvan kilométeres körzetében magyar, szlovák, román közösségek élnek, amelyek az Ukrajnai államnyelvtől eltérő nyelven beszélnek, sajátos identitástudattal és kötődéssel rendelkeznek és a közösségükre jellemző kulturális és a hagyományápoló életmódot folytatnak. A magyarok az egyik legnagyobb tőzsgyökeres nemzeti kisebbség Kárpátalján. Lélekszámuk a 2001-s népszámlálás adatai szerint 151 500 főt tesz ki, (azaz a kárpátaljai összlakosság 12 %-a) (USH, 2001), Summa 2017 kutatás becslése szerint az elmúlt évek során ez a létszám 130 000 főre csökkent. (Tátrai–Molnár–Kovály–Erőss, 2019)

A magyar lakosság tekintetében Kárpátalján három nagy tömbről beszélhetünk: Ungról (az egykori történelmi Ung vármegye délkeleti magyarlakta részéről), Beregről (az egykori Bereg vármegye keleti részéről) és Ugocsáról (az egykori Ugocsa megye nyugati része). ezenkívül több magyar szórványvidék is található a jelenlegi Kárpátalja területén.

Kárpátalja jelenleg (az ukrajnai decentralizáció folyamatában) adminisztratív reformon esik át, melynek lényege, hogy a területen az eddigi járások helyet

kistérségek alakulnak ki. A kistérség (objednana teritorialna hromada) több települést tömörítő (rendszerint 5-6 település, vagyis több 5000 rezident) adminisztratív képződmény, mely Ukrajna törvényeinek értelmében önálló gazdasági, oktatási és kulturális egységként működik. (Decentralizáció, 2019)

A kistérségek kialakulása egyszerre tekinthető lehetőségnek és veszélynek is a kárpátaljai nemzetiségek számára, hiszen egy vagy több egységes magyar (szlovák, román) tömb kialakulása lehetőséget teremthetne az anyanyelv, identitás és kultúra, azaz Kárpátalja valós multikulturális mivoltának, megőrzésére és a fejlesztésére. Ugyanakkor ez a kistérséggé olvadás veszély is lehet a nemzetiségek számára, ha a kultúra-alakító erejét tekintik mérvadónak, hanem gazdasági szempontból egy-egy magyar település a környék ukrán falvaihoz csatlakozva beolvad azoknak nyelvi és kulturális közegébe.

1.1. A kárpátaljai kulturális élet általános jellemzése

Ukrajna területén a kulturális közösségek működését a 2011-ben elfogadott *Ukrajna kultúráról szóló* törvénye határozza meg. Ennek értelmében Ukrajnában kultúrának minősül a az irodalom, film-, színház-, zene-, tánc-, képzőművészet, továbbá az iparművészet, építészet, fotóművészet, dizájn, folklór, hagyományok, szokások, népművészet, kulturális örökségek, múzeumok, kollekciók, archívumok, könyvtárak, könyvkiadás, könyvforgalmazás, fonográf és audiovizuális termékek, képzőművészeti, kulturális és művészeti oktatási intézmények (felső és középfokú oktatás), órán kívüli művészeti oktatás (művészeti és zeneiskolák), kultúrakutatás, nemzetközi kulturális kapcsolatok, kulturális értékek határátkelésének szabályozása, kulturális termékek és technika, felszerelés. (Kultúráról szóló törvény, 2019. 1. cikkely)

A törvény értelmében az állam prioritásai közé tartozik az ukrán nemzet, az őslakosság és a nemzeti kisebbségek kultúrájának fejlesztése. A törvény 5. cikkelye a kultúra nyelvét szabályozza, ezt a cikkelyt az eltelt évek során kétszer módosították, először 2012-ben, majd 2019-ben. Az előbbi módosításban a nemzeti kisebbségeknek az államnyelv mellett a saját nyelvük használatát garantálták, az utóbbi 2019-es módosítás a kulturális szféra nyelvhasználatát *Az ukrán nyelv államnyelvként való*

funkcionálásáról szóló törvény hatáskörébe sorolja. Ez az újdonsült törvény *A kultúra nyelvéről* foglalkozó fejezetének 3. cikkelye kimondja: „*A kulturális-művészeti, szórakoztató és egyéb rendezvények lebonyolítási nyelve az államnyelv (azaz az ukrán), más nyelvek használata ilyen típusú rendezvényeken csak különleges művészi, alkotói megfontolásból engedélyezett és csak ukrán szinkron vagy kísérőtolmácsolás biztosításával.* (Kultúráról szóló törvény, 2019)

A nemzeti kisebbségek és őslakosság rendezvényeken való nyelvhasználata külön engedélyeztetést igényelnek. Az adott passzus szerint a rendezvények hirdetésein kötelező az ukrán nyelv használata, nem tiltják más nyelvek használatát, de az államnyelvvvel azonos betűméretre és betűtípusra kötelezik. Amennyiben egy állami és kommunális tulajdonban lévő színház idegen nyelvű előadást valósít meg, a társulatot államnyelvi feliratozásra kötelezik. Ugyanez vonatkozik a filmekre is. A törvény külön hangsúlyozza, hogy az ország múzeumaiban (tulajdonformától függetlenül) kizárólag ukrán nyelven szolgáltathatnak. A terepi tapasztalatok alapján elmondható, hogy jelenleg még nem alkalmazták a szigorú szankciókat a magyar kulturális intézményekkel kapcsolatosan.

Kulturális törvény előirányozza az ukrán kulturális élet fejlesztését, azonban a kimutatásokból láthatjuk, hogy a 90-es években a Szovjetuniótól megörökölt kulturális intézményrendszer és hálózat finanszírozása csökkenő tendenciát mutat. 1993 és 1998 között jelentős támogatás visszaesésről tanúskodnak a statisztikai adatok, míg 98 után összegbeli növekedést észlelhetünk, de az infláció növekedése miatt a reális támogatás stagnálása jellemző. Az ukrán állami kultúrafinanszírozás 1994–2004 között nem haladta meg a GDP 0,33 %-át, azaz átlagköltségvetés 1%-át, 2005–2013 között a kultúra támogatása nem haladta meg a 0,6 %-ot, azaz az átlagköltségvetés 1,7%-át. A kultúrafinanszírozás a helyi tanácsok feladatává vált, azaz a települések, járások, megyék költségvetésének terhére fejlesztették a kulturális intézményeket. (Dubok, 2015).

Ukrajna Költségvetési Minisztérium hivatalos honlapjának adatai szerint, Ukrajna összköltségvetésének 2016-ban 0,3%-át, 2017. és 2018. évben 0,5%-át fordították a kulturális intézmények fenntartására, a kultúra támogatására (Költségvetési statisztika, 2019)

Az ukrajnai finanszírozási tendenciákból azt a következtetést lehet levonni, hogy az országban a kultúrafejlesztése nem élvez prioritást, így ez a szféra igen nehéz körülmények között működik, ami meglátszik a kárpátaljai kulturális közösségek, terek állapotán és működésén is.

1.2. A kárpátaljai kulturális intézmények az ukrajnai statisztika tükrében

Kárpátalja Ukrajna egyik legkisebb megyéje (27 megyéből 24. helyen áll), azonban a kulturális intézményeinek, tereinek és közösségeinek hálózata szerteágazó.

2019-ben Kárpátalja területén 4 állami színház működik (Ungvári Megyei Drámai Színház, Ungvári Bábszínház, Huszti Megyei Dráma és Komédia Színház, Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház) ezek finanszírozása központi és megyei költségvetésből valósul meg. (Megyei Kulturális Osztály, 2019)

2014-ig megyei színházak közé sorolták a Munkácsi Megyei Orosz Színházat, amelynek nevéből először eltűnt az orosz jelző, majd megváltozott a jogi formája és megyei költségvetésből átkerült a Munkács városi költségvetéséhez. Jelenleg Munkácsi Drámai Színházként funkcionál. (Munkácsi Városi Tanács, 2019)

A színházak közül jelen pillanatban nemzetiségi színházként csak a beregszászi Vidnyászky Attila által alapított Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház működik.

A színház mellett jelentős szereppel bírnak a kárpátaljai zenei közösségek. Hat ilyen művészeti közösség működik Ungváron a Megyei Filharmónia keretein belül. Az együttesek közül egy magyar együttest tartanak számon, a *Magyar melódiákat*.

Kommunális tulajdonú kulturális intézményként működik Kárpátalján a nemzetközi versenyeken kiemelkedően teljesítő a „Cantus” Akadémiai Kamarakórus. (Megyei Kulturális Osztály, 2019)

Kárpátalja kulturális szférájába Kárpátalján a könyvtárhálózat is beletartozik. 2019-ben ebben a hálózatban 488, ezek közül 19 megyei és járási szintű könyvtárt tartanak számon. Hét megyei szintű múzeum működéséről számol be a megyei közigazgatás hivatal oldala, továbbá 462, ebből 17 járási szintű klubot, kultúr- vagy művelődési házat rögzít a Megyei Statisztikai Hivatal 2018. évi statisztikai kiadványa. (Statisztika, 2019)

A klubok mellett a szovjetuniós mozi hálózatból hivatalosan ma kilenc mozi tartanak számot. (Ez az adat az utóbbi időben jelentősen csökkent, hiszen 1990-ben Kárpátalját még 731 mozival vette át Ukrajna, 2000-ig ezek száma megfelelődt, 2010-ben mindösszesen 35 ilyen intézményről számolhattak be)

Ukrajnában kulturális térnek minősülnek a művészeti oktatási intézmények. Jelenleg a megyében 65 művészeti iskolát (ezekben zenei, tánc és képzőművészeti oktatást, fejlesztést valósítanak meg). A kárpátaljai művészeti iskolákban közel 13000 diák tanul, a művészeti iskolából 17 magyar illetve vegyes tannyelvű iskolát működtetnek, melyben közel 3250 diák részesül művészeti oktatásban. A művészeti intézményekben klasszikus zene-, népzene-, tánc- és képzőművészeti oktatás folyik.

Az órák utáni művészeti oktatás mellett a kultúrúgyhöz tartozik a megye három művészeti szakképzési iskolája (Ungvári Zádor Dezső Zeneművészeti Koledzs, Erdélyi Béla Képzőművészeti Koledzs, Ungvári Kulturális és Művészeti Koledzs), és két művészeti felsőoktatási intézményt (Kárpátaljai Képzőművészeti Egyetem, Kárpátaljai Kulturális és Művészeti Egyetem) működtetnek. A szakintézményekben évtizedeken keresztül működött magyar nyelvű csoport, de az utóbbi években ilyen nem indult.

A felsorolt kulturális terek mellett 14 művészeti társaság

Épített kulturális örökségek tekintetében is gazdag Kárpátalja, összesen 135 épített örökséget tartanak nyilván Ukrajna legnyugatibb megyéjében. (Megyei Kulturális Osztály, 2019)

1.3. Az állami kulturális intézményeinek helyzetállapotának bemutatása

Kárpátalja kulturális intézményeinek ismertetésénél az előbbi fejezetben inkább csak a statisztikai adatokra tértünk ki. S bár az intézmények száma akár biztató is lehetne, fontos megjegyezni, hogy a kárpátaljai kulturális terek többsége elhanyagolt, gazdátlan, fűtetlen. A legtöbb kultúrotthon még

a Szovjetunió korszakában épült és a kötelező kulturális élmények világában élte virágkorát. Az épületek többsége az évtizedek során elromosodott, a felszerelés elavult. (Például a Beregszász központjában a zsinagógából átavansált művelődési házat 2019. november 12-én balesetveszélyesnek nyilvánították és határozatlan időre bezárták. Így a legnagyobb magyar lakosságú város művelődési ház nélkül maradt.) (Kárpátalja.ma, 2019)

A beregszászhoz hasonló állapotban van – egyik legnagyobb Munkács melletti magyar lakosságú település – Dercen és az Ungvári járási Szürte is.)

Az épületek használhatatlansága mellett jelentős problémákat vet fel az állami alkalmazottak fizetésének szintje. Minden nagyobb település közösségi házában két munkatársat alkalmaznak: klubvezetőt (aki sok esetben koreográfus, vagy rendező is), könyvtárost. A munkakörülmények és méltatlan bérezés az emberek többségét elriasztja a közösségszervezéstől. Másrészt kiemelendő, hogy az „kultúralkalmazottak” többsége képzetlen, hiszen erre irányuló képzések a kárpátaljai lakosság számára elérhetetlenek.

A művelődési házak, intézmények, társaságok helyzete nem könnyű a megyében, a működési problémák ellenére elmondható, hogy Kárpátalján mégis virágzik a kulturális élet, mondhatjuk azt is, hogy egyfajta kulturális *dömping* van. Ez a pezsgés leginkább a helyi civil szervezetek, egyesületek, alapítványok működésének, illetve Magyarország támogatáspolitikájának köszönhető.

2. Kulturális célú civil szervezetek

A Szovjetunió szétesésének küszöbén, Ukrajna függetlenné válásának időszakában a kultúra területén is új éra kezdődött Kárpátalján. Ennek kialakításában nagyon jelentős szerepet játszottak az egyházak és a civil szervezetek, kezdeményezések.

A 90-es években közösség és kulturális élet szervezésében meghatározó szerep jutott a római katolikus, református és görög katolikus egyházaknak. Az egyházközösségekben dolgozó papok, lelkészek, szerzetesek és aktivisták arra törekedtek, hogy a szovjet ideológia hatása alá került embereket

igényes és istenfélő közösséggé tegyék. A megvalósítás egyik fontos tényezőjévé a kultúra vált, hiszen ez egy tökéletes módszer emberek. Egy-egy kulturális rendezvényben benne rejlik a közös valóság, közös élmény, közös identitás teremtésének lehetősége.

Az egyházak mellett az Ukrajnához csatolt kárpátaljai magyar közösség alakításához a civil képződmények, szervezetek járultak hozzá. Számos kulturális feladatot felvállaló szervezet, intézmény alakult a 90-es években. Jelen esetben csak a legjelentősebb, kultúraközvetítés szempontjából a legaktívabbakat vizsgáljuk meg, illetve emeljük ki.

2.1. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (a továbbiakban: KMKSZ) a kultúrateremtő szervezet

1989-ben megalakul az első magyar civil képződmény a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. A szervezet erőssége, hogy alapszervezetekből, azaz helyi szinten működő sejtekből épül fel, amelyek elősegíthetik, hogy a Kárpátalja minden kistelepülésén megvalósíthatóak legyenek a szervezet céljai. Minden alapszervezetnek megvannak a saját kulturális és gazdasági prioritásai, amit a település lakosságának igényeihez tudnak igazítani.

A KMKSZ az elmúlt évtizedek során jelentős kultúrmissziót folytatott, emellett érdekképviseleti feladatokat is el kellett látnia. A eltelt 30 évben a szervezet jelentős tapasztalatot, befolyást és infrastruktúrát halmozott fel. A kultúra területén alapszervezeti szinten a kulturális szövetséget kisebb közösségi események (szüreti és farsangi bálók, gyermeknapok, koncertek, író-olvasó találkozók, előadások, kisebb fesztiválok, falunapok) jellemzik, központosított szinten a szervezetnek köszönhető az évente megrendezésre kerülő színjátszó találkozó, a vőfélytalálkozó, a tiszaujlaki Turul-ünnepség, a tiszacsomai Honfoglalási emléknap, a nemzeti ünnepek, megemlékezések szervezése, a betlehemesek találkozója, az amatőr zenészek és együttesek találkozója, a Magyar Kultúra Napja, továbbá az Adventi vásár, a Magyarok Kenyere ünnepség, Böllérfesztivál, Szinevíri Nyári Egyetem. Az évek során egyes alapszervezeti ötletek a teljes magyar közösség ügyévé váltak és nagy közösségi rendezvénnyé nőttek ki magukat, ilyen például a gecsei böllértalálkozó, vagy lekvárfesztivál. A kulturális szervezet támogatásával önállósul a Révész Imre Társaság, amely a kárpátaljai képzőművészeket tömöríti magában, illetve a

szervezethez több alapítvány és egyesület működése is köthető. Önálló médiafelülete a Kárpátalja hetilap. A KMKSZ struktúráját és elképzelését követve 2014-ben megalakult a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Ifjúsági Szervezete. (KMKSZ ISZ), amely jelenleg a fiatalok közösségi életének felpezsdítésén dolgozik (ifjúsági napokat és fesztiválokat és legújabbban vezetőképzőket szervez. (KMKSZ)

2.2. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség a művelődés szolgálatában

Az érdekképviseleti kulturális céllal létrejött szervezetek másik ága a KMKSZ, a Magyarok Kijevi Egyesülete és a Lembergi Magyarok Kulturális szövetsége által 1991-ben létrehozott Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség, melynek célja alapításkor a kárpátaljai magyar közösség országos képviselőtének megvalósítása volt. Ezek a célok a későbbiekben leginkább Kárpátaljára lokalizálódtak, (ukrajnai szinten működnek még magyarokat tömörítő alapszervezetek, azok is leginkább a helyi közösségek, kultúra, hagyomány megtartására összpontosítanak.) (UMDSZ)

Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség hozta létre és működteti a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetet, amely a magyarországi művelődési intézetek hálózatának része. A szervezet kulturális eseményei között kiemelendők a Folklórfesztivál, képzőművészeti kiállítások, továbbá író-olvasó találkozók szervezése, aktív szerepet vállalnak a nemzeti ünnepek, emléknapi, történelmi megemlékezések szervezésében. A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet kezdeményezésére és támogatásával jött létre 2014-ben a Kovács Vilmos Irodalmi Társaság, amely célja *a magyar kultúra megőrzése, megerősödése*, valamint a helyi irodalmi, művészeti élet fellendítése, a fiatal pályakezdők kibontakozásának elősegítése. A KVVIT az utóbbi évek során számos műhelymunka, szakmai fórum, irodalomnépszerűsítő, tehetségdiagnosztizáló rendezvény szervezését vállalja fel. (KMMI)

2.3. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, a kárpátaljai magyarság kultúrotthona

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolát 1994-ban alapították civil szervezetek és egyházak támogatásával. Az intézmény oktatási, továbbképzési és tehetséggondozási feladatok mellett közösségteremtő feladatokat lát el, és Kárpátalja legimpozánsabb és befogadóbb kultúrotthonává nőtte ki magát. A főiskola közel 80 kulturális rendezvényt szervez, támogat, fogad be évente. Ezek palettája igen színes: a kiállításától a színházi előadásig mindent megtalálunk az intézmény falai között. Az intézmény számos civil kezdeményezés és ötlet inkubátoraként működik. Ehhez a tevékenységhez megvannak a humán és infrastrukturális erőforrásai is. Az elmúlt években számos kulturális inspirációt kapott Kárpátalja az intézményből. Jelenleg a nevelés és a hagyományörzés területén tesz erőfeszítéseket az intézmény, hiszen támogatásával népművészeti tanodákat hoz létre, amelyben néptánc, népzene, népművészeti oktatás folyik.

Az intézmény törekszik arra, hogy könyvkiadásban, művészeti projektek megvalósításában és segítésében is élen járjon, mindemellett megteremti a hallgatóinak is folyamatos kulturális közeget teremt: író-olvasó találkozók, filmklubok, megemlékezések, nemzeti ünnepekhez kapcsolódó megemlékezések, táncos előadások, színházi alkalmak, tehetségkutatók, irodalmi performanszok jellemzik a belső kulturális életét. A főiskola kezdeményezésének köszönhetően jött létre a kulturális élet egyik meghatározó szereplője a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet, illetve a tehetséggondozásban kiemelkedő A "GENIUS" Jótékonyági Alapítvány is. (RFKMF)

2.4. Kárpátalja magyar nyelvű színháza

Beregszászon 1993-ban Vidnyánszky Attila kezdeményezésének köszönhetően alakult meg Illyés Gyula Nemzeti Színház (ma Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház). Nehéz helyzetű kis közösség volt ez, sem saját próbateremmel, sem egzisztenciával nem rendelkeztek. Végül a Beregszász központjában elhelyezkedő Oroszlán Szálló felső szintjét kapta meg a színház.

Az intézmény állami költségvetéssel működik, így a finanszírozás hiánya, az állami fizetések alacsony mértéke sokáig meghatározó problémájává vált a közösségnek. A színházat 2013-ban a magyar kormány beemelte a nemzeti jelentőségű intézmények közé, 2017-ben elkezdődött a színházépület felújítása.

A társulat igen nagy jelentősége van a kárpátaljai kulturális életben, a kőszínház állandóság mellett a színház folyamatosan tájoló Kárpátaljaszerte. Színházi produkcióikat úgy alakítják, hogy kisebb művelődési házak színpadán, vagy akár iskolai tornatermekben is felléphessenek, így repertoárjuk színes: ebben a monodramától, a meséken át az utópisztikus hangulati darabokig mindent megtalálunk. Jelenleg osztálytermi előadásokkal és színházpedagógiai foglalkozásokkal bővítik a kínálatukat. A helyi közösség színház-élményeinek biztosítása mellett a társulat gyakran vesz részt nemzetközi, magyarországi és ukrain fesztiválokon, szakmai találkozókön és fórumokon. Arra törekcsenek, hogy Kárpátalja bekerüljön a budapesti Nemzeti Színház tájólási programjába és más színházak produkciói is eljuthassanak Kárpátalja magyar lakosságához. A színháznak önálló művészeti fesztiválja van: a Sztalker fesztivál, illetve aktív szerepet vállal az Ars Sacra fesztivál Kárpátaljai megvalósításában. (KMMDSZ)

3. A kárpátaljai kulturális élet új hullámai

A kárpátaljai közösségi életben 2010-ben új hullám érzékelhető. Ennek oka elsősorban az, hogy a rendszerváltozáskor létrejövő szervezetek érdekképviseleti (politikai és gazdasági szerepvállalása) funkciója megnövekedett, így a kezdeményezés és szervezés szerepét másoknak kellett átvennie, másodsorban meghatározóvá vált a magyarországi támogatások, kezdeményezések növekedése, illetve bizonyos uniós források elérhetősége. (Mivel Ukrajnában igen csekély a civil szféra támogatása és a forrásszerzési lehetőség, ezért a kárpátaljai magyar civil szféra a támogatások, pályázatok függvényében tud működni és hatékony lenni). Az új hullám első kulturális szerveződése a főiskolai fejezetben már említett *Pro Cultura Subcarpathica civil* szervezet volt. A kezdeményezés 2010-ben indult és 2011-ben lett hivatalosan bejegyeztetve. A Pro Cultura Subcarpathica feladata, hogy a kultúra (és annak minden szegmense) által

továbbépítse, erősítse, fejlessze a kárpátaljai magyar közösséget. Feladata továbbá, hogy elérhetővé tegye a kultúrát a magyar közösség számára Kárpátalján, illetve felvállalja a kárpátaljai magyarság hagyományainak, kultúrájának, világlátásának közvetítését a Kárpát-medencében. A szervezet kezdeményezői és vezetése arra törekedett, hogy a Kárpátaljához tartozó, de különböző történelmi múlttal és identitással rendelkező vármegyemaradványokban egy-egy a helyszínre jellemző kultikus történelmi személyiséghez vagy jelenséghez kötve hagyományteremtő rendezvényt hozzon létre. Ennek a koncepciónak a mentén jött létre a Pro Cultura fesztiváljainak sorozata: a tiszapéterfalvi *KurucFeszt* (2012), a huszti *Bethlen-nap* (2013), a császlóci – később Császlócon és Szerednyén is helyszínt kapó – Dobó Nap (2014), a kaszonyi – majd később helyszínt Csomára változtató) – Szent István –nap (2015), majd az Ungvári várban megvalósuló *BercsényiFeszt* (2017).

A fesztiválok mellett a Pro Cultura először kezdett működtetni foglalkoztató teremmel rendelkező tájházat és múzeumot Beregen, számos zenei és képzőművészeti projektet, koncertet valósít meg, továbbá működteti a Fodó Sándor Kulturális Központot és fenntart és működtet egy kárpátaljai hírportált és magazint a Kárpátalja.ma címmel. (Kárpátalja.ma, 2015-2017)

A szervezet önmagában több mint félszáz rendezvény szervezője. Kiemelkedik ebből a beregszászi és környékbeli egyházak és civil szervezetek összefogásával megvalósuló Közös Advent projektet, továbbá Pál István Szalonna kezdeményezésére mesterkurzusokat szervez a népzeneészek és néptáncosok számára, emellett mesemondó verseny is szerveznek évente a népmese napján.

2017-ben a magyarországi Hagyományok Háza kezdeményezéseként elindult a Hagyományok Háza Hálózat kárpátaljai ága. Ennek a kezdeményezésnek köszönhetően megújult a megyében hagyományörzés. A már eddig működő népzenei formációk (Kokas Banda, Csipkés Együttes, Sodró Együttes, stb) további szakmai támogatást, illetve belsőföldi s külföldi fellépési lehetőséget kaphattak. Szakmai továbbképzéseket szerveztek a néphagyomány iránt érdeklődőknek, az iskolákban és művelődési házakban működő táncsoportoknak mentorprogramot indítottak. A kárpátaljai „fiókinézet” közvetítésének köszönhetően művelődési házak táncház-programokra pályázhattak, illetve anyagi támogatásukkal folkkocsmákat szervezett a Sodró együttes. A *Hagyományok Háza*,

Kárpátalja program számos projektet valósított meg, ezek eredményei ma kézzelfoghatók a hagyományőrzés területén, mégis a program egyik legkiemelkedőbb sikerének a Kárpátalja néptáncegyüttes megalakulása tekinthető. A néptáncegyüttes hiánypótló szerepet töltött be, hiszen ilyen formáció Kárpátalján még nem létezett. (HHH)

2018-2019 kulturális tekintetében az áttörést hozott a Magyar Ház program, amelynek keretében a Magyar Kormány támogatásával több kárpátaljai településen új közösségi tér, alkotóház épült és újult meg. Továbbá elindul a Kárpátaljai KultúrKaraván nevű program, amely egyik célja a magyar településeken és körzetekben található művelődési és kultúrházak felújítása. Ennek a folyamata 2019-ben elindult: a program keretében megújult a Tiszapéterfalvi és a Salánki Kultúrház, az elkövetkező években még számos központ megújítása van tervbe véve. A Karaván másik célja, hogy Magyarország elismert művészeti intézmények kulturális produkcióját kihozzák Kárpátalja különböző településeinek, körzeteinek közösségéhez. 2019 végén elindult ez a program is: a budapesti Nemzeti Színház János vitéz misszió c. előadása három kárpátaljai helyszínen, míg a Filharmónia Magyarország ajánlásával érkező UniCum Laude és In Mediass Bras együttes közös koncertjének két helyszínen, a utóbbi fúvós zenekar gyermekprogramjával még két helyszínen tettek látogatást.

4. Stratégiák, lehetőségek

A kárpátaljai magyarság élete sokszínű, változatos, de nem problémamentes. A jelenlegi törvények, adminisztratív reformok bizonytalansága folyamatos politikai, gazdasági, kulturális feszültséget okoz. Ezeknek ütközőpontoknak a feloldása folyamatos politikai párbeszédrel, jól átgondolt kultúrdiplomáciával érhető el.

Az elmúlt évek tapasztalataiból látjuk, hogy a magyar közösség kulturális életének fellendítésében jelentős szerepet játszanak a civil szervezetek és kezdeményezések. Ebből kifolyólag elmondható, hogy a magyar közösségi élet Kárpátalján civil tartóoszlopokra van helyezve, ami egy szempontból pozitív, más szempontból azonban aggályos is. Pozitív, hiszen a sok esetben nemzeti identitását mesterségesen építő állam nem tud olyan mértékben hatással lenni a szervezetek kulturális tevékenységére, hogy a

többségi nemzetben való feloldásra kényszerítse a magyar közösséget. Azaz minden szervezet élhet a szabadságjogával. Aggályos azonban ez a megállapítás, hiszen ukrán részről nincs sem garancia, sem forrás a civil szféra megerősítésére, így a szervezetek többsége a bizonytalan pályázati források van kitéve.

Ezekből kifolyólag prioritást jelentene a civil szervezet felkészítése a forrásteremtésre és a gazdálkodásra. Továbbá szükség lenne egy hálózat, egyeztetési fórum, támogatási rendszer, stratégia létrehozására.

A kárpátaljai közművelődés problémái már 30 éve ugyanazok:

1. Az ingatlanok és az infrastruktúra hiányosságai, fejletlensége, elavultsága
2. A személyi fluktuáció, ami az alacsony bérezésnek és az embert próbáló körülményeknek a következménye
3. A képzettség hiánya

Látjuk, hogy Magyarországról számos olyan kezdeményezés indult el, amely ezeknek a megoldására irányul. (Nemzetpolitikai Államtitkárság, 2013)

A közművelődés problémáinak megoldását segítette, hogy a területen dolgozó magyar szakembereknek és a művészeti iskolák tanárainak, a színészek fizetését tevékenység felmutatásának feltételéhez kötve a magyarországi forrásból kiegészítették. (Magyar Közlöny, 2016)

Másrészt pályázati és együttműködési keretből sikerült megvalósítani néhány kulturális tér felújítását (felújításra került számos iskola és óvoda is, ami szintén kulturális térként működtethető). A térségben Magyar Házak, különböző szervezetek székházai, tanodák, tájházak épültek és újultak meg. Továbbá látjuk, hogy a közösség kulturális önmegvalósítását segítették a Petőfi-programmal, a Csoóri-programmal, a Bethlen Gábor Alap pályázataival, a Pál István Szalonna által kezdeményezett mesterkurzusa által és a Hagyományok Háza Hálózat, Kárpátalja mentorprogramjaival.

A szakemberképzésben hiánypótló lenne tanfolyamok, képzések, továbbképzési lehetőségek generálása, hiszen a közösségi terek nem önmaguktól, hanem attól, hogy az ott dolgozó embereknek ismereteik, ötleteik, elképzeléseik vannak arról, hogyan lehet egy közösséget létrehozni, megmozgatni és megtartani.

Ezekon a megoldásokon kívül Kárpátalján szerencsés lenne az országon belül növelni magyar kultúra imázsát. A megye turisztikai paradicsommá változott az elmúlt évek során, így kézenfekvő lenne, ha az ide látogató turista az anyanyelvén tájékozódna arról, hogy itt magyar kulturális látványosságban is része lehet. Azaz a kultúrát eladható terméké kell tenni: kézműves műhelyeket lehet létrehozni, táncházakat és kóstolókat, népviselet bemutatókat, kiállításokat lehet szervezni. Kétnyelvű fesztiválnaptárt (nyomtatott és elektronikus) kell szerkeszteni és sokkal nagyobb reklámot kell biztosítani a magyar kultúrának. Amennyiben az ukrán törvénykezés így marad, és ténylegesen nem lesz lehetőség az egy nyelvű rendezvényekre, kézenfekvő lenne a magyar kulturális eredmények és struktúrák népszerűsítése. Természetesen, emellett meg kell őrizni azokat a rendezvényeket is, amelyekre a közösségi intimitás jellemző, de fontos lenne, hogy kifelé is közvetítsük a kultúránkat. (Javasolt, hogy a decentralizáció folyamatában létrejövő körzetek a települések arculatát a vidék erősségére építsék: például a gyümölcsre, szövesre, kosárfonásra, barackra, szőlőre, borra, stb. Így, egy adott földrajzi területen fókuszba helyezett témában meghatározó turisztikai látványossággá válhatnak).

Kárpátalja, Ukrajna legnyugatibb megyéjének fejlesztését a kulturális sokszínűsége lehetne építeni, és ezen belül a magyar közösségnek igen élénk színt kell képviselnie. Ha a helyi magyarság büszkén, magabiztosan és profi módon közvetíti a régóta dédelgetett kultúráját, akkor ez forrást, munkalehetőségeket és pozitív megítélést fog eredményezni.

Felhasznált szakirodalom:

- Decentralizáció, 2019 Децентралізація (Decentralizáció folyamatának hivatalos weboldala).
<https://decentralization.gov.ua/legislations> [letöltés ideje: 2019.12.31.]
- Dubok, 2015 Дубок І. П.. Джерела фінансування сфери культури в Україні та напрями їх розширення. (Dubok I. P. Ukrajna kultúrafinanszírozási forrásai és ezek új irányai) Visnyk NAPA • 2'2015, 63-70
<http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/06/10.pdf>,
[Letöltés ideje: 2019. 12. 17.]
- ННН: Hagyományok Háza Hálózat hivatalos oldala
<https://hagyomanyokhaza.hu/hu/halozat>
- Karpatalja.ma, 2019 Lezárják a Beregszászi Művelődési Ház nézőterét. Kárpátalja.ma (letöltés ideje: 2019.11.12.)
<http://www.karpatalja.ma/karpatalja/kozelet/lezarjak-a-beregszaszi-muvelodesi-haz-nezoteret/>
- Karpatalja.ma, 2015 Civil szervezetek Kárpátalján; Kárpátalja 2015-2017
<http://www.karpatalja.ma/rovat/sorozatok/civil-szervezetek-karpataljan/>
- KÁSH 2018, Статистичні дані населення за період 1995-2018. Головне управління статистики Закарпатської області. (Kárpátaljai Statisztikai Hivatal lakossági statisztikái 1995-2018 között.)
http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/dem/2019/nasel_1995-2018.pdf
[letöltés ideje: 2019.12.10.]
- KÁSH 2019, Статистичні дані населення за грудень 2019 рр. Головне управління статистики Закарпатської області. (Kárpátaljai Statisztikai Hivatal lakossági statisztikái 2019 december)
http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/dem/2019/nasel_0112_2019.pdf
[letöltés ideje: 2020.01.19.]
- KMKSZ, A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség honlapja:
<https://kmksz.com.ua/>
- KMMI, A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet honlapja:
<http://kmmi.org.ua/>

- KMMDSZ, Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház
- <http://www.beregszasziszinhaz.com.ua/berszinhaz/index.php/tarsulat>
- KMT, 2017 Закарпатська обласна рада: Адміністративно-територіальний поділ. (Kárpátaljai Megyei Tanács. Területi adminisztratív felosztás), 2017 (letöltés ideje: 2019.12.10.)
- Költségvetési statisztika, 2019 Бюджет України 2018. Статистичний збірник. (Ukrajna költségvetési Minisztériumának 2018. évi költségvetési beszámolója. Statisztikai kiadvány), Kijev 2019, 165. o. [https://mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20\(for%20website\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20(for%20website).pdf) (Letöltés ideje: 2019. 12. 22.)
- Kultúráról szóló törvény, 2019 Закон України Про культуру. (Ukrajna Kultúráról szóló törvénye, 2011.) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (letöltés ideje: 2019.12.20.)
- Magyar Közlöny, 2016 A nemzetpolitikailag kiemelt jelentőségű programok és megkezdett beruházások megvalósításához szükséges források biztosításáról. Magyar Közlöny 2016, 61. sz. 4998 <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK16061.pdf> (Letöltés ideje: 2019. 12. 22.)
- Megyei Kulturális Osztály, 2019 Департаменту культури облдержадміністрації. Офіційний сайт. (A Kárpátaljai megyei adminisztráció kulturális osztályának hivatalos honlapja) <https://kultura-zak.gov.ua/> (letöltés ideje: 2019.12.12.)
- Munkács Városi Tanács, 2019 Мукачівська міська рада. Офіційний сайт. Мукачівський драматичний театр (Munkácsi Városi Tanács hivatalos oldala. Munkácsi Drámai Színház.) <https://mukachevo-rada.gov.ua/index.php/culture/zakladi-kulturi-i-mistetstva/mukachivskij-dramatichnij-teatr> (letöltés ideje: 2019.12.22.)
- Nemzetpolitikai Államtitkárság, 2013 A „Magyar Nemzetpolitika – A nemzetpolitikai stratégia kerete” című stratégiai dokumentum végrehajtása. Közigazgatási és Igazságügyi minisztérium. Nemzetpolitikai Államtitkárság, 2013, 59. o. https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/03/02-A-Magyar-Nemzetpolitika-%E2%80%93-A-nemzetpolitikai-strat%C3%A9gia-kerete-dokumentum-v%C3%A9grehajt%C3%A1sa_2013.pdf (Letöltés ideje: 2019. 12. 22.)

- RFKMF A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola honlapja:
<http://kmf.uz.ua/hu/>
- Tátrai–Molnár–Kovály–Erőss, 2019: Tátrai Patrik – Molnár József –Kovály Katalin – Erőss Ágnes. A kárpátaljai magyarok lélekszáma és a népesedésüket befolyásoló tényezők a SUMMA 2017 felmérés alapján
https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/05/3.Tatrai_et.al_.pdf
[letöltés ideje: 2019.12.18.]
- UMDSZ, Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség honlapja:
<http://www.umdsz.com.ua/>
- USH, 2001 Державний комітет статистики України. Про кількість та склад населення Закарпатської області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. (Ukrán állami statisztikai bizottság. A Kárpátaljai lakosság számáról és összetételéről a 2001. évi Összukrajnai népszámlálás eredményei alapján.)<http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/zakarpattia/> [letöltés ideje: 2019.12.10.]

MELLÉKLETEK

1. melléklet:

Dr. Juhász Erika

Képzési és továbbképzési lehetőségek a magyarországi közművelődésben

A közművelődési szakemberektől elvárt képzettségek

A kulturális szakterületen alkalmazott 1997. évi CXL. törvény 2017. évi változtatásával rögzítették az egyes intézménytípusokban **kötelező minimum végzettségi szinteket**. A minimum előírások a következők:

- A közösségi szintér fenntartója, működtetője minimum szakirányú középfokú végzettséggel rendelkező személyt foglalkoztat. A foglalkoztatást több fenntartó, működtető közösen is biztosíthatja oly módon, hogy egy személy legfeljebb három község tekintetében láthatja el feladatait. (78/H. § 3. és 4. pont)
- A művelődési ház / művelődési központ vezetője szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkezik. (78. § (2) és 78.A § (2))
- A kulturális központ vezetője mesterfokozattal és szakirányú szakképzettséggel rendelkezik. A kulturális központban közművelődési szakmai munkakörben foglalkoztatottak legalább 30%-ának mesterfokozattal és szakirányú szakképzettséggel kell rendelkeznie. (78/B. § (2) és (2a))

2018-ban ún. végrehajtási rendelet formájában jelent meg a törvényhez kapcsolódóan az egyes közösségi színterekhez, közművelődési intézményekhez, valamint a közművelődési alapszolgáltatásokhoz kapcsolódó követelményrendszer, közötte a humán erőforrás területén elvárt minimumok is (20/2018. EMMI rendelet).

Az egyes településeken minimum vállalandó alapszolgáltatásokat előírja a rendelet, az alapszolgáltatásokhoz kapcsolódó humán erőforrás elvárásokat tartalmazza az alábbi táblázat:

Alapszolgáltatás	Elvárt szakember
a) művelődő közösségek létrejöttének elősegítése, működésük támogatása, fejlődésük segítése, a közművelődési tevékenységek és a művelődő közösségek számára helyszín biztosítása	felsőfokú közművelődési szakképzettséggel vagy közösségi és civil fejlesztő szakember szakképzettséggel, képesítéssel, tanúsítvánnyal vagy szakmai tapasztalattal rendelkező szakember
b) a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése	felsőfokú közművelődési szakképzettséggel, közösségi és civil fejlesztőszakember, ifjúságsegítő, mentálhigiénés, szociális munkás vagy pedagógus szakképzettséggel, képesítéssel vagy szakmai tapasztalattal rendelkező szakember
c) az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása	felsőfokú közművelődési szakképzettséggel, andragógus vagy pedagógus szakképzettséggel, szakképesítéssel vagy tanulásszervezési tapasztalattal rendelkező szakember
d) a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése feltételeinek biztosítása	a) felsőfokú közművelődési szakképzettséggel, néprajz alapszakos vagy mesterszakos bölcsész, kulturális antropológus vagy pedagógus szakképzettséggel, vagy b) népi előadó- és tárgyaló művész, népi iparművész címmel, vagy c) a művészet, a népművészet vagy a közművelődés terén állami kitüntetéssel vagy elismeréssel vagy

Alapszolgáltatás	Elvárt szakember
	d) a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése területén tapasztalattal rendelkező szakember
e) az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység feltételeinek biztosítása	<p>a) felsőfokú közművelődési szakképzettséggel vagy pedagógus szakképzettséggel rendelkező, vagy</p> <p>b) alkotó-, illetve előadó-művészeti tevékenységet folytató, vagy</p> <p>c) a művészet vagy a közművelődés terén állami kitüntetéssel, elismeréssel rendelkező vagy</p> <p>d) az amatőr alkotó- és előadó-művészeti tevékenység területén tapasztalattal rendelkező szakember</p>
f) a tehetséggondozás- és -fejlesztés feltételeinek biztosítása	felsőfokú közművelődési szakképzettséggel vagy közösségi és civil fejlesztő szakember, ifjúságsegítő, ifjúsági közösségszervező, pedagógus szakképzettséggel, szakképesítéssel vagy tehetséggondozási, tehetségfejlesztési tapasztalattal rendelkező szakember
g) a kulturális alapú gazdaságfejlesztés	felsőfokú közművelődési szakképzettséggel, közgazdász, okleveles közösségi és civil fejlesztő szakember, kommunikációs- és médiaszakértő szakképzettséggel, vagy a vállalkozásfejlesztés, a gazdaságfejlesztés területén szakmai tapasztalattal rendelkező szakember

Ezekkel az előírásokkal a szakmai minőséget erőteljesen javítani tudjuk két irányban is. Egyrészt minden közösségi szintéren főállású szakirányú foglalkoztatott erősítené a szakmát, jelenleg pedig sok közösségi szintéren nincs szakalkalmazott, vagy kulturális közfoglalkoztatott egyedül látja el a feladatokat. Az elvárások és a kulturális normatíva együttes növekedése lehetővé teszi, hogy a közösségi szintereken teljes vagy részmunkaidős alkalmazott foglalkoztatására kerüljön sor. Amennyiben pedig nem rendelkezik szakmai végzettséggel, akkor a továbbképzésével a szakmai hozzáértés, elkötelezettség fejlesztése is megvalósulhat. Másrészt a mesterfokozattal rendelkezők számának növekedése is várható, amellyel a vezetői, menedzsment, projektszemlélet erősödése, az ún. átfogó kompetenciák fejlődése segíti az intézmények fejlesztését, az intézmények közötti összefogás erősítését, a szakmai összefogás és érdekképviselet országos megerősödését.

Az elvárások azonban a szakma és a szakemberképzés elé jelentős kihívásokat állítanak, mivel a jelenlegi szakemberellátottsági szint ehhez képest jelentősen alulmarad. A Nemzeti Művelődési Intézet 2017. évben országos felmérést készített településszintig lebontva arra vonatkozóan, hogy ehhez az elváráshoz képest milyen hiányok vannak jelenleg a rendszerben. A felmérés mindössze 6 olyan járást talált, ahol nincs szakemberhiány, a többi térségben 4-40 fő közötti átlagos szakemberhiány figyelhető meg. Különösen a közösségi szintereken, valamint a mesterfokozattal rendelkezők körében figyelhetők meg hiányok. (Bővebben lásd: Juhász – Pete 2018.)

Ezeken túlmenően a szakmafejlesztés szempontjából egyéb képzettség iránti elvárások is megjelennek. A felsőoktatás hallgatóinak szakmai gyakorlatot kell tölteniük közösségi szintereken és/vagy közművelődési intézményekben. A szakmai gyakorlatvezetőnek rendelkeznie kell azzal a végzettségi szinttel, amelyet a hallgató a képzése elvégzését követően megszerez. Így a BA képzésekben gyakorlatot teljesítő hallgatók szakmai gyakorlatvezetője csak főiskolai/BA szakirányú végzettséggel rendelkező szakember lehet, az MA képzésekben gyakorlatot teljesítő hallgatóké pedig csak egyetemi/MA szakirányú végzettséggel rendelkező szakember lehet. A közművelődési intézmények és szinterek munkáját rendszeresen közművelődési szakértők értékelik, ahogyan az intézményvezetői pályázatokat is ők bírálják. Közművelődési szakértővé csak szakirányú

mesterfokozattal, 5 éves gyakorlattal és közművelődési szakértői szakmai továbbképzésen való részvételt követően válhat a szakember. (416/2017. (XII. 18.) Korm. rendelet a kulturális szakértői tevékenység folytatásának feltételeiről és a kulturális szakértői nyilvántartás vezetéséről).

A szakmai munkakörben, min. 6 órás foglalkoztatási jogviszonnyal rendelkező munkatársak **ötévente min. 120 órás szakmai továbbképzésben vesznek részt** a 32/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet alapján. A kulturális törvény 94. § (4) bekezdése szerinti továbbképzésben való részvétel megvalósulhat az alábbi formák bármelyikével:

a) a kultúráért felelős miniszter által hatósági nyilvántartásba vett, tanfolyam jellegű szakmai továbbképzés (a továbbiakban: szakmai továbbképzési program) tanulmányi kötelezettségeinek és vizsgakövetelményeinek teljesítésével, amelyet a szakmai továbbképzési programot nyújtó szervezet által kiadott tanúsítvány igazol.

b) az Országos Képzési Jegyzékben szereplő, iskolarendszeren kívüli formában múzeumi, könyvtári, levéltári, közművelődési, kép-, illetve hangarchívumi területre (a továbbiakban: kulturális területre) vonatkozó szakképesítést adó képzés tanulmányi kötelezettségeinek – a szakképesítésért felelős miniszter által meghatározott – szakmai és vizsgakövetelmények teljesítésével, melyet a szakképesítést elismerő bizonyítvány igazol.

c) az államilag elismert B1 szintű, B2 szintű, C1 szintű, egy- vagy kétnyelvű, szóbeli, írásbeli vagy komplex nyelvvizsga tanulmányi kötelezettségeinek, vizsgakövetelményeinek teljesítésével, amelyet államilag elismert nyelvvizsga-bizonyítvány igazol,

d) a kulturális területre vonatkozó vagy a kulturális intézmények funkcionális működésével összefüggő felsőoktatási alap- vagy mesterképzés, szakirányú továbbképzés, továbbá doktori képzés tanulmányi kötelezettségeinek és vizsgakövetelményeinek teljesítésével, amelyet felsőoktatási intézmény által kiadott oklevél igazol, vagy

e) a kulturális intézmény tevékenységi körébe tartozó vagy a kulturális intézmények funkcionális működésével összefüggő szakterületen nemzetközi program, szerződés alapján szervezett szakirányú továbbképzés tanulmányi kötelezettségeinek teljesítésével, amelyet tanúsítvány, bizonyítvány vagy oklevél igazol.

A 37/2016. (XII. 12.) EMMI rendelet alapján a kulturális intézmény vezetője a kulturális szakemberek továbbképzésének tervezése és az élethosszig tartó tanulás elősegítése érdekében

- a) ötévenként képzési tervet, valamint
- b) minden naptári évre beiskolázási tervet készít. Majd az ez alapján megvalósuló képzések terén nyilvántartja a kulturális szakemberek képzésének kezdő és befejező időpontját.

A **képzési terv** öt évre rögzíti, hogy a kulturális szakemberek szakmai tudásuk megújítása érdekében milyen, az intézmény alaptevékenységének megfelelő továbbképzésben vesznek részt. A képzési tervet az ötéves időszak első évében május 31-ig kell elkészíteni és szükség esetén évente március 31-ig felül kell vizsgálni. A képzési tervnek öt évre vonatkozóan tartalmaznia kell

- a) a továbbképzésben részt vevők nevét, munkakörét, legmagasabb iskolai végzettségét, szakképzettségét,
- b) a képzés típusát, tervezett ütemezését, valamint
- c) a kulturális intézmény alaptevékenységéhez való kapcsolódás indokolását.

A **beiskolázási terv**nek adott naptári évre tartalmaznia kell

- a) a továbbképzésben részt vevők nevét, szakmai munkakörét, legmagasabb iskolai végzettségét, szakképzettségét,
- b) a képzés típusát, óraszámát,
- c) a képzés kezdetének és befejezésének időpontját,
- d) a képzéssel összefüggésben biztosított munkaidő-kedvezmény időtartamát,
- e) a képzés tandíját, vizsgadíját, a képzés egyéb költségeinek összegét, valamint a költségvállalásról vagy költségmegosztásról szóló megállapodás másolatát, valamint
- f) a képzési költségek elszámolásának módját és határidejét.

Felsőoktatási képzések a közösségi művelődés terén

A felsőfokú szakképzések helyét 2013-tól a **felsőoktatási szakképzések** vették át (230/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet a felsőoktatási szakképzésről és a felsőoktatási képzéshez kapcsolódó szakmai gyakorlat egyes kérdéseiről). Ebben a rendszerben számos előremutató lépés van, többek között ilyen a gyakorlati rendszer megerősítése, a felsőoktatási szakképzések felsőfokú végzettségének elismerése. A kulturális és felnőttképzési terület azonban ebben nem kapott lehetőséget, így a kulturális és felnőttképzési szakterületnek (egyelőre) nem lett felsőoktatási szakképzése. A későbbiekben ez még kezdeményezhető, de átgondolandó ez a lépés: a szakma felsőoktatási szakképzésének elindítása akár a BA képzéssel konkurens lehet, és szakmai visszalépést okozhat, ha a felsőoktatási szakképzés beindul, a BA képzés pedig esetenként nem.

A 2013-as év másik átalakulása a tanári rendszerhez kapcsolódik. Az új tanárképzési rendelet (283/2012. (X. 4.) Korm. rendelet a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről) megszüntette az eddig hatékonyan működő játék- és szabadidő-szervező tanári, valamint andragógus tanári mesterszakokat, és csak szakirányú továbbképzésként engedélyezte a továbbiakban azokat. Ezzel azonban a képzések népszerűsége csökkenni fog, mivel kevesen tudják vállalni a szakirányú továbbképzésekkel járó költségtérítést, mivel a szakirányú továbbképzés, mint képzési forma csak költségtérítéses módon érhető el. Megjelent azonban egy új tanári mesterszak, amely a szakterület szempontjából meghatározó: **közösségi művelődés tanári mesterszak** néven. Bár a rendelet szerint ez a képzés is azon tanárszakok közé tartozik, amelyek csak más, meghatározott tanárszakokkal párosíthatóak, és osztatlan, kétszakos képzésben vehetőek fel. Viszont ez a tanárszak is indítható a szakterülete szerinti nem tanári mesterszakra (leginkább a már említett kulturális mediáció mesterszakra) épülően második, további mesterszakon folyó tanári szakképzettség megszerzésére irányuló egyszakos képzésben. Az új szak célja a képzési és kimeneti követelményei alapján: „... az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszának évfolyamain közösségi művelődés elméleti és a gyakorlati tantárgyainak tanítására, az iskola pedagógiai

feladatainak ellátására, a köznevelés rendszerének intézményeiben a tanórán kívüli tevékenység szervezésére, a közösségi művelődés pedagógiai kutatási, tervezési és fejlesztési feladatainak ellátására, a közművelődésben, a helyi társadalomfejlesztésben kultúraközvetítői, közösségfejlesztői munka végzésére, valamint a tanulmányaik doktori képzésben történő folytatására képes tanárok képzése". A képzés első évfolyamai 2014-ben indulhattak el az ezt kérelmező felsőoktatási intézményekben. Némiképp az új szak ellenében érvényesül az az új tendencia azonban, amely a korábbi általános művelődési központokat felszámolja, és az oktatási intézményeket a Klebelsberg Intézményfenntartó Központhoz csatolja. Ezzel ugyanis megszűnik az a terep, ahol a közoktatás és kultúra egy intézményen belül él, és a közösségi művelődés tanárának az egyik lehetséges munkahelye lehetne. Emiatt az új közösségi művelődés tanári mesterszak végzettei véleményünk szerint olyan közoktatási intézményekben dolgozhatnak, amelyek kellően nagyok (pl. 500 fő fölötti tanulói létszámúak) ahhoz, hogy a szakemberek a tanulók közösségi tevékenységét főállásban koordinálják. Emellett érvényesülhetnek az új szakemberek olyan közoktatási vagy közművelődési intézményekben is, amelyek kistélepüléseken/városi településrészeken működnek, ahol a kulturális/közművelődési feladatellátáshoz nem áll rendelkezésre vagy kevés a szakirányú végzettségű munkatárs. Ebben az esetben azonban a két fenntartóhoz tartozó közoktatási és közművelődési intézményben leginkább megosztott, részidős formában lennének foglalkoztathatók az új közösségi művelődés tanárai. Mivel a közösségi művelődés tanári szak nagy arányban tartalmazza a közművelődési szakmaterülethez tartozó kompetenciák elsajátítását (több mint 60 kredit értékben), így az új szakmai képesítési elvárások a közművelődés terén is felsőfokú végzettségként ismerik ezt el (I. 150/1992. Kormányrendelet 22. § 6. pont).

Az andragógia alapszak népszerűségét 2012-től a felsőoktatási tárca és a szakképzés-orientált kamarai vezetés egyre ellenezte. Véleményük szerint 16 felsőoktatási szaknak²⁰ a támogatottságát kell a minimálisra csökkenteni, amelyek döntően bölcsész szakok. A szakok mellőzöttségét több forrás különféle képpen indokolja: egyes források szerint ezeken a területeken a felsőoktatási tárca kimutatásai szerint évek óta túlképzés van, más források szerint ezeken a területeken lehet a legpiacképesebb végzettségeket szerezni, így ha valaki ilyet akar, akkor fizessen érte, vagy vegyen fel diákhitelt, és a jól fizető állásából könnyen tudja majd törleszteni. A gyakran médiaéhes kijelentések mögött a lényegi tartalom sokszor elveszik. Jelenleg nem tudjuk mind a 16 nevesített képzést végiggondolni, ez nem feladatunk. A 16 „kispadra” küldött szak között azonban ott található az andragógia is, így eszerint a nézetek szerint nincs szükség andragógus szakemberekre, miközben nem csak hazánkban, hanem Európa-szerte, sőt világszerte egyre nagyobb jelentősége van a felnőttképzésnek, az egész életen át tartó tanulásnak, a kulturális fejlődésnek és a kultúra átörökítésének egyaránt. Sajnos az államilag támogatott helyek számának drasztikus csökkentése (2013-ra 10 fő államilag finanszírozott hallgató felvételét engedélyezte a felsőoktatási tárca az andragógia BA szakon) magával hozta azt, hogy a hallgatók a korábbi évekhez képest rendkívül alacsony arányban vállalták a költségtérítéses képzési formát, így a 10 államilag finanszírozott hallgató mellett 105 költségtérítéses hallgató kezdi meg 2013 szeptemberében a tanulmányait andragógia BA szakon. Ez a tendencia azóta fennállt, évente 10 fő államilag finanszírozott hallgató mellett 80-120 költségtérítéses hallgató iratkozott be andragógia alapszakra. Az utolsó évfolyam 2016-ban indulhatott el országosan, a képzés alapfokozata kikerült a felsőoktatási szakok közül.

---

²⁰ A 16 szak a következő: Alkalmazott közgazdaságtan, Andragógia, Emberi erőforrások, Gazdálkodási és menedzsment, Gazdaságelemzés, Igazságügyi igazgatási, Jogász, Kereskedelem és marketing, Kommunikáció és médiatudomány, Közszolgálat, Munkaügyi és társadalombiztosítási igazgatási, Nemzetközi gazdálkodás, Nemzetközi tanulmányok, Pénzügy-, és számvitel, Turizmus-vendéglátás, Üzleti szakoktató.

Eközben a szakma felsőfokú képzőhelyei, a szakma meghatározó szervezetei, és annak háttérintézménye (akkor még Magyar Művelődési Intézet), valamint a kulturális minisztériumi tárca kezdeményezésére elindult azonban egy olyan szakmai folyamat, amely a kulturális terület alapszakjának visszaállítását indította el. A kulturális területnek 1956-2005. között folyamatosan indult alapszakos képzése, azonban a bolognai átalakítás következtében ez a terület az andragógia szak alá került, kvázi az Andragógia Szakbizottság így tudta „megmenteni” a szakot és vele a szakmát, és így a kulturális terület nem kapott önálló alapszak indítására lehetőséget. A 2005-ben induló utolsó művelődésszervező évfolyamok 2010-ben végeztek (leszámítva néhány, halasztással később végzőt). 2006-tól kezdve így folyamatosan napirenden volt mind a kulturális szakmai megbeszéléseken, konferenciákon, mind a kulturális minisztériumban, mind a korábban kulturális területen oktató felsőoktatási intézményekben, hogy a kulturális terület a bolognai átalakulás áldozatává vált, miközben csak az állami közművelődési intézmények száma meghaladja a 3000 intézményt országos szinten. Emellett számos kulturális célú civil és profitorientált szervezet igényelne ilyen végzettségű szakembereket²¹. 2006-tól kulturális területen csak úgy lehetett továbbtanulni, hogy andragógia alapszakon művelődésszervező szakirányt választott a hallgató (amiben mindössze 1 év a szakirányú képzési rész), majd ezt követően továbbtanulhatott kulturális mediáció mesterszakon. Ez a szakmai ismeretek átadását jelentősen nehezítette, nehezíti még ma is. Az 1 éves szakirányú képzés csak az alapok elsajátítására elegendő, a mesterszakra pedig csak a hallgatók töredéke megy továbbtanulni képzési területtől függetlenül, a kulturális szakterületen pedig a szakirány rövidege miatt ők is kevés elismerettel. A kulturális szolgáltatások biztosítását, és az ezt működtető intézményrendszer fennmaradását segítené a kulturális terület alapszakjának visszaállítása. 2012-ben az akkori Andragógia Szakbizottság (ma Művelődéstudományi és Andragógiai Szakbizottság), a Magyar Művelődési Intézet (ma NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., röviden Nemzeti Művelődési Intézet) és az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közművelődési Főosztálya kezdeményezte az alapszak

---

²¹ Lásd: Közművelődési statisztika

helyreállítását, amelyre egy szakmai bizottságot hívtak életre. A bizottságban az Intézet és a Főosztály delegált munkatársain kívül a felsőoktatási és kulturális intézmények szakemberei is helyet kaptak. A bizottság munkájának eredményeképpen született meg a **közösségszervezés alapszak**²². A képzési és kimeneti követelmény alapján: *„Az alapképzési szak célja kulturális, humán, közösségi alapú társadalom- és gazdaságszervező munkát végző szakemberek képzése, akik el tudják látni művelődési, egyházi, civil, vállalkozói és nonprofit szervezetek, állami vagy önkormányzati intézmények, integrált, többfunkciós szervezetek, intézmények működtetését, képesek helyi, közösségi szinten a művelődés, az ifjúság, a felnőttképzés társadalmi és gazdasági helyzetének fejlesztésével összefüggő állami feladatellátást megszervezni, meghatározott intézményszintek esetében azt irányítani.”* A tervezett alapszakhoz három szakirány kapcsolódhat. A *kulturális közösségszervező* a közművelődési szervezetek és intézmények, az *ifjúsági közösségszervező* az ifjúsági szervezetek és intézmények, a *humánfejlesztő* pedig a felnőttképzési szervezetek és intézmények keretében látja el a tervező, szervező, irányító feladatokat. A képzés akkreditálására 2016 őszén került sor, és 2017 szeptemberében indultak az első évfolyamok. A szak létrejöttével az andragógia alapszak létjogosultságát semmiképpen nem vonta kétségbe. A két szak szakemberei más-más szakterületekhez kapcsolódnak: az andragógus a felnőttek képzését, elhelyezkedését, karrierútját segíti, míg a közösségszervezés alapszakon végzett kulturális szakember a közösségi művelődés különböző színterein óvodáskortól idősorig segíti a közösségi, kulturális, társadalomszervező folyamatokat. Ennek ellenére a felsőoktatás-politikai döntés értelmében az andragógia alapszak 2016 szeptemberében indulhatott utoljára, ezt követően csak mesterképzés keretében kerülhet sor andragógiai tanulmányokra. Ezt az űrt kívánja legalább részlegesen betölteni a közösségszervezés alapszak humánfejlesztő szakiránya. Lényegében a helyzet a 2006-os állapothoz hasonló, csak ellentétes orientációval: akkor a közművelődési szakemberképzés került az andragógia alapképzés szakiránya keretébe, most a felnőttképzési

---

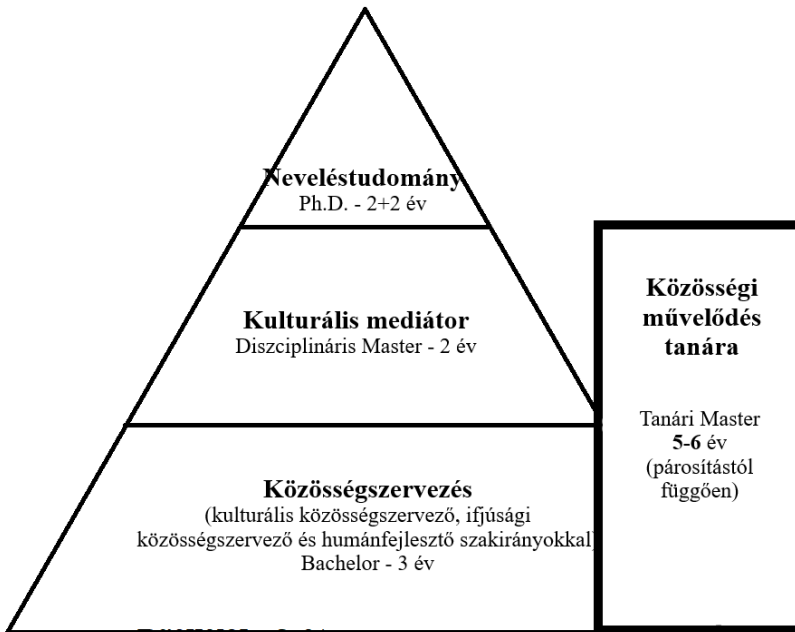
²² Létrehozta a 18/2016. (VIII. 05.) EMMI rendelet

szakemberképzés kerül a közösségszervező alapképzés szakiránya keretébe. És indulhat a szakmai lobby az felnőttek képzésével foglalkozó szakemberek alapszakjának újbóli megteremtésére.

Mesterképzésben a **kulturális mediáció mesterszak** a jelenlegi diszciplináris (tudományterülethez közvetlenül kötődő) mesterfokozatú szakirányú végzettség 2006. óta. A képzési és kimeneti követelményei alapján a szakon végzettek *„képesek a szociokulturális társadalmi folyamatok elemzésére, a szükségletek felmérésére, elemzésére, a megjelent igények megjelenítésére, a kultúra tartalma, a kultúra alkotói és a különböző társadalmi csoportok közötti mediálásra, professzionális kultúrákövetítésre. Alkalmassak a különböző településeken, hazai és nemzetközi közösségekben és multikulturális közegben is a kulturális igények alapján a művelődési lehetőségek fejlesztésére, eltérő kultúrák közötti közvetítésre, kulturális projektek tervezési, szervezési, üzemeltetési és ellenőrzési feladatainak ellátására.”* A képzés elvégzésével (további feltételek fennállásával) bármely közművelődési intézmény vezetői pályázatán, szakértőként, gyakorlatvezetőként, felsőoktatási intézmények gyakorlati oktatójaként is szerepet vállalhatnak a szakirányú mesterfokozatú szakemberek.

Minden képzés legfelső szintje a **tudományos doktori (Ph.D.) fokozat** megszerzése. Kulturális témákban elsődlegesen a neveléstudományi doktori iskolák és programok várják a fokozatszerzőket, de más tudományterületekhez is kapcsolódó témák esetén más tudományterületek is befogadják: például művelődéstörténeti témát a történelem, művelődésgazdasági témát a gazdaságtudományi stb. doktori képzések. A doktori fokozat megszerzése a felsőoktatásban tanítók számára kötelező, azonban nagy szükség lenne arra, hogy a gyakorlati szakmában is legyenek tudományos fokozatú szakemberek. Egyrészt ezek a szakemberek közművelődési intézményeken segítenék a területi feladatellátást statisztikák és kutatási eredmények elemzésével, minisztériumokban és önkormányzatoknál segítenék az országos, megyei és települési szintű tervezési folyamatokat, valamint bekapcsolódnának a felsőoktatási intézmények és OKJ-s szakképzések képzéseibe olyan oktatóként, aki a gyakorlatot, a kutatást és a szakirodalmi-elméleti megalapozottságot is egyaránt tudja képviselni.

A szakemberképzési Bologna-piramisa 2017-től

Szakképzések a közösségi művelődés terén

A közösségi művelődés terén a szakemberképzés az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképesítések között elkülöníti az érettségire épülő, és a felsőfokú végzettségre épülő OKJ-s kulturális szakemberképzést. Ennek nyomán az OKJ jegyzékben található az alábbi két kulturális szakemberképzési lehetőséget, amelyet az alábbiakban mutatunk be, összehasonlítva a két képzést a képzések szakmai és vizsgakövetelményei (SZVK) alapján.

Összehasonlítási szempont	54 345 02 Közművelődési és közönségkapcsolati szakember (a szakmairány megjelölésével)	62 345 01 Közművelődési szakember I.
Iskolai rendszerű szakképzésben a szakképzési évfolyamok száma	2 év	nem indítható iskolai rendszerű szakképzésben
Iskolarendszeren kívüli szakképzésben az óraszám	900–1300 óra között	340-560 óra között
Iskolai előképzettség	érettségi végzettség	bármely felsőfokú iskolai végzettség
Elmélet és gyakorlat aránya	40%-60%	
A szakképesítéssel legjellemzőbben betölthető munkakör, munkakörök, foglalkozás, foglalkozások	FEOR 2714 Kulturális szervező FEOR 3631 Konferencia- és rendezvényszervező FEOR 3910 Egyéb ügyintéző	
Modulok száma és megnevezése	5 modulból áll: <ul style="list-style-type: none"> • Helyi társadalom- és kultúraismeret • Kulturális rendezvények szervezése • Kulturális szervezetek és intézmények működése, közművelődési tevékenysége • Foglalkoztatás I. (érettségire épülő képzések esetén) • Foglalkoztatás II. 	6 modulból áll: <ul style="list-style-type: none"> • A közművelődési intézmények és szervezetek szolgáltatásai, tevékenységük rendszere • Vezetési, jogi, gazdasági és marketing ismeretek • Kulturális vidékfejlesztés, stratégiai tervezésmódszertan

		<ul style="list-style-type: none"> • Az egész életen át tartó tanulás • Kulturális menedzsment • Kulturális turizmus és fesztiválszervezés
A komplex szakmai vizsga vizsgatevékenységei és vizsgafeladatai	<p><i>Gyakorlati vizsgatevékenység:</i> Záródolgozat (egy szabadon választott közművelődési intézmény jellemzése adott szempontok mentén esettanulmány műfajú záródolgozatban, min. 20 oldal terjedelemben) és közművelődési projektértékelés A vizsgafeladat értékelési súlyaránya: 40%</p>	<p><i>Gyakorlati vizsgatevékenység:</i> Esettanulmány bemutatása (Egy település közművelődési helyzetelemzéséről intézményi vagy civil szervezeti koncepciójáról a képzés során elkészített tíz oldalas esettanulmány szóbeli ismertetése és megvédése) A vizsgafeladat értékelési súlyaránya: 30%</p> <p>Intézményi portfólió bemutatása (A vizsgát megelőzően elkészített portfólió bemutatása a vizsgált település egyik közművelődési intézményének működéséről, jogi státuszáról, intézményi stratégiájáról, közművelődési</p>

	<p><i>Szóbeli vizsgatevékenység:</i> Záródolgozat bemutatása és kapcsolódó tétel kifejtése. A vizsgafeladat értékelési súlyaránya: 60%</p>	<p>tevékenységéről, a helyi közösségre tett hatásáról és az intézményi marketing fejlesztési lehetőségeiről) A vizsgafeladat értékelési súlyaránya: 30%</p> <p><i>Szóbeli vizsgatevékenység</i> Forgatókönyv bemutatása és védeése (A vizsgát megelőzően elkészített helyi rendezvény forgatókönyvének bemutatása és védeése) A vizsgafeladat aránya: 20%</p> <p>Kulturális rendezvények szervezése (Központi tételsorból húzott tétel bemutatása) A vizsgafeladat aránya: 20%</p>
--	--	--

Az érettségire épülő képzést azoknak ajánljuk, akik emelt szintű érettségi hiányában, vagy nyelvvizsga megszerzési nehézségek miatt, vagy idő szűkében nem a közösségszervezés alapszakot választják. A diplomára épülő képzést pedig azoknak, akik nyelvvizsga megszerzési nehézségek miatt vagy idő szűkében nem a kulturális mediáció mesterszakot végzik el.

Szakmai továbbképzések a közösségi művelődés terén

A kulturális szakemberképzés szakmai továbbképzési rendszerében fontos szerephez jutnak az EMMI Kulturális Államtitkárságához tartozó Közművelődési Akkreditációs Szakbizottság (a továbbiakban: KAB) által akkreditált rövidebb idejű (jellemzően 30-120 órás), érettségire vagy felsőfokú végzettségre építő, kompetenciafejlesztő szakmai képzések. Ezek a továbbképzések államilag elismert tanúsítványt adnak a résztvevőknek, szervezésük hátterét adja a 32/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet a kulturális szakemberek továbbképzéséről. Ezek a képzések szakmai továbbképzéseknek minősülnek, amelyek nem adnak újabb szakmai végzettséget, közvetlenül munkakör betöltésére nem jogosítanak fel. Az előbbieken említett rendelet által akkreditált képzési programok rendkívül változatos témában biztosítják a közművelődési intézményekben dolgozók folyamatos szakmai megújulását és a szakterületen jelentkező kihívásoknak, innovációknak való megfelelést. A teljesség igénye nélkül néhány KAB által akkreditált képzési program:

- Könyvtári ismeretek közösségszervezőknek (40 óra)
- Kommunikáció és protokoll gyakorlata a közösségi művelődésben (60 óra)
- Közművelődési szakértő képzés (60 óra)
- Közösségépítő tréning (60 óra)
- Többfunkciós kulturális intézmények vezetőinek képzése (60 óra)
- Európai Unió pályázatíró és projektmenedzser (120 óra)
- Jó játék a művészet! – kreatív játszóház-vezető (120 óra)

Az akkreditált képzési programok teljes listája elérhető az EMMI már említett Ügyfélszolgálati oldaláról: <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/kulturaert-felelos-allamtitkarsag/hirek/rendelet-a-kulturalis-szakemberek-szervezett-kepzeserol-es-szakmai-tovabbkepzesi-programok>.

A Nemzeti Művelődési Intézet, mint a közművelődés meghatározó magyarországi képzőhelye ezeket a képzéseket folyamatosan indítja – nem csak magyarországi, hanem határon túli magyar résztvevők számára is. Az elmúlt években számos olyan képzés is megvalósult, amely kifejezetten a határon túli szakembereknek szólt határon túli helyszíneken: Erdélyben,

Felvidéken és Vajdaságban. A Nemzeti Művelődési Intézet célja a Kárpát-medencei magyar közművelődési szakemberek képzésének egységes biztosítása.

Felhasznált főbb források:

Juhász Erika (2016): *A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon*. Debrecen, Csokonai Kiadó, 200p.

Juhász Erika – Pete Nikoletta (2018): *A közösségi művelődés képzési és továbbképzési rendszere*. [Tudástár a közösségi művelődésben online sorozat 1. kötet.] Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet, 233p.

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

378/2017. (XII. 11.) Korm. rendelet a kulturális szakemberek szakmai továbbképzésének nyilvántartásba vételi szabályairól

416/2017. (XII. 18.) Korm. rendelet a kulturális szakértői tevékenység folytatásának feltételeiről és a kulturális szakértői nyilvántartás vezetéséről

20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről

32/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet a kulturális szakemberek továbbképzéséről

**2. melléklet: Válogatott kulturális bibliográfiai adatbázis
– az együttműködő partnerek által ajánlott legfontosabb irodalmak tételes felsorolásával**

1. Folyóiratcikkek

Ország	Szerző(k)	Megjelenés éve	Cikk címe	Folyóirat címe	Folyóirat száma	Oldalszám (-tól -ig)	Kulcsszavak
Magyarország	Juhász Erika	2013	Mozaik a közösségi művelődés fogalmi kereteihez	SZÍN - Közösségi művelődés	1	38-39	közösségi művelődés; tervezési kérdések; közművelődés
Magyarország	Beke Pál	2007	A közösségfejlesztés sárospataki lehetőségei	Zempléni Múza	VII/1	19-34	Közösségfejlesztés; Sárospatak; közösségi művelődés; közösségfejlesztés módszertana; civil szerveződés
Magyarország	Beke Pál	2008	A művelődési otthon és szomszédságai	Zempléni Múza	VIII/4	28-34	Művelődési otthon, települési közösség; közösségfejlesztés; intézmény; kulturális feladatellátás
Magyarország	Beke Pál	2005	Kistáj, kistérség, közösségi művelődés	Zempléni Múza	V/1	5-17	Közösségi művelődés; kistérség; közösségfejlesztés; civil szervezetek

Ország	Szerző(k)	Megjelenés éve	Cikk címe	Folyóirat címe	Folyóirat száma	Oldalszám (-tól -ig)	Kulcsszavak
Magyarország	Bolvári-Takács Gábor	2001	Művészeti felsőoktatás és autonómia 1945-1993. A művészeti egyetemek szervezeti fejlődése az autonómia ígéretétől a tényleges autonómiáig	Zempléni Múzsza	I/3	18-36	Művészeti oktatás; felsőoktatás; nem formális művészeti oktatás
Magyarország	Dudás Katalin	2010	Kell egy hely - de milyen? Művelődési házak, közösségi színpadok felújításának, építésének tapasztalatai Hajdú-Bihar megyében	Téka 2010/ 1.		6-18	művelődési ház; közművelődés; használati igények; fejlesztés; tapasztalatok
Magyarország	Csatlósné Komáromi Katalin	2015	"Bekopogtam , s Erdély kaput nyitott"	Művelődés	2015.3	8-11	határon túli kapcsolatok; értékrend; innováció; képzés; hálózati együttműködés
Magyarország	Csatlósné Komáromi Katalin	2017	Nemzetegyesítő kultúra	Művelődés	2017.5	7-8	együttműködés; kultúráközvetítés; kapcsolat
Magyarország	Csatlósné Komáromi Katalin	2015	A sárospataki Művelődési Háza művészeti tevékenysége	Bibliotheca Comeniana	2015	179-183	művészeti tevékenység; élmény; nevelés; pedagógia
Magyarország	Balcsók István	2009	A szolnoki agóra a társadalomföldrajz nézőpontjából	SZÍN - Közösségi művelődés	2009. június	4-8	település; népesség; demográfia

Ország	Szerző(k)	Megjelenés éve	Cikk címe	Folyóirat címe	Folyóirat száma	Oldalszám (-tól -ig)	Kulcsszavak
Magyarország	Kenyeres Attila Zoltán - Juhász Erika	2017	A kulturális közfoglalkoztatottak szabadidős kulturális aktivitásai	Kulturális Szemle	2	25-41	kultúra; szabadidő; közfoglalkoztatás; aktivitás; kutatás
Románia	Lőrincz Ildikó	2016	Térségi hagyományőrzés és kultúraszervezés. A Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont bemutatása	Művelődés	2	9-12	hagyományőrzés, kultúraszervezés
Románia	Basa Emese	2018	Minőségi együttlét a szórványban. Az első Fehér Megyei Magyar Napok	Művelődés	2018/1. melléklet – Fehér megye	7–9.	közösségi művelődés, szórvány; Fehér megye; helyi érték
Románia	Gál László	2018	Gyulafehérvár magyar múltja és jelene – az oktatás szemszögéből	Művelődés	2018/1. melléklet – Fehér megye	15–23.	oktatás; szórvány; Gyulafehérvár; demográfia
Románia	Bakó Botond	2018	Barangolások Torockón és Torockószentgyörgyön	Művelődés	2018/1. melléklet – Fehér megye	24–27.	hagyományőrzés; kultúraszervezés; faluturizmus; demográfia

2. Kötetek

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Magyarország	Juhász Erika	2016	A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon	Debrecen	Csokonai Kiadó	200 oldal	felnőttek tanulása; felnőttek művelődése; szakemberképzés; közösségi művelődés; európai művelődés
Magyarország	Slézia Gabriella (szerk.)	2005	Szakmatükör 4. A budapesti közművelődési intézményekből - a 80-as évektől - elindult szakmai innovációk és újszerű kezdeményezések	Budapest	Budapesti Művelődési Központ	378 oldal	Közművelődés; közművelődési innováció; amatőr művészet; munkásművelődés; ismeretterjesztés
Magyarország	Török József (szerk.)	2010	Közművelődési Nyári Egyetem 1999-2008 Válogatás 10 év válogatásaiból	Szeged	Csongrád Megyei Népművelők Egyesülete	582 oldal	Közművelődés; Műveltség fogalom; művelődés kutatás; érték kutatás; kultúra és gazdaság
Magyarország	Dudás Katalin - Lágner Péter (szerk.)	2007	Helyi érték fejlesztéskutatási esettanulmányok	Budapest	Magyar Művelődési Intézet	419 oldal	Helyi érték; kistérség; kultúra kutatás; civil kutatás; érték kutatás

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Magyarország	Blénesi Éva - Mandel Kinga et al. (szerk.)	2005	A kultúra világa a határon túli magyar kulturális intézményrendszer	Budapest	MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet	292 oldal	Határon túli kultúra; kultúra kutatás; kisebbségi kultúra; határon túli magyar közösségek; közösségépítés
Magyarország	Bartha Katalin Ágnes (szerk.)	2016	Életpályák, programok a közművelődés szolgálatában Tanulmányok az EMKE 130 évéről	Kolozsvár	Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület – Erdélyi Múzeum-Egyesület	268 oldal	EMKE; erdélyi közművelődés; kultúra történet; EME
Magyarország	Zongor Attila (szerk.)	2005	Kultúra és az Európai Unió	Budapest	Kultúrpoint Iroda	190 oldal	Európai Unió; Európai Tanács; Európai Bizottság; Európai Parlament; uniós eljárások
Magyarország	Beke Pál	2005	Mindannyiunk művelődési otthona Közösségi Művelődési Szöveggyűjtemény	Pomáz	Kráter Kiadó	288 oldal	Művelődési Ház; művelődési intézmény; közösségi művelődés; közösségfejlesztés; civil szervezetek
Magyarország	T. Kiss Tamás	2005	Beszélő viszony Személyközi kommunikáció a kultúra közvetítés gyakorlatában	Budapest	Új Mandátum Könyvkiadó	430 oldal	Kultúra közvetítés; közművelődési innováció; perszonális kommunikáció; interperszonális kom.; kommunikáció gyakorlata

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Magyarország	Újszászy Kálmán	1936-1996	A falu Útmutatás a magyar falu tanulmányozásához (reprint kiadás)	Sátoralja-újhely	Kazinczy Ferenc Társaság	100 oldal	Falukutatás; népfőiskola; adattár; falusi közösségek
Magyarország	Ocsovai Erzsébet	2015	Világörökség és identitás Tokaj-hegyalján	Szerencs	Zempléni Múzeum	79 oldal	Identitás; világörökség; borvidék; regionális identitás;
Magyarország	Kováts Dániel	2014	Sárospatak ege alatt	Sárospatak	Kazinczy Ferenc Társaság	553 oldal	népfőiskola; hagyomány; helytörténet; módszertan; kihívás
Magyarország	Csatlósne Komáromi Katalin	2009	Volt egyszer egy Faluház	Bodrogkeresztúr	Bodrogkeresztúr Község Önkormányzata	96 oldal	közművelődés; közösségépítés; település; civil szervezetek; aktivitás
Magyarország	dr. Balácsi Károly	2017	Idő és rend	Lakitelek	Antológia Kiadó	354 oldal	közösség; intézmény; fejlesztés; hagyomány; cselekvés
Magyarország	Réfi Zsuzsanna	2016	Zempléni Fesztivál 25 Jubileumi Kiadvány	Budapest	Interkultur Hungaria Nkft.	159 oldal	esztivál; művészetek; vidékfejlesztés; érték; fejlődés
Magyarország	Dr. Hoppál Péter- Dr. Vigh Annamária - Szedlacsek Emília	2017	Nemzeti kultúra	Budapest	EMMI Kulturáért Felelős Államtitkárság	239 oldal	kultúra; érték; közösségfejlesztés; siker; fejlődés

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Magyarország	Bajnai Zsolt	2013	A kultúra szolgálatában - 20 éves a Nemzeti Kulturális Alap	Budapest	NKA Igazgatósága	188 oldal	kultúra; támogatás; pályázat
Magyarország	Márkus György - Miklós Tamás	2017	Kultúra, tudomány, társadalom - A kultúra modern eszméje	Budapest	Atlantisz Kiadó	292 oldal	kultúra; tudomány; modern
Magyarország	Viga Gyula	2008	A bodrogi közti kultúra és társadalom változása a 19-20. században	Budapest	L'Harmattan m, PTE Néprajz-Kulturális Antropológiai Tanszék	268 oldal	Bodrogköz; kultúra; társadalom
Magyarország	Hoppál Mihály	2018	A kultúra mint emlékezet	Budapest	Magyar Művészeti Akadémia	167 oldal	kultúra; emlékezet; népművészet
Magyarország	Liszka József	2016	Határvidékek	Komárom	Fórum Kisebbségkutató Intézet	654 oldal	határ; Szlovákia; Magyarország
Magyarország	Papp Z. Attila (szerk.)	2017	Változó kisebbség	Budapest	Mathias Corvinus Collegium	538 oldal	ifjúságszociológia; határon túl; ifjúságkutatás
Magyarország	Juhász Erika – Pete Nikolett	2018	A közösségi művelődés képzési és továbbképzési rendszere - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	228 oldal	tudástár, közösségi művelődés, képzés

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Magyarország	Kleisz Teréz – Dóri Éva	2018	A közösségfejlesztés alapjai a közművelődésben - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	182 oldal	közművelődés, közösségfejlesztés, alap, tudástár
Magyarország	Kerülő Judit – Csatlósné Komáromi Katalin	2018	Közösségi események menedzsmentje - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	141 oldal	esemény, közösség, menedzsment, tudástár
Magyarország	Herzog Csilla – B. Hegedűs Katalin	2018	Kulturális közösségi marketing és média ismeretek - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	186 oldal	marketing, média, kultúra, tudástár
Magyarország	Takács-Miklósi Márta – Kary József	2018	Minőségügy a közművelődésben - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	216 oldal	minőségügy, közművelődés, tudástár
Magyarország	Keczer Gabriella – Szente Béla	2018	Szervezési-vezetési ismeretek, vezetői feladatok a közösségi művelődésben - Tudástár	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit	221 oldal	szervezés, vezetés, közösség, művelődés, tudástár

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
			a közösségi művelődésben sorozat		Közhasznú Kft.		
Magyarország	Szabó József – Katonáné Kovács Judit	2018	Kulturális vállalkozás- és gazdaságfejlesztés - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	196 oldal	kultúra, vállalkozás, gazdaság, tudástár
Magyarország	Nagy Ádám – Szabó Judit Nikoletta	2018	Motiválás a közösségi művelődésben és az ifjúság bevonása - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	156 oldal	motiváció, művelődés, közösség, ifjúság, tudástár
Magyarország	Márkus Edina – Angyal László	2018	Mentorok a közösségi művelődésben és az amatőr művészeti mozgalomban - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	170 oldal	mentor, közösség, művelődés, művészet, tudástár
Magyarország	Csemé Adermann Gizella – Ponyi László	2018	Kultúrakutatás módszertani alapjai - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	211 oldal	kutatás, kultúra, módszertan, tudástár

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Magyarország	Márkus Edina – Pete Nikoletta	2018	Civil ismeretek a közösségi művelődésben - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	188 oldal	civil, közösség, művelődés, tudástár
Magyarország	Simándi Szilvia – Benkei-Kovács Balázs	2018	Kulturális turizmus - Tudástár a közösségi művelődésben sorozat	Budapest	NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.	181 oldal	kultúra, turizmus, tudástár
Románia	Garda Dezső (szerk.)	2017	A gyergyószentmiklósi örmények és az erdélyi magyar-örmény identitástudat	Csikszereda	Státus	272 oldal	örmények, Erdély; identitás
Románia	Oláh Sándor (szerk.)	2006	Térség és kultúra	Csikszereda	Alutus Kiadó	261 oldal	szövegek; történetek; térség
Románia	Biró A. Zoltán – Bodó Julianna (szerk.)	2006	Kultúra – Térség – Szaktudás. Képzési anyag rurális térségben dolgozó kulturális menedzserek számára	Csikszereda	Alutus Kiadó	473 oldal	kultúra; kommunikáció; fejlesztési politikák
Románia	Ferencz Angéla (szerk.)	2006	Kultúrázók. Falusi kultúrotthonok Hargita megyében	Csikszereda	Hargita Megyei Kulturális Központ	191 oldal	kultúrotthon, közművelődés; közösségi munka

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Románia	Biró A. Zoltán – Csomortáni Erika (szerk.)	2008	Kultúra – térség – jövőkép. Székelyföldi kultúrakutatások	Csikszereda	Alutus Kiadó	267 oldal	kulturális turizmus; kultúrafogyasztás; médiafogyasztás
Románia	Lőrincz József	2006	A kultúraváltás sikeréért	Csikszereda	Magister Kiadó	143 oldal	kultúra
Románia	Bodó Barna (szerk.)	2016	Erdélyi Magyar Civil Évkönyv 2015. Erdélyi magyar fesztiválok	Kolozsvár	Erdélyi Múzeum-Egyesület	324 oldal	fesztivál; magyar napok; kultúra
Románia	Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.)	2016	Érték és közösség. A hagyomány és az örökség szerepe a változó lokális regiszterekben	Kolozsvár	Kriza János Néprajzi Társaság	342 oldal	érték; hagyomány; kultúra
Románia	Szabó Árpád Töhötöm – Szikszai Mária (szerk.)	2018	[Kulturális örökség és örökségdiskurzusok kisebbségi léthelyzetben] Cultural Heritage and Cultural Politics in Minority Conditions	Kolozsvár – Aarhus	Kriza János Ethnographic Society – Intervention Press	(megjelenés alatt)	
Románia	Jakab Albert Zsolt – Ilyés Sándor (szerk.)	2013	Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 21. Kulturális gyakorlat és reprezentáció	Kolozsvár	Kriza János Néprajzi Társaság	303 oldal	kultúra; kultúraközvetítés; társadalom

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Románia	Demeter Csanád	2016	Kultúrkombinát. Szocialista ünnepélyek és fesztiválok Hargita megyében (1968-1989)	Csikszereda	Státus Könyvkiadó	239 oldal	közösségi élet; fesztiválszervezés; közművelődés
Románia	Széman Péter	2017	A szilágysomlyói Báthory István Alapítvány negyedszázada	Szilágysomlyó – Kolozsvár	Báthory István Alapítvány – Művelődés Egyesület	312 oldal	kultúra; kultúraközvetítés; közösségfejlesztés
Románia	Györfi Dénes	2017	"Régi dal régi dicsőségről" : Cikkek, tanulmányok Nagyenyed és Erdély kulturális örökségéről	Kolozsvár	Művelődés Egyesület	314 oldal	Erdély; Nagyenyed; örökség
Románia	Kocács Kiss Gyöngyi (szerk.)	2015	A barokk Kolozsvár	Kolozsvár	Komp-Press, Kolozsvár Társaság	80 oldal	barokk; művészet; Románia
Románia	Muckenhaupt Erzsébet	2009	A Csíki Székely Múzeum "Régi Magyar Könyvtár"-a	Csikszereda	Csíki Székely Múzeum	240 oldal	múzeum; székely; történelem
Románia	Janovics Dezső	2001	A Hunyadi téri színház	Kolozsvár	Korunk Baráti Kör Társaság, Komp	365 oldal	színház; Kolozsvár; Erdély
Románia	Sipos Gábor (szerk.)	2004	A Kolozsvári Akadémiai Könyvtár régi magyar könyvtárgyűjteményeinek katalógusa	Kolozsvár	Scientia	624 oldal	Kolozsvár; könyvtár; katalógus

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Románia	Wertzberger Péter	2014	Akik hozzájárultak a magyar kultúra és tudományos élet fejlődéséhez	Maros-szentgyörgy	Bookyard Company	360 oldal	kultúra; tudomány; fejlődés
Románia	T. Szabó Csaba	2017	Erdélyi régészet	Kolozsvár	Exit Kiadó	208 oldal	Erdély; régészet; történelem
Románia	Maksa Gyula	2017	Képregények kultúráközi áramlatokban	Kolozsvár	Erdélyi Múzeum-Egyesület	156 oldal	transzkultúra; kommunikáció; relokalizáció
Románia	Szabó Zsolt	2018	Kis kolozsvári magyar művelődés-történet	Kolozsvár	Kolozsvári Művelődési Egyesület	260 oldal	hagyomány; népismeret; közművelődés
Románia	Berki Tímea	2012	Magyar-román kulturális kapcsolatok a 19. század második felében	Kolozsvár	Erdélyi Múzeum-Egyesület	281 oldal	értelmiségtörténet; multikulturalitás; multietnicitás
Románia	Ardai Ildikó	2017	Székely festékesek a gyakorlatban 1973-2016	Kolozsvár	Exit Kiadó	208 oldal	örökség; hagyomány; néprajz
Szlovákia	Bedi Kata - Görföl Jenő (szerk.)	2016	Közgyűléstől közgyűlésig. A Csemadok szerepe a települések arculatának megőrzésében	Győr	Palatia Nyomda és Kiadó	216 oldal	kultúra; Csemadok; rendezvények
Szlovákia	Lampl Zsuzsanna	2007	Magyarnak lenni. A szlovákiai magyarok értékrendje	Somorja	Fórum Kisebbségkutató Intézet	183 oldal	értékrend; politika

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Szlovákia	Csanda Gábor - Tóth Károly (szerk.)	2006	Magyarok Szlovákiában III. kötet. Kultúra (1989-2006)	Somorja	Fórum Kisebbségkutató Intézet	325 oldal	kultúra; kulturális fogyasztás; kulturális intézményrendszer
Szlovákia	Tóth László (szerk.)	1998	A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998 I. Történelem - demográfia és szociológia - nyelvhasználat és nyelvféjlődés - a mindennapok kultúrája - vallás és egyház	Budapest	Ister	261 oldal	populáris kultúra; nyelvhasználat; társadalomszerkezet
Szlovákia	Nagy Myrtil (szerk.)	2002	Szlovákia magyar szervezetek adattára	Dunaszerdahely	Lilium Aurum Könyvkiadó	441 oldal	szervezetek; polgári társulások; Csemadok
Szlovákia	Liszka József (szerk.)	2016	Határvidékek. Határok és határtalanságok az összehasonlító folklorisztika és etnológia szempontjából	Komárom-Somorja	Fórum Kisebbségkutató Intézet	654 oldal	néprajz; folklór
Szlovákia	Liszka József (szerk.)	2010	Magyarok Szlovákiában IV. kötet. Populáris kultúra	Somorja	Fórum Kisebbségkutató Intézet	516 oldal	néprajz; nép kultúra
Szlovákia	Dohányos Róbert - Lelkes Gábor et al. (szerk.)	2004	Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában 2003	Somorja	Fórum Kisebbség Kutató Intézet - Lilium Aurum Kiadó	193 oldal	Szlovákia; etnikai kisebbségek; népeségmozgások

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Szlovákia	Albert Sándor	2016	Az ipari több, mint egy iskola		Inštitút celožitovného vzdelávania, n.o. Komárno		ipar; iskola; Szlovákia
Szlovákia	Czap Edit	2015	Roma kézműves mesterségek az Ungvidéken				roma; kézműves; Ungvidék
Szlovákia	Géczi Lajos	2006	Nagykapos a 2. évezred alkonyán		Madác-Posonium		
Szlovákia	Tari Lujza	2010	Szlovákiai magyar népzene 1983-2006	Dunaszerdahely	Csemadok Művelődési Intézete		magyar; népzene
Szlovákia	Csáky Pál	1994	Magyarokért Szlovákiában, Szlovákiai Magyar Füzetek		Pannónia Kiadó		magyar; Szlovákia; füzet
Szlovákia	Máté László	2009	Sziliceföld, Sziliceföld...,		magánkiadás		
Szlovákia	Bél Mátyás	2014	Ung vármegye leírása		Argumentum Kiadó		vármegye; Ung
Szlovákia	Kovács László – Görföl Jenő	2015	Biblia pauperum, Középkori faliképek		Media Nova M		Biblia; középkor; falkép
Szlovákia	Lakatos Denisza, Vályi Edit	2016	Ung-vidékiek a Gulágon, Regionális és helytörténeti kutatás		Nagykapos és Vidéke Társulás		Gulág; Ung; helytörténet; kutatás
Szlovákia	Barkó Zsuzsa	2012	Ung-vidék néprajzi és nyelvjárási sajátosságai		Nagykapos és Vidéke Társulás		néprajz; nyelvjárás; sajátosság

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Szlovákia	Bodnár Lajos	1993	Csuprosok és üstfoltozók, Ung megyei árucseré és vásárok a századfordulón		Madách		csupros; üstfoltozó; vásár
Szlovákia	Orosz Benjámin	2015	A szó elszáll..., Adalékok Iske falu múltismeretéhez		Iske		Iske; múlt; falu
Szlovákia	D. Varga László	2006	Életfordulók, Gyermekkor, házasságkötés, elhalálozás az Ungvidéken		Lilium Aurum		életforduló; házasság; halálozás
Szlovákia	Demjénné Kovács Erna	2007	Jeles Nagykaposiak, Tanulmányok és életrajzi beszélgetések		Csemadok Nagykaposi Alapszervezete		nagykaposi; életrajz; beszélgetés
Szlovákia	Demjénné Kovács Erna	2009	A nagykaposi magyarság szolgálatában, 60 éves a Csemadok		Csemadok Nagykaposi Alapszervezete		nagykaposi; Csemadok; 60 év
Szlovákia	Pankovics Andrea	2013	A leleszi premontrei apátság története		Nagykapos és Vidéke Társulás		leleszi; apátság; történet
Szlovákia	Kovátsné Német Mária, Liszka József, Novák Veronika	2011	Fejezetek Csallóköz művelődéstörténetéből		s.n.		Csallóköz; művelődéstörténet

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Szlovákia	Liszka József	2005	Két Duna keríti... Tanulmányok a Csallóköz néprajzához		Kalligram Könyvkiadó		Csallóköz; néprajz
Szlovákia	Kósa László	1979	Rozmanringkoszorú		Madách		rozmaring
Szlovákia	Géczi Lajos	1984	Új mindenés gyűjtemény 3		Madách könyv és lapkiadó		mindenes; gyűjtemény; új
Szlovákia	Popély Árpád	2006	A (cseh)szlovákiai magyarság történeti kronológiája 1944-1992	Somorja	Fórum Kisebbségkutató Intézet	714 oldal	magyarság; történet; kronológia
Szlovákia	Takács András	2016	Az országos népművészeti fesztiválok ötven éve	Dunaszerda-hely	Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet	160 oldal	népművészet; kultúra; történelem
Szlovákia	Soóky László	2017	Őnfeleadó színház(ak)	Dunaszerda-hely	Media Nova M	160 oldal	kultúrintézmény; színikritika; krónika
Szlovákia - Magyarország	Pálfy Gyula - Takács András	2016	A Vály-völgy hagyományos táncai és táncélete	Dunaszerda-hely - Budapest	Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet	191 oldal	néptánc; Vály-völgy, kultúra
Ukrajna	Dupka György	2017	Kárpátaljai magyar könyvek katalógusa (1992-2017)	Ungvár	Intermix Kiadó	45 oldal	irodalom, irodalomtörténet, nyelvészet; építészet; művelődéstörténet

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Ukrajna	Csernyi Gabriella	2010	Multikulturalizmus? A kárpátaljai magyar kisebbség kulturális helyzete a multikulturalizmus tükrében.	Szeged	Dél-Alföldi HRUR Régió Pont Egyesület	68 oldal	multikulturalizmus; kisebbségi kultúra
Ukrajna	Dupka György	2017	Kárpátalja magyar művelődéstörténete. Kultúrtörténeti fejezetek Trianontól napjainkig.	Ungvár	Intermix Kiadó	394 oldal	Magyar (köz)művelődés; Ukrajna
Ukrajna	Dupka György, Fuchs Andrea	2017	Kárpátaljai magyar művészek arcképcsarnoka.	Ungvár-Budapest	Intermix Kiadó	321 oldal	civil szervezet; galéria; kiállítási színtér
Ukrajna	Dupka György	2013	Magyar művészet Kárpátalján. Kultúr- és művészettörténeti vázlat	Ungvár-Budapest	Intermix Kiadó	382 oldal	Művészeti műhelyek; szervezetek; csoportok
Ukrajna	Zubánics László	2011	Tájba írt történelem Kultúrtörténeti időutazás Kárpátalja legmagyarabb városában és vonzáskörzetében	Ungvár-Budapest	Intermix Kiadó	117 oldal	Beregszász kultúrtörténete
Ukrajna	Kovács Elemér	2009	Szőlészet, borászat Bereg-vidéken	Ungvár-Budapest	Intermix Kiadó	109 oldal	Beregi borvidék

Ország	Szerző(k)	Évszám	Kötet címe	Kiadás helye	Kiadó neve	Oldal-terjedelem	Kulcsszavak
Ukrajna	Geszti Zsófia, Páky Viktória, G. Tar Imola	2005	Kultúrakutatás Kárpátalján. Néprajzi, kulturális antropológiai konferencia tanulmánykötete.	Ungvár	Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Jankó János Néprajzi Egyesület	171 oldal	Kultúrakutatás; kulturális antropológia; néprajz; hagyomány
Ukrajna	Espán Margareta (szerk.)	2015	Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján	Ungvár	Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület	449 oldal	Hagyományok, értékek; értékelismerés; értékmegőrzés

3. Tanulmányok

Ország	Szerző(k)	Évszám	Tanulmány címe	Tanulmánykötet címe	Tanulmánykötet szerkesztő(k)	Kiadás helye	Kiadó	Oldalszám (től-ig)	Kulcsszavak
Magyarország	Juhász Erika	2011	Szakemberképzés a bolognai rendszerben	Andragógia és közművelődés. Régi és új kihívások előtt a közművelődés az új évtizedben.	Erdei Gábor	Debrecen	Debreceni Egyetem	39-52	közművelődés; felsőfokú képzés; professzió; Bolognai rendszer
Magyarország	Juhász Erika et.al.	2015	Kulturális tanulás	Tanuló régiók Magyarországon: Az elmélettől a valóságig	Kozma Tamás (et. al.)	Debrecen	CHERD	144-176	tanulás; média; zeneiskola; mutatók
Románia	Pozsony Ferenc	2008	Az erdélyi magyar társadalom kutatásának eredményei	Kultúrakutatások és értelmezések	Jakab Albert Zsolt – Keszeg Vilmos – Szabó Á. Tőhötöm	Kolozsvár	Kriza János Néprakzi Társaság	157–222	Erdély; társadalomkutatás; kultúra
Ujrajna	Kész Barnabás	2009	Tájak, hagyományok	A Kárpát-medence régiói. Kárpátalja	Baranyi Béla (szerk.)	Pécs-Budapest	Dialóg Campus Kiadó	392-420	hagyományok
Ukrajna	Oficinszkij Román	2010	Kultúrpolitika	Kárpátalja 1919-2009	Fedinec Csilla – Vehes Mikola	Ungvár	Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete	507-509	Kárpátalja, kultúrpolitika
Ukrajna	Oficinszkij Román	2010	Művelődési intézmények	Kárpátalja 1919-2010	Fedinec Csilla – Vehes Mikola	Ungvár	Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete	509-511	Kárpátalja, művelődés; intézmények

Ország	Szerző(k)	Évszám	Tanulmány címe	Tanulmánykötet címe	Tanulmánykötet szerkesztő(k)	Kiadás helye	Kiadó	Oldalszám (től-ig)	Kulcsszavak
Ukrajna	Oficinszkij Román	2010	Hivatásos és népművészet	Kárpátalja 1919-2011	Fedinec Csilla – Vehes Mikola	Ungvár	Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete	511-515	Kárpátalja, népművészet, hivatásos művészet
Ukrajna	Penckófer János	2010	Új utakon	Kárpátalja 1919-2012	Fedinec Csilla – Vehes Mikola	Ungvár	Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete	523-533	Kárpátalja, irodalom; kultúra-értelmezés
Ukrajna	Hutterer Éva	2007	Felső-Tisza-vidék magyarságának hitélete, kulturális, nyelvi és néprajzi állapota egy empirikus vizsgálat alapján	Magyarok a Tisza-forrás környékén. A felső-Tiszavidéki magyarok anyanyelvi-oktatási helyzete egy kutatás tükrében	Orosz Ildikó	Ungvár	Poliprint	66-82	Kárpátalja, szórvány

4. Internetes anyagok

Ország	Szerző(k)	Internetes anyag címe	Internetes elérhetőség, honlapcím	Megjelenés pontos ideje	Egyéb információ (pl. ha intézmény beazonosítható)	Kulcsszavak
Magyarország	Juhász Erika – Pete Nikoletta	Életvezetési tréninggyakorlatok	http://kulturasz.hu/letoltes/Eletvezetesi_trening_gyakorlatok_online_konvyv.pdf	2014	KultúrÁsz Közhasznú Egyesület	önmenedzselés; tanulástechnika; pályaaorientáció; karriermenedzsmnt; motiváció
Magyarország	Gyarmathy Éva	A tudomány és a harmadik kultúra	https://www.researchgate.net/publication/304214973_A_tudomany_es_a_harmadik_kultura	2016	MTA TTK Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézete	harmadik kultúra; oktatás; tudomány; infokommunikáció; korszakváltás
Ukrajna	Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet	A kárpátaljai képzőművészek és népművészek kiállításainak otthon adó fontosabb intézmények, helyszínek	http://www.kmmi.org.ua/nepmuveszet?menu_id=9&submenu_id=12&nepm_id=4			faluházak; kiállítóterem
Ukrajna	Zubánics László, Fuchs Andrea	Népművészeti műhelyek, csoportok, mesterek Kárpátalján	http://www.kmmi.org.ua/nepmuveszet?menu_id=9&submenu_id=12&nepm_id=3			műhelyek; kiállítóterem

5. Egyéb dokumentumok

Ország	Szerző(k)	Évszám	Cím	Dokumentum típusa	Fellelési hely	Egyéb releváns információ	Kulcsszó1
Magyarország	Juhász Erika	2014	Bor és fesztivál	tananyag	http://kulturasz.hu/letoles/Bor_es_fesztival_tananyag.pdf	Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Andragógia Tanszék szabadon választható tárgyának tananyaga	borkóstolás, borfajták, borvidék; borfesztivál; gasztronómia
Magyarország	Szabolcs András	1990	Tokaj-hegyaljai Kalendárium	kalendárium			borvidék; érték; kultúra; hagyomány; erőforrások
Magyarország	Debrecen Megyei Jogú Város	2017	DMJV Kulturális Stratégia 2018-2030	tájékoztató	https://www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/10308/debrecen-megyei-jogu-varos-kulturalis-strategia-2018.pdf	Debrecen kulturális stratégiája	kulturális; stratégia; Debrecen;2018-2030; alapelvek

3. melléklet: Kulturális célú szervezetek

A programban együttműködő partnerek hálózatába tartozó, elsősorban a határmenti térségben tevékenykedő legfőbb kulturális célú szervezetek alapadatai és tevékenységi körei

Ország	Szervezet neve (bírószági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	KultúrÁsz Közhasznú Egyesület	Dr. JuhászErika	www.kulturasz.hu	Képzések és tréningek szervezése Pályázatok készítése, projektek menedzselése Konferenciák, kulturális események szervezése	Kiadványszerkesztés Szabadidős tevékenységek szervezése Kutatások lebonyolítása
Magyarország	Zempléni Múzsza Társadalom-tudományi és Kulturális Alapítvány	Bordás István	www.zemplenimuzsa.hu	Lap kiadás, könyvkiadás, kulturális ismeretterjesztő tevékenység	
Magyarország	Kultúra Közművelődési és Idegenforgalom Fejlesztési Alapítvány	Bordás István	www.nepmuvelo.hu	Közművelődési programok megvalósítása	kutatás

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Sárospataki Amatőr Művészekért Alapítvány	Széman Péter	www.emke.ro	közművelődés, kultúra, szórvány	programszervezés, képzés
Magyarország	Sárospataki Amatőr Művészekért Alapítvány	Darmos István		művészeti csoportok munkájának segítése, nyári táborok, módszertani napok, kiadványok készítése	
Magyarország	Árpád -házi Szent Erzsébet Történelmi Társaság	Lastóczkiné Kájel Gabriella		kulturális rendezvények, kiállítások, ismeretterjesztő és tudományos programok	könyvkiadás, vallási turizmus, karitatív tevékenység
Magyarország	Magyar Bábjátékos Egyesület	Szentirmai László		amatőr bábjátékozás felelős és szakszerű gyakorlatának erősítése, fesztiválok, kiállítások	műfaji, szakmai tanfolyamok szervezése
Magyarország	Zempléni Gombász Egyesület	Dr. Nagy György	www.zge.hu	ismeretterjesztés, kiállítások, környezeti nevelés	kutatás, könyvkiadás, közösségfejlesztés

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Karácsony Sándor Közösségi Ház	Balázsiné Bíró Valéria	http://www.muvmhazfoldes.hu/	Kulturális műsorok, rendezvények, kiállítások szervezése. Közművelődési tevékenységek és támogatásuk. Közművelődési intézmények, közösségi szinterek működtetése.	
Magyarország	Ongai Kulturális Egyesület	Takács László	http://www.okeonga.hu/	Pálinkásphár történeti gyűjteménnyel rendelkezik, kiállítást szervez a B.-A.-Z. Megyei Levéltár pálinkatörténeti dokumentumaiból, előadásokat, pálinka bírálati és megismerése képzéseket szervez, pálinka kultúrtörténeti cikksorozatot jelentet meg a helyi újságban és az interneten.	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Hajdú Táncgyűttes Közhasznú Alapítvány	Dr. Rózsavölgyi Bálint	http://www.hajdufolk.hu	Elősegíti tevékenységével a kelet-magyarországi régió néptánc kultúrájának magasabb szintre való emelését. Hozzájárul egy sajátos arculatú, nagy hatékonyságú, fokozottabb nemzetközi érdeklődést keltő debreceni néptánc központ kialakításához.	Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, alapfokú művészetoktatási intézmény működtetése, ismeretterjesztés, kulturális-közművelődési tevékenység, kulturális örökség megóvása.
Magyarország	Szeredás Hagyományőrző Egyesület	Kálmánné Szabó Katalin	http://szeredas.hu/	Néphagyományaink kutatása, óvása, valamint feldolgozása és bemutatása annak érdekében, hogy a ma embere is átélhesse ezen ősi tradíciók évszázadok alatt kikristályosodott eszmeiségét és jelentéstartalmát.	
Magyarország	Szélrózsa Hagyományőrző Egyesület	Tankáné Szilágyi Zita	http://szelrozsaegyesulet.hu/	A környékbeli népszokások felkutatása, feldolgozása, valamint egyes népi alkalmakhoz kötődő alakoskodó játékok felelevenítése és ezek bemutatása néptáncfesztiválokon.	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági) bejegyzés szerint	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Földesi Népfőiskola	Dr. Szabó Irma	www.foldesinepfoiskola.com	Fő tevékenységi területük a kulturális tevékenység, a hagyományápolás, a közösségfejlesztés, az egészséges életmód szemléletének terjesztése, az élhető környezet megteremtése köré csoportosul. Oktatás, nevelés, ismeretterjesztés.	Feladatuk egy-egy népfőiskolai kurzus szervezése mellett a szélesebb és változatosabb programkínálat összeállítása, településük múltjának, értékeinek megismerése és megismertetése, a hagyományaink ápolása azok újratemtésével, és cselekvő részvétel a helyi közéletében.

Ország	Szervezet neve (bírósi bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Csillagbojtár Kulturális és Oktatási Nonprofit Kft.	Halassy Csilla	http://csillagbojtar.hu/	Küldetésük a város és a térség kulturális életének fejlesztése és fejlődése.	Blaha Színkör működtetése, Tehetség gondozó tevékenységek, Meseterápiás foglalkozások, Drámapedagógiai foglalkozások, Fesztiválok szervezése, Hevesi Művésztelep működtetése, Kiállítások szervezése, lebonyolítása

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bírósági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	KÖZ-Pont Ifjúsági Egyesület	Gyulavári Attila Zsolt	<a href="http://www.kozpontegy
esulet.hu/">http://www.kozpontegy esulet.hu/	Közreműködni az Észak-alföldi régió és Magyarország ifjúságpolitikájának alakításában, a helyi, regionális, országos ifjúsági szervezetekkel együttműködve, minél több fórumon képviselni a régió és a magyar fiatalok érdekeit.	Küldetésük a 10 és 30 év közötti fiatalok támogatása regionális szinten, fenntartható projekteken keresztül, hogy tapasztalatokra és élményekre tegyenek szert. Teret és lehetőséget biztosítanak a fiatalok önkéntességén és a diákönkormányzatiságon keresztül, önmaguk és közösségük fejlesztésére.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Debreceni Művelődési Központ	Jantyk Zsolt	http://www.debrecenimuvkozpont.hu	Kultúra igazgatása, művészeti tevékenységek, múzeumi közművelődési, közönségkapcsolati tevékenység, közművelődés - hagyományos közösségi kulturális értékek gondozása, egész életre kiterjedő tanulás, amatőr művészetek, kulturális alapú gazdaságfejlesztés, könyvkiadás.	A fiatalok társadalmi integrációját segítő struktúra, szakmai szolgáltatások fejlesztése, működtetése, helyi közösségi tér biztosítása, iskolarendszeren kívüli egyéb oktatás, képzés; megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatását segítő képzések, támogatások.
Magyarország	Úton Ifjúsági Kulturális Egyesület	Suba Ildikó	http://balcsitabor.hu/	Küldetésének tekinti, hogy a kulturális, közművelődési tevékenység társadalmi presztízsét növelje. Elősegíti, hogy a közművelődési tevékenység a fejlesztési koncepciók stratégiai része legyen.	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Népművelők Hajdú-Bihar Megyei Egyesülete	Kardos Ilona	http://hbmkultura.hu	Alapvető célkitűzésük, hogy megyénkben a közművelődés egyik meghatározó szakmai fejlesztő és innovációs szervezete legyen, tagjaik közművelődésben szerzett jártasságának, kompetenciáinak felhasználásával.	
Magyarország	Bihari Szabadművelődési és Népfőiskolai Egyesület	Lisztes Éva	www.biharinepfiskola.hu	Elsődlegesen kulturális rendezvények szervezése. Az egyesület alapcélja a felnőttoktatás, felnőttképzés tevékenységének végzése, ehhez kapcsolódóan felnőttképzések engedélyeztetése, tervezése és szervezése, lebonyolítása, felnőttképzési szolgáltatások nyújtása, valamint a felnőttképzés népszerűsítése	
Magyarország	Életvonal Alapítvány	Kenyeres Attila Zoltán	http://www.eletvonala.pitvany.net	kulturális programok, ismeretterjesztő előadások szervezése, oktatás, nevelés, képességfejlesztés	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület	Dr. Mező Ferenc	http://www.kockakor.hu	célja a tudományok és/vagy művészetek és/vagy sportok terén tehetségesek közvetlen (képzés, mentorálás, menedzsment támogatás) és közvetett (tananyagfejlesztés, kutatás, pedagógus továbbképzés jellegű) segítése.	
Magyarország	HUMAN-NET Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Humán Erőforrás Fejlesztési Alapítvány	Marik Sándorné	https://www.humannet.hu/	A humán erőforrás tudás- és képességszintjének fejlesztése, a családok mint elsődleges szociális csoportok segítése, az egészségtudatos magatartás és életmód megvalósulása érdekében prevenció és rehabilitációs tevékenység végzése. Az alapítvány kiemelkedően közhasznú tevékenységet folytat kutatás, nevelés, oktatás, ismeretterjesztés, gyermek- és ifjúságvédelem, a munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának illetve családsegítés terén.	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Közép-Dunántúli Szövetség Az Ifjúságért	Kandikó Rita	https://www.koszi.org/	kulturális és információs, kommunikációs tevékenység (pl. helyi tömegkommunikáció, művészeti tevékenység, kulturális örökség megőrzése, közgyűjtemény, kiadás, épített környezet védelme, népművészet, hagyományőrzés, közművelődés, kisebbségi, nemzetiségi kultúra ápolása)	
Magyarország	Pannon Kapu Kulturális Egyesület	Károly Andrea	http://pannonkapu.hu	gyermek-, ifjúsági- és felnőtt korosztály számára rendezvények, programok szervezése; projektek megvalósítása; információnyújtás pályázati lehetőségekről; szakmai utakat szervez	támogatja a kulturális és szabadidős tevékenységekkel kapcsolatos programok megvalósítását, Turisztikai Információs Központot működtet

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Régi Mesterségeket Felelevenítő Közhasznú Egyesület	Bércs Boldizsárné	http://www.nagypall.hu/regi-mestersegeket-felelevenito-egyesulet/	Céljuk minél több felnőttel és gyerekekkel megismertetni a népi kézműves munkákat. (csuhé, gyékény, sásmunka, szövés, tojashímzés, viseletkészítés, gyöngyfűzés, méhészkedés, gyertyaöntés, népi bútorfestés)	
Magyarország	Szigetvári Várbaráti Kör	Varga Zoltán	http://www.szigetvar-konyvtar.hu/varbarat.html	Szigetvár története és a Zrínyiek munkásságára vonatkozó dokumentumok, emlékek gondozása, gyűjtése. Zrínyiek szerepének tudatosítása. Zrínyi vár gondozása, Szigetváron múzeum felállítása.	fénymásolás, hangoskönyvtár, helyben olvasás lehetősége

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Békéssy János Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület	Hévizi Róbert	https://www.facebook.com/bekessyjanos/	Békésszentandrás nagyközség történetére vonatkozó adatok, írások, tárgyak, emlékek, hagyományok felkutatása, összegyűjtése, rendszerezése és gondozása. Ennek érdekében felvállalja, hogy helytörténeti jelentőségű emlékeket gyűjt és lejegyez, a helyi iskola történetét feldolgozza, valamint e kérdéskörben előadásokat, tanfolyamokat szervez, kiadványokat jelentet meg és terjeszt.	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Matyó Népművészeti Egyesület	Berecz Lászlóné Zsuzsa	http://www.matyofolk.hu/	<p>Hagyományőrzés és annak a népszerűsítése: néptánc, kézművesség, rendezvények</p> <p>1. Néptánc: Matyó Néptáncgyűttes és a városban működő többi hagyományőrző amatőr csoport fenntartására, működtetése</p> <p>2. Kézművesség: helyi népi iparművészek kezdeményezésére</p> <p>3. Rendezvények: Kulturális, ezen belül elsősorban népművészeti témájú rendezvények</p>	
Magyarország	Herman Ottó Múzeum	Dr. Tóth Arnold	http://www.hermuz.hu/	kiállítások, szakkönyvtár fenntartása, terepi kutatások lebonyolítása, hagyatékek kezelés, gyűjtemény gyarapítás	gyűjtemények, múzeumpedagógiai foglalkozások

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Téglási Városi Könyvtár és Közművelődési Intézmény	Németi Katalin	facebook oldalon	könyvtár működtetése, rendezvényszervezés, közösségi ház üzemeltetése, galéria és kiállító tér üzemeltetése	
Magyarország	TEMI Móricz Zsigmond Művelődési és Ifjúsági Ház Alapítványa	Cseh Sándor	http://www.temimoricz.hu	Nyíregyháza város lakosainak kulturális igényének kielégítése, közösségek támogatása, szakmai nyelvi és egyéb oktatás elősegítése. Munkanélküliek részére képzések biztosítása. Egészségmegőrzés, szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása, nevelés és oktatás, kulturális tevékenység, természetvédelem, emberi és állampolgári jogok védelme, felnőttképzés.	

Ország	Szervezet neve (bírószági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Egri Kulturális és Művészeti Központ	Kiss Renáta	http://ekmkeger.hu/	művészeti tevékenység; közművelődés - közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése; közművelődés - hagyományos közösségi kulturális értékek gondozása; közművelődés - egész életre kiterjedő tanulás, amatőr művészetek	egyéb kiadói tevékenység, helyi térségi közösségi tér biztosítása, nemzetközi kulturális együttműködés, szabadidősport tevékenység, iskolarendszeren kívüli egyéb oktatás
Magyarország	Élő Forrás Hagományörző Egyesület	Kovács Norbert	http://eloforras.eu/eloforras/	magyar néphagyomány kutatása, átörökítése	képzések, táborok, népművészeti rendezvények, múzeum
Magyarország	Kisvárdai Kulturális Egyesület	Nyakó Béla	http://szinhaz.w3h.hu/	művelődési, kulturális, zenei és szabadidős programok	szakkörök, klubok, művészeti csoportok
Magyarország	Kisvárdai Várszínház és Művészetek Háza	Nyakó Béla	http://www.kisvarda.szhaz.hu	művészeti tevékenység, színházi előadások, közművelődés, kulturális és szabadidős programok	ismeretterjesztő előadások

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Balassa Iván Művelődési Ház és Könyvtár	Mile Zsanett	http://www.mhbarand.hu/	kulturális programok, tanfolyamok, ismeretterjesztő előadások	ifjúsági programok (tábor, játszóház), művészeti tevékenység, rekreációs szabadidős lehetőségek
Magyarország	Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár	Berényiné Szilaj Ilona	http://www.szoboszloku.ltura.hu	kulturális programok, közművelődés, zenés rendezvények	
Magyarország	Művelődési Ház és Könyvtár Fegyvernek	Molnár Barna	http://www.kultura-fegyvernek.hu/	közművelődés, könyvtár, felnőttkori tanulás, közösségi szinterek működtetése	
Magyarország	Mészáros Károly Városi Könyvtár	Jeles Erzsébet	http://www.hdkonyvtar.hu/	könyvtár, kézműves foglalkozások, szabadidős programok	internet használat
Magyarország	Miskolci Operafesztivál Nonprofit Kft.	Kesselyák Gergely	www.operafesztival.hu	operafesztivál, kulturális programok, művészeti fesztivál	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Magyarország	Déryné Kulturális, Turisztikai, Sport Központ és Könyvtár	Szepesi Tibor	http://www.derynekarcaq.hu/	közművelődés, ifjúsági programok, szabadidős tevékenységek	színházi előadások, hangversenyek, kiállítások, mozielőadások, városi ünnepségek, klubok, szakkörök működtetése, táboroztatás, szűnidei foglalkoztatás gyermekeknek
Magyarország	Biharkeresztes Városi Művelődési Ház és Könyvtár	Boros Beáta	http://bkvmhk.monguz.hu	közművelődés, könyvtár, kulturális tevékenység	
Magyarország	Művelődési- és Ifjúsági Ház, Könyvtár, Kurucz Albert Falumúzeum	Lénárt Attila	https://www.facebook.com/muvhazkonyjar/	közművelődési intézmények, közösségi színterek működtetése, könyvtári szolgáltatások, múzeumi kiállítói tevékenység	nyomatás, fénymásolás, film-/ videó vetítés, művészeti kiállítás, amatőr művészeti tevékenység
Magyarország	Derecske Városi Művelődési Központ és Könyvtár	Nádházi-Tálas Csilla	www.dmvkk-derecske.hu	közművelődés, könyvtár, kulturális tevékenység, ismeretterjesztő előadások	helyiségbérbeadás, információ szolgáltatás, számítógép-internet használat, fénymásolás, nyomtatás

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Magyarország	Berettyó Kulturális Központ	Kállai Irén	http://www.berettyokk.hu/	közművelődés, könyvtár, múzeum, mozi, városi média szolgáltatások	helyiségbérbeadás, információ szolgáltatás
Magyarország	Kulturális Központ és Városi Könyvtár Máriapócs	Vonáné Pásztor Éva	http://mariapocs.monguz.hu/	közművelődés, kulturális tevékenység, könyvtári szolgáltatások	Ingyenes Internet, Könyvtári órák és rendezvények, Gyermekelőadások, Számítástechnika tanfolyamok felnőtteknek
Magyarország	VOKE Egyetértés Művelődési Központ	Kardos Ilona	http://vmuvhaz.hu	közművelődés, kulturális tevékenység	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Románia	Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Harghita	Lőrincz Ildikó	www.hagyomany.ro	kulturális programok szervezése, kiadványok kiadása, felnőttképzés szervezése kézműveseknek	dokumentumfilmek támogatása
Románia	Fundatia Kallos Zoltan	Balázs-Bécsi Gyöngyi	www.kallos.org.ro	oktatás, kultúra, közművelődés	
Románia	Asociația Etnografică "Kriza János"	dr. Jakab Albert Zsolt	http://www.kjnt.ro	oktatástámogatás, néprajzi és antropológiai kutatás, néprajzi és antropológiai kiadványok kiadása	érdekképviselő
Románia	Societatea Maghiară de Cultură din Transilvania – Organizația de Tineret	Tamás Csilla	www.emkisz.ro	kultúra, közművelődés, ifjúság	programszervezés, képzés

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Románia	Fundația Báthori István Alapítvány	Széman Péter	www.bathoryalapitvany.ro	kultúra, kultúraszervezés, rendezvényszervezés	oktatás, műemlékvédelem
Románia	Asociația Maghiarilor din Sibiu "HÍD"	Serfőző Levente	www.szeben.ro	Magyar vonatkozású kulturális események szervezése; gyermek és ifjúsági események szervezése; közösségszervezés	kiadványok, könyvek szerkesztése, kiadása; turizmus, szakmai konferenciák szervezése
Románia	Federația Organizațiilor Neguvernamentale Maghiare Din Transilvania	Bodó Barna	www.civilportal.ro	érdekképviselés, hálózatépítés, civil kontroll	civil tanácsadás

Ország	Szervezet neve (bírósági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységekörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységekörök
Románia	Asociația Clujul Comoara	Gergely Balázs	http://magvarnapok.ro/2014/hu/kolozsvari-napok/szervezok/egyesuletek	kultúra, kultúraszervezés, közösségi élet	
Románia	Muzeul Haáz Rezső	dr. Miklós Zoltán	http://www.hrmuseum.ro/	kiállításrendezés, múzeumpedagógia	
Románia	Centrul Cultural Județean Harghita	dr. Ferencz Angéla	www.ccenter.ro	kultúraszervezés, fesztiválszervezés, felnőttképzések	
Románia	Muzeul Secuiesc al Ciucului	Gyarmati Zsolt	http://www.csszm.ro/	kiállításrendezés, múzeumpedagógia	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Románia	Fundația bibliotecară Heltai Gáspár	Pillich Katalin	http://www.etnotour.ro/	könyvtár működtetése, népművészeti tevékenységek, kulturális tevékenységek	iskolán kívüli tevékenységek: korrepetíciós órák, versenyek, előadások, rendhagyó órák, kézműves foglalkozások, olvasótáborok, anyanyelvi, honismereti és identitásfejlesztő táborok
Románia	Asociația Tinerilor Crestini din Transilvania	Bartos Károly	http://www.ike.ro/hu	keresztény ifjúsági rendezvények, oktató jellegű táborok, képzések szervezése	egyetemista misszió, ifjúsági képések, táborok, lelkészek képzése
Románia	Asociația Culturală Maghiară Rodna	Strimbuné Osztrovszki Erzsébet		oktatás, hagyományörzés, magyar nyelv és kultúra promoválása Óradna és környékén	
Románia	Centrul Cultural Gheorgheni	Fórika Sebestyén	http://gymk.ro	fesztiválok, filmbemutatók, koncertek	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Románia	Centrul de Cultură al județului Covasna	Imre István	http://www.kultkov.ro	regionális és nemzetközi fesztiválok, hagyományőrző rendezvények, tudományos kollokviumokat és előadásokat	kutatás, képzés és kiadványszerkesztés
Románia	Societatea Centrul Cultural Teleki Sándor	Dávid Lajos	telekihaz.erdely.org	közművelődés, kultúra, ifjúságnevelés	hagyományőrzés, zene, képzőművészet
Románia	Asociația Fótér Fesztivál	Pintér Zsolt	www.foterfesztival.ro	Nagybányai Magyar Napok szervezése. Bányavidék legnagyobb kultúri, hét napos magyar rendezvénysorozata	év közben egy-két közösségi jellegű program szervezése
Románia	Asociația Culturală Dâmăcușeni	Molnár Judit		Kultúra, természetvédelem, sport	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységkörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységkörök
Románia	Asociația "Boróka gyökér"	Szejke Vilmos Zsolt	facebook.com/borokagyokeregyesulet/	népi hagyományörzés	
Szlovákia	Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség-Csemadok	Bárdos Gyula	www.csemadok-hu.eu	kultúra, közművelődés	érdekvédelem
Szlovákia	Občianske združenie Dunajská Streda a okolie	Ibolya Olivér		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

Ország	Szervezet neve (bírószági bejegyzés szerint	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységekörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységekörök
Szlovákia	Fond Castrum Novum	Szabó Dezső		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Združenie Galanta a okolie	Horváth Adrián		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Szlovákia	Občianske združenie Kolárovo a okolie	Angyal Adrianna		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Združenie Revicky	Wirth Jenő		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Szlovákia	Lučenec a okolie	Csúsz Péter		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Združenie Velké Kapušany a okolie	Gabri Rudolf		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Szlovákia	Občianske Združenie Veľký Meder	Rostás László		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Spoločnosť NÉVA	Z. Urbán Aladár		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységekörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységekörök
Szlovákia	Nitra a okolie neinvestičný fond	Tóth Klára		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Kultúrne združenie Štúrovo a okolie	Himmler György		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Szlovákia	Posonium Polgári Társulás -Združenie občanov Posonium	Varga Mária		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Združenie priateľov Rákócziho Želiezovce	Mácsadi János		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Szlovákia	Regio Philek - Spoločnosť	Tomolya Róbert		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Spoločnosť Rimavská Sobota a okolie	Csúsz László		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Szlovákia	Nadácia Rožňava a okolie	Palcsó Zsóka		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Združenie priateľov Rákócziho - Tornaľa a okolie	Molnár Imre		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

Ország	Szervezet neve (bírószági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységekörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységekörök
Szlovákia	Kultúrne združenie Šamorín a okolie	Zacharov Erika		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Združenie Moldova a okolie	Köteles László		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységekörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységekörök
Szlovákia	Občianske združenie Šaľa a okolie	Botka Ferenc		A Gólyahír Program, az Óvodai Beiratkozási Program és az Iskolai Beiratkozási Program szervezése és lebonyolítása a hatáskörébe tartozó régióban, valamint a kétnyelvűség népszerűsítése. Egyéb kulturális, közösségfejlesztési, stb. programok szervezése és megvalósítása.	
Szlovákia	Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség	Gál Erik		szabadban végzett elfoglaltságok, polgári nevelés	
Szlovákia	Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége	Vörös Mária	www.szmpsyz.sk	nemzeti identitás erősítés, magyar kultúra megismertetése, oktatásügy fejlesztése	
Szlovákia	Szlovákiai Magyar Szülők Szövetsége	Mézes Rudolf	www.szmszsz.sk	magyar nyelvű oktatás támogatása, pedagógusokkal történő együttműködés, testvériskolai kapcsolatok erősítése, szakköri tevékenységek fejlesztésében együttműködés	

Ország	Szervezet neve (bírósági bejegyzés szerint	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységekörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységekörök
Szlovákia	Szlovákiai Magyarok Kerekasztala	Tokár Géza	www.kerekasztal.org	jogsegélyszolgálat, kisebbségi bizottság üzemeltetése,	
Szlovákia	Via Nova Ifjúsági Csoport	Gubik László		ismeretterjesztő előadások, koncertek, szakmai jellegű, közösségépítő tevékenységek	
Ukrajna	Закарпатський обласний благодійний фонд «Про Агрікультура Карпатіка»	Hidi László, Órhidi László	http://www.paccalapitva ny.org	Felnőttképzés, szaktanácsadás, szociális programok futtatása	

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Ukrajna	Громадської організації «Спілка закарпатських угорських багатодітних сімей»	Török Dénes	http://www.kmne.org.ua	A kárpátaljai magyar nagycsaládosok anyagi és szellemi támogatása; a nagycsaládosok problémáinak csökkentése; családi közösségek létrehozása és segítése; a kárpátaljai magyar nagycsaládokot kikapcsolódási lehetőségeinek támogatása és bővítése; nagycsaládos napok szervezése; elősegíteni a kárpátaljai magyar nagycsaládosok munkavállalási lehetőségeinek bővítését; az egészséges életmód széleskörű elterjedésének segítése.	
Ukrajna	Громадська Організація Спілка "БІОКУЛЬТУРА"	Molnár Zsolt	nincs	Az egyesület célja az ökológiai mezőgazdálkodás népszerűsítése, elterjedésének előmozdítása, az ember és a természeti környezet harmonikus kapcsolatának fejlesztése, tudatos fogyasztói magatartás elősegítése, valamint a biotermékek és -élelmiszerek előállításának az összefogása.	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Ukrajna	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ПРО КУЛЬТУРА СУБКАРПАТИКА	Orosz Ildikó	https://www.facebook.com/proculturasubcarp/	Kulturális és hagyományőrző programok szervezése, Kárpátalja.ma és ittmagyarulis.eu portál fenntartása, szerkesztése, tájház, népművészeti tanoda, kulturális központ működtetése	Képzések szervezése, karitatív tevékenység, könyvkiadás
Ukrajna	KMKSZ Jótékonyági Alapítvány	Gulácsy Géza	http://www.kmkszalap.org/	jótékonyági rendezvények szervezése különböző területeken (pl. oktatási dolgozók, gyermekétkeztetés, egészségügy, közművelődés stb.)	
Ukrajna	Kezünkben a Jövő Alapítvány	Kurmai Sándor		A Kezünkben a Jövő Alapítvány működésének fő célja: az árva gyermekek családba kerülésének segítése.	Jótékony célú kulturális események, aukciók szervezése

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Ukrajna	Kezünkben a Jövő Alapítvány	Kurmai Sándor		Segítségnyújtás beteg gyermekek és családjaik számára	Jótékony célú kulturális események, aukciók szervezése
Ukrajna	Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága (RIT)	Kulin Ágnes		Kiállítások, alkotótáborok szervezése	Kiadványok szerkesztése
Ukrajna	Beregszászi FRIGY (Főiskolai Református Ifjúsági Gyülekezet)	Maksai Attila	http://refua.tirek.hu/	ember és Isten közötti kapcsolat ápolása	

Ország	Szervezet neve (bíróági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységekörök (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységekörök
Ukrajna	Kárpátaljai Magyar Pedagógus-szövetség	Orosz Ildikó	www.kmpsz.uz.ua	A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség a kárpátaljai magyar pedagógusok érdekvédelmi szervezete. A Szövetség vállalt feladatai közé tartozik a vidék magyar tannyelvű iskoláinak minőségi fejlesztése, pedagógusainak széles körű, igényes és magas szintű képzése, illetve a magyar nyelvű pedagógusok és az oktatás érdekeinek képviselete.	A KMPSZ már évek óta szervezi a pedagógusok kül- és belföldi továbbképzését, a diákok tantárgyi vetélkedőit, magyarországi és szülőföldi nyári táboroztatását; kulturális események támogatása
Ukrajna	Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség	Popovics Pál	http://cserkesz.com.ua/	Értékközvetítő magyar gyerek- és ifjúsági kisközösségek, cserkészörsök és csapatok létrehozása, ifjúságnévelés	Kulturális programok, gyermek- és felnőttképzések

CIVIL DIMENZIÓK V.

Ország	Szervezet neve (bírósági bejegyzés szerint)	Szervezet vezetőjének neve	Honlap	Fő tevékenységek (1-3 db legfontosabb)	Egyéb tevékenységek
Ukrajna	Kárpátaljai Református Ifjúsági Szervezet (KRISZ)	Sipos József	http://krisz.org	A KRISZ az evangélium hirdetését, fiatalok közti missziói munkát, annak szervezését, vezetését tűzte ki céljává.	Közösségteremtő programok, játékony célú kulturális megmozdulások, szabadidőszervezés, táboroztatás, TeSó blog indítása, támogatása

4. melléklet: Fotóválogatás a közművelődés fotóiból

A magyarországi közművelődés néhány fotón

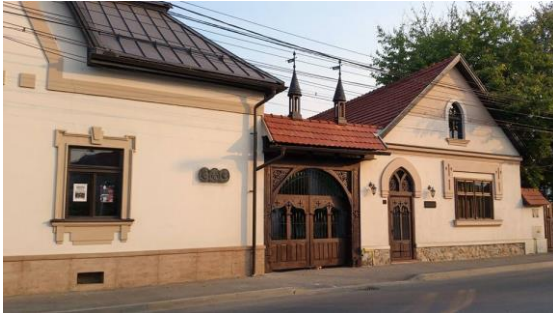

Az erdélyi közművelődés néhány fotón

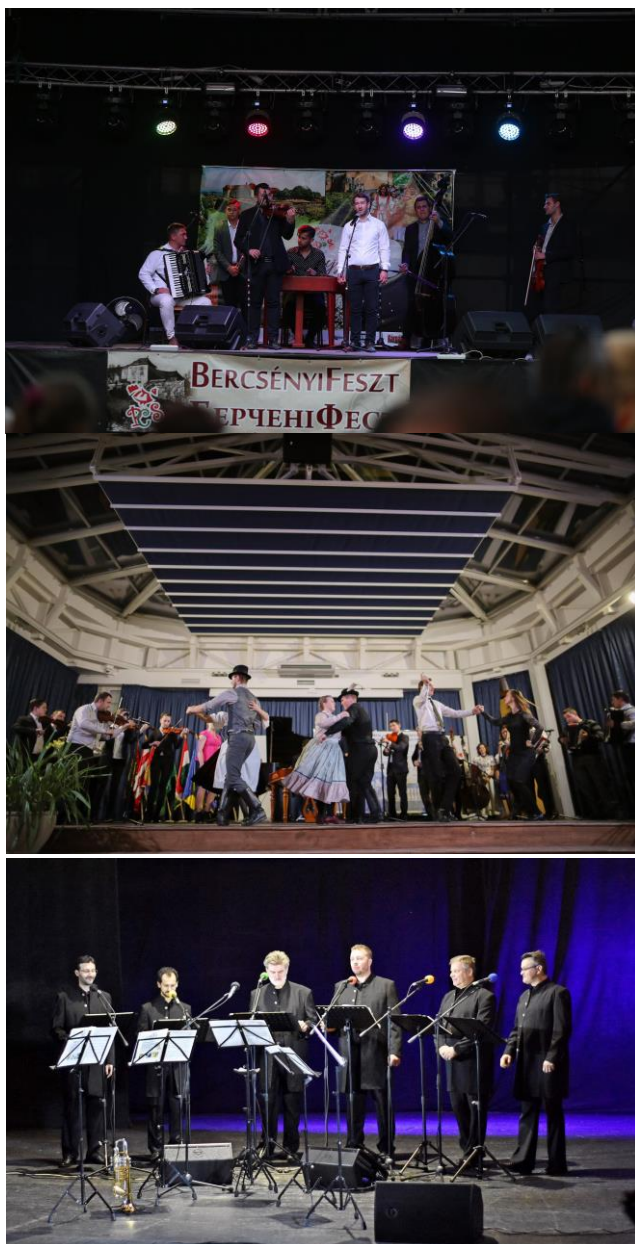
A felvidéki közművelődés néhány fotón

A kárpátaljai közművelődés néhány fotón

Egy határon átnyúló együttműködés, az „Egyetemes kultúra” projekt keretében Magyarország, Erdély, Felvidék és Kárpátalja magyar közművelődési szakemberei dolgozhattak együtt 2 éven keresztül. A kiváló, már korábbi előzményekkel is rendelkező együttműködésnek számos eredménye született, amelyekről a kötetben is olvashatunk összefoglalót. A jelen kötet azonban elősorban az együttműködő térségek szakembereinek tényszerű tanulmányaiban mutatja be azokat a magyar közművelődési sajátosságokat, amelyek a térségükben megjelennek. A „Kulturális tanulás a keleti határon” kötetünket hiánypótlónak szánjuk. Az egyes magyar lakossággal rendelkező országok közművelődési életéről találhatók tanulmányok, azonban ezek többségében csak egy-egy szakmai területre, vagy egy-egy kisebb térségre, vagy egy-egy szervezetre, intézményre vonatkoznak. Ebben a kötetben arra vállalkozunk, hogy egy-egy áttekinthető terjedelmű tanulmányban mutassuk be a Magyarország keleti határán szomszédos 4 térség közművelődési sajátosságait. Ezzel a kötet alkalmassá válik oktatási célra is: a közművelődési szakemberképzés közép- és felsőfokú szintjein, és szakmai továbbképzésein is átfogó képet tudunk vele bemutatni a keleti határ magyar közművelődési életéről.

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

